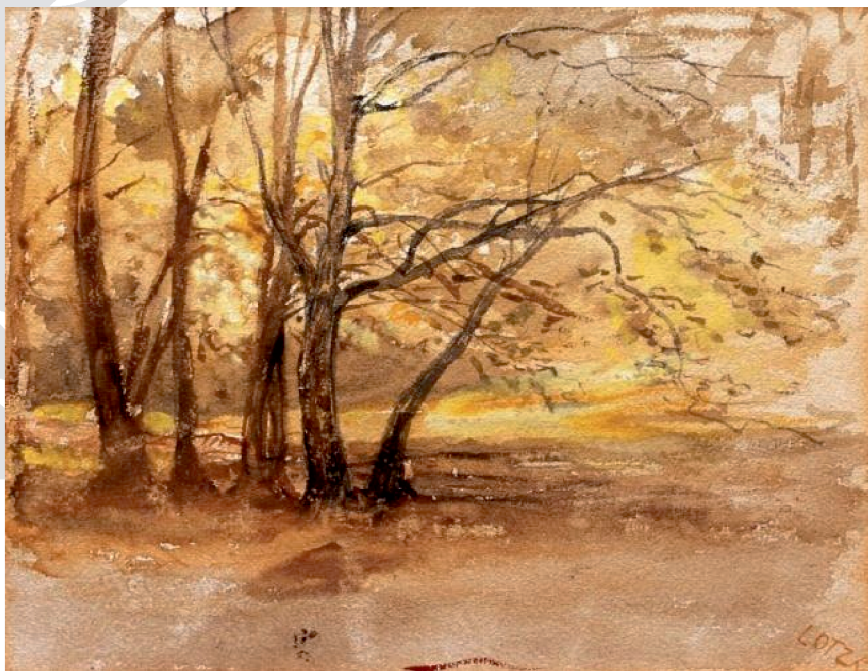

Irodalmi Jelen

XXI. évfolyam, 240. szám

2021. OKTÓBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szócs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

A borítón **LOTZ KÁROLY** (1833–1904) *festménye*

Böszörményi Zoltán

Tűz

*Hisztérikusak ma a napsugarak és furcsák.
Hivatlan bekukucskálnak a szobámba,
bútoraim vallatják, székemre telepszének,
felperzselik szőnyegeim. Én tehetetlen*

*tűröm el ezt, mint akinek már megbénult,
hasábfák közé szorult be lelke. A kerevetről
a tükkörben látom, arcomra izzadságcseppekből
hisztérikus napsugár olvaszt fényrácot.
Ablakom alól fűrész és füttty zaja száll.
Rám nézel, mint akit bánt ez a zsibongás.
Becsuknám az ablakot, ám tekinteted*

*mást akar. Körülöttünk fellángol a szoba.
Függönyeink lankáit festi pirosra.
Furcsák és hisztérikusak a napsugarak ma.*

Sztaskó Richard

A semmibe billenek

Már a feltételezés is sértő, hogy nem lesz őszinte a válaszom, hanem kiskapukat keresve köntörfalazok majd, és háritok. Ezek szerint nem ismersz; fogalmad sincs arról, miképpen működöm, és ettől az egésztől a szívem sem más, csupán egy odvas pincében vacogó húsdarab. Plédet ha borítanál rá, talán lenne nyugalásunk, de már megtanultam: hinni csak abban érdemes, ami rövidtávon sem fáj. Ha így folytatjuk, az égiek sem akarják majd, hogy süssön ránk a nap. A sugarak melegétől fosztottan meg mi értelme van bárminek is?

Beleragadva szűkös köreinkbe, úton vagyunk – nem vitázom, a hajnali rosszulleteket átmenekítem az alkonyat ölébe – híd alatt érzem az összegyűlt feszültséget – a kacagásomat eltorzítja a felhők roppanása – pittyen a Nap – a türelem leveti magáról a fehér inget, színtiszta vallomások pettyezték össze – mondd, miért kell, hogy az elmúlás morzsái zibbadjanak gyöngé tagjainkban – vajon odaát mivé lesz a lélek, marad-e belőle komposztálható rész – prizmák csöndjét idézi a hely, ahová még el sem jutottunk – sor(s)ban állunk, kivárjuk, amíg le nem kattann a villany – a szalagokat a hajadba tűzöm, ketten suhanunk – az angyalok számkivetve babrálnak szíveinkkel, azt hiszem, ez lehet mindennek a kulcsa – egy tükör, egy hang, egy tincs – a sóhaj, az óhaj, a moccanás – mindenki koldus, de kérni gyáva – tenyerem száraz, a szívemet rég kiraktam az esőre, még pár nap, és talán kimossa belőle a lüktető elégiát – majd megtanulom, hogyan ne csatlakozzam az előttem szólók táborához – a pusztulás ellenében – mi mindannyian, te meg én, világítótornyok vagyunk egy eldugott partszakasz peremén, a sziklákat nyaldossa a tenger, imádlak, örület, kár, hogy nincs senki, aki komolyan venné kétségbeesett fényeinket – amit ma márványba vésnél, holnap már tagadnád – vaksötétben kutakodsz valami derengő bizonyosság

után – óránk mutatóit árnyak sem kísérik – a miértekből épült falakat megmásznom kín – szenvedésem forrása a szeretet – – –

Hogy megtanítottál följutnom a hegyre, köszönöm. És köszönöm azt is, hogy a völgy azürkék, tiszta tavában nem kell látnom és láttatnom az arcomat; elég, ha innen fentről figyelem a víztük-rön megcsillanó napfény falánk szikráit. Sosem értettem azokat, akik azon tanakodnak, félig üres-e a pohár, vagy félig tele van; a valódi kérdés így hangzik: szabad-e innom belőle? Aztán az újabb kérdés: miért csorbult ki a pohár széle? Végül: ki töltött a pohárba? Bölcs vigyor nélkül kopárabb már nem is lehetne ide-fönn a táj. Elképesztően magányos lehet egy szárnyaitól fosztott angyal – zuhanás közben.

A jót jóval viszonzni sohasem tudtam, mert mindig tele voltam mindenféle salakkal – a szívem, a lelkem csak fulladozott a szennytől –, és azt hittem, ez már így marad örökké (még akkor is, ha az örökkévalóságban csak elvéte hiszek). Aztán beszöktél az életembe, hogy valaki odafönt talán új fejezetet nyisson egy olvashatatlan regény kellős közepén; két disszonáns hang összecsengetése nem is olyan szörnyű. Erről a hegyről nézve sem más a feje tetejére állított világ: suhanó percek, laminált emlékképek. Az elmúlt gondolat nincs sehol, akárcsak az eljövendő gondolat, és a mostani gondolat sincs sehol.

Már láttam, milyen, amikor egyetlen mosolytól eltörlik az arc. Az igazi veszélyt nem a fájdalom jelenti, hanem a gyógyulás. Igen. Az öröm akkor kezdődik, amikor te vagy az utolsóelőtti a sorban.

Ezt az esőcseppet sem viszem haza megmutatni néked. Föl-szárad, mire elérek hozzád. Semmissé lesz, és tudom, ebbe nem kellene többet belelátnom annál, mint ami. Hát hol húzzam meg a határvonalat én és nem-én között, ha egyszerre vagyok mindkettő és egyik sem? Emlékszel, hogy mesélted el a legutóbbi álmodat? Könnyes szemekkel álltál a folyóparton, s a habok közt haldokló halakat sirattad – belefulladtak a koszos vízbe – úgy érezted, gyászoddal mások szenvedéseit is magadra vállalod (ezt kell tenned ahhoz, hogy megteremtsd a kozmikus egyensúlyt, hogy a kerekek küllői bírják majd az eszeveszett forgást), tud-

tam, hogy félsz az ismeretlentől, és még a Föltámadott ígéretei sem képesek vigaszt nyújtani erre a végtelen mélységből fakadó félelemre. A hullámozó habok locsogásába belevegyült egy-egy vándormadár csivitelése, és – mint mondtad – szeretted volna tudni, kik ezek az örülten harsogó, boldog teremtmények, mindegyiknek vágytad tudni a nevét, egytől egyig, senki se maradjon ki a felsorolásból, de ezen a téren nem igazán tartottam veled: „A név csak név, a szó csak szó, valójában egyik megnevezés sem lenne az, amit jelölni hivatott.” Rám néztél, én pedig szomorúságot láttam a szemedben. Meg sóvárgást. Olyan voltál, mint egy éhező koldus a látványpékség kirakata előtt.

De nemcsak a madarak hangja kezdett visszafordíthatatlan nászba a hullámzással. A part menti fák lombuszogása is helyet követelt magának ebben az allegróban. Millió és millió levél és tenyér csattant egymásnak, gallyaknak, hernyóknak, törzseknek, hangyalábnak, lepkebábnak, zokogó lelkek záporának; úgy tűnt, vihar van készülöben, eget és földet összerázó vihar. Sosem érttetted, álmaiddal ki és mit akar neked üzeni. Valamit biztosan. És valamiért. Azt remélted, talán én tudom a választ az efféle sehova sem tartó kérdésekre, de láthatod, én is egy vagyok az égen vonuló felhőkkel. Máskor meg annyit érek, mint a felkattintott villany egy napfényes szobában. A habok közt haldokló halakat sirattad, gyász-órák gyász-perceit rakosgattad egymásra, nem volt harag a szívedben, csak a megnyugváshoz kísértetiesen hasonlító tisztaság. Egyetlen hibám, hogy képtelen vagyok egésként megjelenni előtted, töredék vagyok, a töredékesség maga. Sajnálom, az emelkedettségről most csak az *Op. 92. I. Poco sostenuto – Vivace* jut eszembe, vagy két kavics összekoccanása a folyómeder fenekén, kagylók, csigák, értetek is szól valahol egy harang, ne feledjétek, minden szín és annak fonákja.

Ami bennem zajlik, az veled is éppen akkor történik, és ez ellen nincs mit tenni. Ha kivonnálak életemből, apoteózisom egy lenne a süllyedő hajót elnyelő mélysötéttel.

Az öröm(nek nevezett ismeretlen tartomány) számtalan kérdőjelet karistoltt már a szívünkre. Majd, ha megint ott didergünk a

késő őszi éjszakák egyikében, egy kapualjban, akkor mondhatjuk, semmi sem hozza zavarba egymásba facsart lelkünket. Te kérsz, én pedig várni – bénulva létezni az egyetlen lehetőség: nincs rajtam a felelősség súlya. Mindent tudunk egymásról, csak magunkban nem vagyunk bizonyosak. Ha kidobnál az ajtón, az ablakon másznék vissza hozzád. Utolsó erőmmel is lábaid elé csúsznék, miért is tagadnám? A tiéd vagyok. Tövisre tűztél, mint apró gébics a nálánál is apróbb áldozatait. Szükségünk van arra a kapualjra. És az ázott cigarettára, amely egyikünkénél sem akar meggyulladni. Homlokod mélyülő ráncait megvilágítja a tenyereddel takart-óvott láng pislákoló fénye. Éreznem kellene, pedig képtelen vagyok rá, bármikor elveszíthetlek. Nélküled annyit érek, mint mérleg a nyelve nélkül – a semmibe billenek, lásd, hiányod lesz az egyensúly halála. Ez még túlságosan is új. A felejtés izzói körül megannyi megejtett emlékkép táncol és vádol. Őrjítő ez a révület, merre van a kiút? Hol keressem? Olykor kedvem lenne messze szökni, el innen, oda, ahová más még nem jutott, vagy ha igen, akkor nem akart onnan visszatérni sosem. Ha tudnám, miféle bűn nyomja lelkemet, könnyebb lenne a büntetést is elviselnem. De így ez csak kicsorog belőlem. Később majd elalszom a fáradtak tiszta, nagy lélegzésével – –

Benyhe István

Janus Pannonius utolsó verse

*Megpróbáltam, megtettem. Nincs már megmentő szavam,
nincs már mandulafa sem a földön, és a halak
tetszhalottként, száraz völgyben, kőfolyamokban nyugszanak.
Szántott fokok rézsűjén vénát feszít a folyó.
A part, a lápok helyén ma bús eke araszol.
A föld elúzi szellemét, magát morzsolja, mint a port.*

*Árvízre vár, hogy nyelve feltépje a torlatot
árterében, hol lenge nád között új farkasok
lesnek prédát éjjelente, fogukra por s holdfény csorog.*

*Göröngyökön felejtett, szétkorhadt vén csónakok,
deszkáin csáklyavégek s odakötött múlt kotyog.
Ördögszekér fut a széllel, kísérik tikkadt verssorok.*

*Megpróbáltam, megtettem. Nincs már megmentő szavam.
Köröttem, mint sok tetem, fehér szirmok oszlanak,
és a bölcs király szemében is közel már az alkonyat.*

Szeder Réka

A határok őrzői

Mint mindennap, ma is a hátsó teremben ebédeltem, most harcsapaprikást túróscsuszával. Unottan bámultam ki az ablakon, nem volt nagy mozgás az utcán, mindössze egyetlen nő. A tekintetemmel követtem, aztán egyszer csak szem elől tévesztettem, majd pár másodperccel később szinte a semmiből lépett elő. Ekkor vettem észre a repedést, amely keresztülszelte a kis ablakot.

Egy darabig figyeltem ezt a jelenséget, aztán hirtelen megcsenődült az ajtó feletti csengettyű. Kábultan álltam fel a helyemről, mert akkor már éppen egy bácsit figyeltem. Nehézkesen indultam meg jobbra, az ajtó felé, egyszerre haladva az öregemberrel, így pont ugyanabban a pillanatban értünk a repedéshez. Az idős bácsi mintha éveket öregedett volna. Járása görnyedtebbé vált, göcsörtös kezében egy botot szorongatott, ruhái koszosan, szakadtan lógtak rajta, az utcát vöröses fény derengte be, a házak helyén romok álltak. Miután magamhoz tértem, kiszolgáltam a vevőt, és visszatelepedtem a helyemre. A fennmaradó pár órámban minden egyes embert így követtem. Volt, aki eltűnt, de aki megjelent, az mindig másképpen. Megváltoztak. De nemcsak a hajuk, a küllemük, az alakjuk. Az egész lényük, a kisugárzásuk.

Az ezt követő heteket az internetet böngészve és könyvtárakban töltöttem. Minden metafizikai értekezést elolvastam, és minden könyvet végig akartam lapozni, amely írhat a párhuzamos univerzumokról. Még az ezzel kapcsolatos konteó-elméleteknek is a megszállottja lettem. A munkahelyemen pedig folyamatosan feljegyzéseket készítettem a járókelőkről. Pár hét kutatás után a könyvtárban összefutottam egy fickóval. Elkezdtünk beszélgetni, és kiderült, hogy ő is hasonló jelenségeket lát, és már egy éve kutat a témában. Hatalmas megkönnyebbülést éreztem. Nem én vagyok az egyetlen, nem zakkantam meg. Egészen hajnalig ecseteltük egymásnak a tapasztalatainkat, és rengeteg dolgot osztott

meg velem. Át kellene valahogy jutnunk az üveg túloldalára, mit gondolsz? – kérdezte. A legkézenfekvőbb ötletünk az volt, hogy holnap munka közben fel-le sétálgat a szemközti úton, miközben telefonon tartjuk a kapcsolatot, és elmondom, mit látok, aztán fordítva. Olyan izgatott voltam, hogy aznap éjjel nem bírtam lehunyni a szememet. Egy órával korábban érkeztem, és egyből hátrafutottam. A repedés eltűnt. Kétségbeesve hívtam fel a főnöknőt, hogy ez mégis mi. Nem értette, miről beszélek. Szédülni kezdtem. A telefon kihullott a kezemből, és éles sípszót hallottam. A fülemre szorítottam a kezemet. Pár pillanatra minden elcsögtétült. Violaszín plafon.

Az ágyamban feküdtem fájó fejjel, kótyagosan. Kitámolyogtam a konyhába, és igyekeztem visszaidézni, hogy mitől érzem magamat ilyen szarul. Valami ablak, repedés meg munkahely. Könyvek. Annyira koncentráltam a képek visszaidezésére, hogy még a hűtőből kivett lábost is kiejtettem a kezemből. Amikor pedig már teljesen feltakarítottam a harcsapaprikás és túrós csusza maradványokat a földről, már egyetlen jelenetet sem tudtam felidézni.

F. Tóth Gergely

Csak voltunk

Mert nekünk sosem volt nevünk.*
*Sem nyomunk papíron, telefonkönyvben,
hóban. Nincs kőbe vésvé semmi.
Nem éltünk ettől eddig.
Nem dörzsöltünk nyállal buszjegyet,
nem szöktünk el sehonnan,
nem kérdezték, miért ugrunk.
Nem voltunk sohasem felnőttek
vigyorgó asszociációi.
Sem beteljesülő jóslat,
sem futás, sem hallgatás tárgya.
Sem zsebben talált érme.
Nem voltunk remény,
elmúlás, ima.
Csak voltunk,
mint a fészekből kiesett tojás:
tagadásban éltünk, és tagadtuk a halált is.*

* Király Csenge Katica: *A játéknak nincs neve*

Fehér anyám

*Idegen minden.
Naponta ismered meg magad.
Ki telefonálsz
ki ebből a csempetengerből,
ki a halálszagból,
ki a fehérségből,
ki a fák közé az ablakból, oda,
ahol nem zsugorít a halálfélelem,
ahol valaki elmondja, hol vagy, és miért.
Minden egyes nap.*

*A hideg padló, az ücsörgés,
a keresztbe tett láb, a kúszás,
a vérző könyök neked mintha tegnap lett volna,
ha egyáltalán megtörtént.
Az időt érzed, a gyűrűd forog,
mégis üres mindennapi feltámadásod.*

A piros sál

*Nyárra gondolok.
Ég tükrén billegő csónakra.
Fákra, kergükbe vésett táblákkal.
Napra, melegre, fehér kavicsok
vakító sortüzére.
Pocsolyameder aljára,
homokra, szélre...
Vagyis semmire.
Lebeg egy képzet, mint
egy lefelé görbülő gondolatjel.*

*Valahol itt van a piros sálad,
körülottem, a kanapéba süppedő füsttel.
Ez nem a vége, nem egy téli kép,
ez nem egy torzó, ami mosolyogni akar.
Csupán a tetszés lágyulása,
lecsapódó pára a fürdő után.*

Elaludt frizura

*Nekünk a karácsony a magyarázkodás ünnepe.
Bocsánat általában szilveszterre,
bár van, hogy diagnózistól függően ítélik oda a
vezeklés előre meghatározott idejét
évről évre, bűnről bűnre oldalnézésekbe hajtogatva.*

*Tülevelekkel söpröm minden másnap reggel
az esti vacsora vallomásait.
Ébresztőre, mindenki előtt, hogy ránézhessek
a fára. Nem sokkal utánam anyám
csoszogása töri meg hógömbreggelem,
aztán ő is.
Prüszkölöm a csillámot, nagy levegőt veszek,
mint aki most ért a felszínre.
Nyújtja a kezét, én lehajolok,
és hagyom, hogy összegereblyézza elaludt frizurámat.*

kezembe

*A kereszteződés tákolt fogalmában
keresni az origót, állítani a fényt,
nézni lyukba, mintha befogadható lenne
rézkarc vonása a városnak ott, hol
csobog némi érzélem a rég elvesztett
limlomok szűkülő erein, olyan ez
ilyenkor (nyár végén) a földeken.*

*Ezért állok éjjelente kezembe hajtott fejjel
mozdulatlanul, akár fúj, akár esik
– mint a nők a BUDAPEST tábla előtt,
hordóiban tüzzel, visszaverve az autók fényeit –
keresve a hozzád illő tarlót.*

Lotz Károly (1833–1904) festménye

Szilágyi-Nagy Ildikó

Zsír és arany

Béla eddig nem fukarkodott az üzemanyaggal, és a boltba sem szaladt le gyalog. Bár szeretett sétálni, az ügyeit mindig autóval intézte, mondván, micsoda szégyen lenne, ha gyalog járna. Azt hinnék a falusiak, nem telik neki az autóra, esetleg ismeretlenek még arra a feltételezésre is vetemednének, hogy nem volt képes jogosítványt sem szerezni, sem venni. Ezért feltűnt Aninak, hogy reggelente egyre többször csak átsétált a kocsmába a kávéját meginni, ha éppen egy-egy közeli építkezésen volt munkája.

Béla a kocsmában kizárólag kávé és körteízű cappyt ivott, mert évekkal ezelőtt lemondott az alkoholoról. Csaknem negyvennégy éves koráig, ahogy maga mondta, „afféle iszákos kőműves volt”, de aztán érezte, hogy nem tesz jót neki. Egy év tisztaság után még utoljára berúgott egy decemberi születésnapon, de félúton hazafelé menet, a szántóföldek mellett eldőlt, és órákig feküdt a fagyos földön, mert senki nem járt arra, hiszen külterületen, tanyán lakott. Azóta tartja a kávé-cappy párost. És jó sok édességet eszik. Időnként megiszik egy alkoholmentes sört is, bodzásat.

Ani arra gyanakodott, Béla esetleg megint kisebb léptékű felezésre adta el a bundáját a haveroknak, azért nem ül autóba. De elvetette a gyanúsítást, meg aztán le is ellenőrizte Bélát. Végül nem gyötrődött tovább a találgatásban, hanem megkérdezte egyenesen:

- Ugye, milyen jó néha gyalog menni? Maga is megszerette.
- Nem, kicsi babám, hanem vége az olcsó üzemanyagnak. A Tanárurat kedd éjjel elvitték.
- Kicsodák?
- A rendőrök.
- De maga nem a Macska Gyula bácsitól vette az olajat?
- De. De ő meg a Tanárúrtól.
- Akkor miért nem vette maga is közvetlenül tőle? Nem lett volna olcsóbb?

– De, csak nem mertem. Köztudott, hogy a Tanárúr megfúrta az olajvezetéket.

– De a Macska Gyula bácsi olaja is onnan volt, nem?

– Hát én azt nem kérdeztem meg az öregtől, hogy honnan van.

– De most mondta, hogy ő is a Tanárúrtól vette. Vagy megfúrta ő is a vezetéket?

– Nem fúrta meg. Hanem volt neki egy régi szippantós autója, aztán azt kiöblítette, annak a tartályát telivásárolta, és abból csapolta az anyagot, igény szerint.

– Akkor mégis megmondta magának az öreg.

– Nem mondta meg, hanem többször láttam, ahogy áll a sorban a Tanárúr előtt a szippantóssal. Felismertem az összefüggést. Három köbméteres egy ilyen szippantós. Háromezer liter olajat adott el az öreg havonta. Nem csinálta olyan nagyban, mint a Tanárúr.

– Nekem ez is soknak tűnik.

– Hát, megszédte magát az öreg.

– De hová tette azt a sok pénzt? Nem látszik, hogy magára költötte volna.

– Megette, megitta, vett ezt-azt a rokonoknak. A Macska Gyöngyikének a házat is ő fizette.

– Az jó árban volt, a Gyöngyikétől tudom.

– Akkor elásta. Bankszámlája nincs.

Ani is hallotta már innen-onnan, hogy a falu határában futó olajvezetékéből lehet olcsóbb olajat kinyerni, de nem törődött az illegális tankolási lehetőséggel, amúgy is benzines autója volt. A falusiak azonban rákaptak, sokan dízelre cserélték a kocsijukat, meg máshonnan is érkeztek sofőrök, és időnként a Laposon kígyózott a sor, a Tanárúr háza előtt, teherautókkal, kamionokkal, tarkabarka népséggel a volánok mögött.

– Pofátlanul csinálta, az volt a baj? – feszegette Ani a részleteket.

– Nem tudom. Rájöttek talán, hogy túl sok hiány mutatkozik a vezetékben Budapest és a Balaton között. Rengeteget eladott a Tanárúr, milliomosok lettek a feleségével.

– Miért hívják Tanárúrnak? – szúrta közbe Ani. A faluban mindenkinek volt ragadványneve. Anira az Őzike nevet ragasztották, Bélára a Zsiráfot, mert fiatalon hosszú volt és vékony. Mára inkább erős testalkatúra izmosodott a több évtizedes kőművesmunkában.

– Mert valami tanár volt. Szerintem valaki feldobta. Irigyeltek, mert nagyon meggazdagodott. Először csak figyelte a házat a rendőrség, aztán kora hajnalban ütöttek rajtuk. Pizsamában volt a Tanárúr, a felesége meg hálóingben. Elvitték az asszonyt is. Pedig mi köze hozzá!

– Házastársi közös vagyon.

– A vagyon közös. De a bűnök is? Amiatt az ostoba férfi miatt bűnhődjön az a szegény asszony is?!

– Honnan tudja, hogy nem az asszony biztatta föl? Egyáltalán, honnan tudja ezt az egészet?

– A Prikolics Cigántól.

– Aha – állapította meg gyanakvóan Ani.

– Csak ne aházzon! Mióta felpofoztam, az igazat mondja nekem.

– Annak már vagy tizenöt éve.

– Kitart a pofon.

Ani elmélyülten melengette ujjait forró bögréjén, majd lassan elszopogatott egy kanál olvasztott vajas mézet.

– Azon gondolkodom – emelte tekintetét Bélára –, hogy nem a Prikolics buktatta-e le a Tanárurat.

– Miért tette volna? Ő is tőle vette az üzemanyagot, nem kis tételben.

– Attól tartott talán, hogy veszélyben a keresztapai pozíciója.

– Nem ilyen ember a Prikolics. Az egy becsületes ember.

– Hát, talán nem ez a megfelelő kifejezés.

– Hát, nem a legális értelemben mondom, hogy becsületes. Hanem, tudja, olyan betyárbecsülete van neki. Jószándékú ember. Senkit nem bánt itt, fenntartja az egyensúlyt.

– De arra gondolok, hogy a Prikolics félt, hogy a Tanárúr a pozíciójára pályázik.

– Nem fél a Prikolics Cigán senkitől!

– Úgy értem, az egyensúlyt féltette. Lehet, hogy a Tanárúrnak nem volt elég a pénz. Hatalmat is akart mellé.

– Bolond lett volna. A hatalom nemcsak lehetőség, hanem felelősség is. Kinek kell a hatalom, ha van pénze? Lehetőségre akkor már nincs szüksége, a gondokat meg minek vegye a nyakába!

– Tudja, hogy az emberek bolondok – zárta le Ani, és tovább szopogatta az édes olvasztott vaját. Béla is imádta az édességet, de az ünnepek alatt elcsapta a hasát a sok süteménnyel a rokonoknál, ezért most sósra vágyott. Olvasztott kacsaszírba mártogatott egy szelet kenyeret, minden falatot a zsírfürdő után gyengén a sóba nyomott, aztán leharapta. A kacsaszírt ő hozta a „sógorától”, mert Ani nem tartott otthon húsfélét, most már Béla kedvéért sem. Béla meg jóban volt a Dani sógorral, a felesége új élettársával, aki szakácsként dogozott egy tó környéki étteremben, és mindig meghívta Bélát arra, amit éppen főzött otthon. Nemrég kacsatöpörtyűt készített, innen a kacsaszír.

– Egy kis tepertőt nem kérne mégis, kicsi babám? – próbálkozott Béla, mert időnként fellángolt az a képzelete, hogy Ani azért ilyen vékony, mert nem eszik húst. Ilyenkor Ani röviden leoltotta Bélát, és számos nyomós okot sorolt fel arra, miért is ilyen vékony, de amúgy épp hízott. Aniban időnként fellángolt az elképzelés, hogy hízókérázik, és ért is el némi eredményt. De ahhoz rengeteget kellett ennie, amit képtelen volt fenntartani, így hamar visszatért madárszerű alkatához. Most elengedte füle mellett a töpörtyűs kérdést, mert újra az olajüzlet bukása foglalkoztatta.

– De mi lehetett az indíték, hogy feldobták? Hiszen az egész falu hasznát látta! Túl hirtelen gazdagodott meg?

– Még csak az sem. Fokozatosan építette föl. Először óvatosan, több hét alatt ásta ki a vezetékét, és építette ki az elágazást. Az volt a hiba, hogy a saját kertjébe vezette. Ott kellett volna hagyni, ahol volt.

– De egyáltalán, hogy jut eszébe valakinek, hogy megfúrja az olajvezetékét?

– A Tanárúr már korábban ebben a szakmában dolgozott. Kémiatanár lehet akkor – gondolkodott el Béla, és újabb kenyérdarabot zsírozott és sózott. – Egy kis porpaprikája lenne?

Ani behozta az őrölt paprikát. Béla most karéjban hagyta a kenyeret, megkente zsírral, megsózta, meghintette paprikával.

– Túl zsíros volt? – kérdezte Ani.

– Akkor is elég zsíros volt, igen, az olajszőkítésből.

– A kenyér.

– Ja, igen. Nehogy meghízzak.

– Nem a zsír hízlal, hanem a kenyér, a stressz meg a mozgásszegény életmód.

– Olajat szókitett, és az a gyanúm, hogy a házat már eleve ilyen szemmel nézte ki megvételre. Még itt egy darabig folytatta a szókitést.

– Mi kell a szókitéshez?

– Kénsav, meg még nem tudom, mi. De a Tanárúr tudta. Művelt, tanult ember az. Szerintem a vezeték afféle vésztartalék volt neki, ha bedől a szókités.

– Miért dőlt volna be?

– Kilencvenöt körül lehetett, hogy a fűtőolaj árát is megemelték. Már nem érte meg.

– Bűncselekmény az olajszőkítés? Végül is az ember oda önt kénsavat, ahová akar.

– Persze, ez bűncselekmény. Meg szerintem a szervezett bűnözés is kell hozzá. Vámosok, szállítás, elosztás, szemet hunyások, minden. Asszem, a Tanárúr volt a Munkácsy.

– Akkor mégis inkább rajztanár.

– Nem gondolom. Ezek az olajszőkítők mind magyar festőkről nevezték el magukat. Művelt, tanult emberek ezek. Vagy lehet, hogy ő volt a Kassák?

– Az költő volt, nem?

– Maga tudja, maga a tanult ember.

– De ha így benne volt a szervezett bűnözésben, akkor hogy vitték be mégis?

– Hát, akkor annyira mégse volt benne. Nem tudom. De nem lehet, hogy a Kassák mégis festő volt? Én mintha Kassákra emlékeznék.

– Nem lehet, hogy Kassai?

– Ki az a Kassai?

– Magyar festő. Kassai Vidor. Jászai Mari férje volt amúgy.

– Nem az, erre emlékeznék, a nő miatt.

– Kimegyek, megmelegítem a vaját – mondta Ani, mert közben megdermedt a csészében az édesség. A tűzhely mellett állt, és figyelte a vaj gyöngyözését, amikor Béla is kiment utána.

– Nem szabad ám a mézet hevíteni! – mondta mellékesen, majd folytatta: – Én mégis azt hiszem, hogy a Kassák volt a Tanárúr. Valahogy a Munkácsy nem illik egy ilyen dinamikus emberhez.

– Miért gondolja? Ismeri a képeit?

– Ásító inas, meg valami rőzsehordó öregasszonyra is emlékszem. Nem az a Tanárúr stílusa. Ő inkább olyan önálló, újító típus.

– Végül is, Kassáknak voltak rajzai.

– Na látja! – nyugtázta Béla, és szórt a tányérjára még egy kupac sót.

Lencsés Károly

a lyuk

*elsodródik a báj a rútság partjai felé.
fedélzetről kidobált faládák hintáznak
a tajték tetején. az egyik reccsen.
egy rugós bohóc ugrik a vízpermetbe.
imbolyog.
nevet.
homályos polaroidkép a láda alján.
rosszul sikerült pillanat. a kapitány
füstkarikákat ereget pipából.
azt üvölti, van még, van még, van még...
telepakoltad a csónakot magaddal.
gyerekkori szép emlékeket idéz fel
a kis piros műanyag lapát,
amivel lyukat ástál a homokozó
hasába. szórtál belé reményt és hitet.
mára elhasználtad mindet.
eljön az idő, amikor a lyuk nem lesz egyéb,
csak egy közönséges lyuk,
ott állsz leszegett fejjel,
és hallgatod a benned táguló semmit.*

Mama háza

*Büdöske illatú, puha, poros, szapora kis földutak,
talpsebes vánszorgás, sodró szél.*

*Egyszer már markomba fogtam az időt.
Azóta kiszáradt karók verik véresre csupasz bokám.
Sápadt, apatikus ez az imbolygás.
Csak a Mama háza időtlen.*

*Úgy képzem el a régi házat,
melyen szinte nincsenek derékszögek, mint
a búzaszemeket.*

*Mama edényei, ahogy egymáshoz ütődnek,
kongó harangszók.
Nap süt be rézsút,
és feldarabolja a konyha kenyérszagát.*

*Kijárási tilalom van bennem.
Elrabolt az idő.
Egyhelyben állok egy utcán,
nagy épületek alatt.
Csupasz a karom,
belőle csövek futnak a sarokig,
ott elfordulnak.*

Szőnyeg, majom, óralánc

*Visszafelé vágta a ló,
ledobta magáról hajtóját, az időt.
A Kocka az oldalára dőlt,
hol a fent, és hol a lent?
A szőnyegbe titkokat szóttek,
majom ül a közepén,
óralánccal játszik.
Működésbe lépnek a
fogaskerekek,
fog csikordul, a majom
grimaszol, s megrántja
a láncot,
az idő mutatója nyolcasról
hetesre billen,
hétkor kávé és
forró gőzbe lehelte álom.
nyolckor a nyitott ajtóban áll,
ököllel orrba vágja a világ,
szinte megbabonázva készül
belépni a társasjátékba.*

Herczeg András

Egy arc, akiről az ismerőseim azt mondták, jó fej, de végül csak magáról beszélt

Semmi perc, rövid idő, egy pillantás alatt lehűl a levegő egy seide-se-tova éjszakán; az utcai fények vibrálásai retinafotonikus fájdalmat gerjesztenek a szememben; a plastik-üveg egyvelegből kiöntött téglatestek szélein szétszóródnak, és láthatatlanul újra összeugranak a sugarak.

Lenyűgöznek az esti fények, ahogy velem együtt próbálja (az este) az időt és a reggelt meg nem történté tenni és elodázní, későbbre helyezni a feketeség jelenlétét. Tényleg, vajon mikor volt utoljára teljesen sötét a városban, mikor volt egyáltalán *konkrétan* fekete éjszaka? Valószínűnek tartom, hogy azok az emberek, akik erre emlékezhetnének, már nincsenek (életben), de talán már az unokáik sem (nincsenek).

A neonesernyők alatt minden élesebben rajzolódik ki. Pár buli előtti vagy munka utáni, netán az élete nagy részében egymás társaságában unatkozó, szociálisan a fogyasztói tompultság élettelen mosolyát viselő szakmunkás srác fényes cipőben és térdig lógó, fekete pulcsiban üres kóláspoharakat nyom össze gyorséttermi parkolóban ácsorgó kettes golf motorháztejetén, mellettük a betonon egy *normatív*e globálisan akceptált világosbarna papírzacskó, ami a gyorséttermek sajátja, és ha két percnél tovább tárolsz benne valamit, a kipárolgó és lerakódó zsír foltokat hagy benne és rajta, sötétbarnásítva a világosbarnaságot; ezek a foltok most is jól látszanak, az egyik folt lyukas is, a lyuk szélei egyenetlenek, feketék, és ha az érdeklődő szemlélő venné a fáradságot, hogy jobban megfigyeljen egy darab szemetet, akkor a zacskó fölé hajolva láthatná, hogy egy cigarettacsikket nyomott el valaki a zacskó testében található

sültkrumpli zöldes végén, ami nem romlottsága miatt zöldes, csak nem sült meg rendesen.

A srácokra merőlegesen, a parkolót határoló járda után áll ott melán a gyorsétterem, a meki, ahogy helyiek nevezik, mivel ez az egyetlen gyorsétterem található a városban, így az állandó eposzi jelzőként aktualizált határozott névelő abszolút indokolt a város beszédében, megnyilatkozásaiban, kommunikációjában. A meki ilyenkor már zárva van, és bár a székeket egy takarító már betolta az asztalok alá, a benti lámpák folyamatosan égnek, fények a fényben, a pult mögötti kis egyszeregyes elviteles ablaknál pedig egy fiatal, tizenöt-tizenhat éves lány áll, aki szomorú szemmel, tompultan bámulja a parkolóban hangoskodó fiúkat, de a szeme nem talál fókuszt, senkire és semmire nem kapcsolódik rá, mozdulatlan szembogarai homályosan látszanak csak az ujjlenyomatokkal teli plexi mögött. Úgy vélem, nemrég halhatott meg valakije (a lánynak), azért olyan rezignált az arca, biztos, legalábbis valószínűsítem, hogy most is az elveszett halott, az apró villanással kihunyó, röpké szubjektum múltja, a múltban történő és végbement létezése jár a fejében.

A lány gyászol, feldolgoz és átgondol. Helyére rakja az emlékeket. Lehet, hogy az a valaki, aki meghalt, nem is szerette a lányt, és durván bánt vele annak ellenére, hogy a lánynak valakije volt. Lehet, hogy a lány nem is azért szomorú, mert elveszett ez a számomra ismeretlen ember. Szomorúsága mélyebbről jön, komplexebb, összetettebb, kibogozása több időt igényel, labirintusszerű önvizsgálatot, ahol felteszi az ilyen esetekben pszichológiai értelemben indokolt és felteendő kérdéseket.

Miért hagyta, hogy megtegye az az illető, amiket megtett?

Miért tehette meg?

Miért nem állt ellen?

Miért nem mondta meg neki, hogy fájdalmat okoz a cselekedeteivel?

Miért projektálok saját élményt egy ismeretlenre?

Miért nem szólt valakinek?

Miért nem gondolt arra, hogy ez nem természetes?

Miért csak utólag...?

Komoly problémának tartom, ha az emberek nem tudják feldolgozni szeretteik elvesztését, olyan gond ez, ami a gyászoló mentális egészségének is megárhathat, destruktív formában hathat rá, rosszat tehet annak; ez a kijelentés pedig duplán igaz, ha a gyászt, pontosabban az elvárt, szociálisan normatíve elfogadott gyászt felváltja egy, az előbb megfogalmazottól eltérő forma, a gyász öröme, az önző, zabolátlan érzelem, amikor tudod, hogy végre vége, végre örökre megszabadultál attól a valakitől, aki ennyit ártott neked.

Nem is létezik a város.

Lehet, hogy egyik város sem létezik, de ez biztos nem. Nem ebben a formában, bár örülnék, ha ebben a formában létezne, mint ahogy az is megnyugtatóna, ha tudnám, hogy a mekiben ácsorgó lánynak valóban meghalt valakije, akit épp kéjes örömmel gyászol, mert így nem kellene ezt a történetet ráhúznom egy kicsit öregebb, fekete hajú dohányboltos csajra, akitől tegnap megvettem a cigit, amit épp szívok, és amit még egy sültkrumplin sem tudok elnyomni, mert egy kilométerre és hétszáz méterre állok a mekitől, innen csak apró pontnak látszik, ahogy a város határában elterülő domb erdőtől mentes pontjáról rábámulok az éjjeli fényekre.

Kellemes pszicho-narratíva lenne, ha el tudnám magammal hitetni, hogy nem rólam van szó, hanem a pultos csajról, és egy eddig rejtett telepatikus képességemmel tudtam meg róla ezeket az információkat, mely erő túl jól működött, és ezért az elbeszélés objektumát végül már nem tudom megkülönböztetni a szubjektumtól. Igen, ez elég kellemes lenne, ha nem vennének körbe papírok, *metaforice*, a képzeletem papírszeletkéi, ahogy próbálok feldolgozni a történeteket, ahogy rendet próbálok tenni, elhelyezni, rendszerezni és feldolgozni, átgondolni.

Egyszer olvastam valahol, hogy a büntudat erősebb tud lenni az áldozattudatnál.

Remélem, hogy így van.

Remélem, hogy választ talált arra, hogy miért tettem vele azt, amit tettem; hogy azért tehettem meg, mert nem törődtem az-

zal, hogy mit fog érezni, amikor fájdalmat okozok neki, még ha eleinte csak lelki fájdalom is volt; hogy rájön, azért nem állt ellen, mert szeretett, és emiatt az ostobaság határát súroló, vak szeretet miatt nem láthatta, hogy többé már nem fogom szeretni, csak még nem merem magamnak bevallani; hogy azért nem tudott szólni arról, hogy fáj, amit csinálok, mert azt hitte, ilyen a szerelem, mert ez volt neki az első; és azért nem szólt senkinek, mert nem akart meggyanúsítani, mert ő sem hitte, hogy meg fogom ütni, hogy fel fog szakadni a szája, és nem tud majd suliba menni, mert akkor meg kellett volna válaszolnia a sérüléseit az osztályfőnöknek.

Nem tudhatta, hogy ez nem természetes, mert látszólagos nyelvi játékokkal, ügyesnek gondolt cselekkkel és az egyszerű szeretet kihasználásával elhitettem vele, hogy a szerelemnek így kell kinéznie.

Miért csak utólag jövök rá erre?

Visszaemlékezem, ahogy akkor éreztem, és eszembe jut az a torkot kaparó keserűség, az a *konstans presszúra* a mellkasom tájékán, az, hogy úgy érzem magam, mint a bezárt, kínzott állat, amely nem mer gazdája szemébe nézni, mert retteg, hogy mi a következő lépése.

Fogoly voltam a börtönünkben, amit ketten építettünk, és csak remélni tudom, hogy én húztam a rövidebbet, mert a szabadság ismét megtapasztalt érzése olyan nem várt eufóriával csapta meg az arcom, mint ez a hűvös, városi zajt magában hordozó esti szél, ami a leégett csikk füstjével együtt a papírfecnijeim is magával viszi.

Próbálok nem büntudatos lenni az öröm miatt, amit az elvesztése miatt érzek.

Eldobom a csikket.

Miskolczi Zoltán

Ismerős angyal

Pacal lesz, biztosan pacal, láttam, mikor kivette. Vagy... lehet, hogy mégsem pacal lesz? Talán rosszul láttam. Nem: biztos, hogy pacal lesz. Hacsak nem holnapra szánja. Mindegy, valami lesz. Utána meg a törköly. Jó döntés volt; ha nem a magam ura lennék, nem járhatnék haza ebédelni. Tőlem senki se kérdezheti, hol voltam ilyen sokáig. De jó, hogy nem vagyok alkalmazott. Akkor aztán sietnem kéne, mehetnék kocsival, nem ihatnék semmit. A törkölyből még van; jócskán van. Pacal...

Ezek a gondolatok sorakoztak Pff vidám elméjében, amint vastagon cammogott a falu irányába. Már félúton járt a kisváros és a falu között, de gondolatai annyira lekötötték, hogy a külvilágból szinte semmit nem érzékelt, mióta a boltból kilépett. A bicikliúton gyalogolt, s lábainál a pipacsok éppen csúcsra járatták pirosságukat. Jobbra, a bokrokon túl vakító repcemező; alatta a völgy a kis tóval; balra kellemesen zöldellő, szőlős lankák; a távolban ábrándos hegycsúcsok. A helyiek büszkesége ez a hosszú út, mely a falut köti össze a hozzá tartozó kisvárossal, amelyben Pff kertészboltja is található. Aki ezen az úton sétál, az a környék minden szépségét töményen kapja. Szerették ezt az utat. A városban dolgozók jobb kedvvel indultak reggelente, ha arra gondoltak, hogy munka előtt még vár rájuk egy kevés séta vagy biciklizés. Pff is szerette, de már olyan sokszor járt rajta, hogy nem mindig vette észre. Kissé lehajtott fejjel lépkedett, és éppen visszaemlékezni próbált, hogy mikor volt utoljára pacal, amikor valami – nem éppen fájdalmasan, de határozottan – koppant a feje búbján. Mivel úgyis lefelé nézett, azonnal megállapította, hogy ami a fejéről elé pattant a földre, az nem más, mint egy közepes méretű gesztenye. Először ösztönösen fölfelé tekintett, de már a mozdulat közben tudta, hogy fölösleges. Itt aztán nemhogy gesztenyefa, de semmilyen fa nem lehetséges, ami zavarná a kilátást. Ráadásul lentebb, a bokrok mögül kárörvendő vihogás

hallatszott, ami bizonyossá tette, hogy valakik őt megdobták. Nem sokat látott a bokroktól, de azt ki tudta venni, hogy három vagy négy gyerekleány lehet ott; mégpedig erősen szőke leányok. Hirtelen úgy rémlett neki, hogy már látta is őket valahol. A nyelve hegyén volt az egyiknek a neve, de valahogy nem ugrott be.

– Mi a бүdös ...-t csináltok ott?! Azt a retkes az anyátoknak! Azonnal gyertek ide!

Pff biztosra ment. Ha ő egyszer kieresztette nagy bölöm hangját, és ráparancsolt valakire, akkor az úgy összerezsent, hogy nem tudott nem engedelmeskedni; főleg, ha gyerek volt az illető. Még akkor sem, ha nem lettek volna a kiáltásában a helyzetekhez képest általában meglepően erős káromkodásai. Most benne voltak. Annál meglepőbb volt, hogy ezek a lányok rá sem hederítettek, csak kuncogtak tovább. Pff nem tudott jobbat, mint kis változtatásokkal, de még nagyobb hangerővel megismételni az előbbi káromkodásokat. Hatástalanul. A lányok tovább vihorásztak. Pff erre tehetetlen dühvel arról ordította, hogy mit fog velük tenni, ha a kezei közé kerülnek. A lányok ettől mintha megijedtek volna. Elő ugyan nem jöttek, de a vihogást abba hagyták. Csak nézték a bokor mögül Pff-t; várták, mit fog csinálni. Egy darabig morfondírozott, hogy megpróbálja-e elkapni őket. Most bánta kicsit, hogy nem igyekezett sportosabb formában maradni. Az utóbbi időben szinte csak erős, zsíros ételeket evett, és sokat ült a boltban is, meg a tévé előtt is. Általában büszke volt nagy felületeire, és arra, hogy megteheti, hogy üljön, de vannak kivételes helyzetek. Esélytelen – gondolta, és dölyfös arccal tovább indult. Alig tett pár lépést, máris újabb gesztenye landolt a kobakján. Ez már fáj. Nagyobb is volt, és erősebben is dobták, mint az elsőt. Pff a dühtől magáról meglepedkezve nagyot káromkodott, és megiramodott a bokor felé. Odaérnie viszont nem sikerült, mert éppen előtte vágódott hasra. Nem volt járatos ilyen terepen. Ráadásul a lányok nagyon fürgén mozogtak. Azonnal eltávolodtak a bokortól a mező közepe felé; Pff-nek semmi esélye nem lett volna közel kerülni hozzájuk akkor sem, ha talpon marad. Lassan feltápászkodott, leporolta magát, és értetlenül nézett körbe. A bicikliúton nem jött senki, sem biciklis, sem gyalogos. Nem sokan jár-

nak haza ebédidőben. Csak autó haladt el néhány, de azok gyorsan mennek. Valószínűleg senki nem vette észre, milyen szegény érte őt. Ebben valamelyest megnyugodva visszatéblábolt a bicikliútra, és mint vert sereg indult tovább a falu irányába. Nem vette észre, hogy közben a lányok visszatértek a bokor mögé, csak mikor erős ütést érzett a vállán. Aztán még erősebbet az arcán. Most már kővel dobálták, és nem hagyták abba. Pff-nek működött az életösztone, teljes erőből futni kezdett. A lányok egy darabig tartották vele a lépést, és tovább záporoztak rá a kövek, de Pff olyan gyorsan futott, hogy csakhamar elmaradtak. Körülbelül akkor, amikor elérte a helységnévtáblát. Mindene fáj. A cipő feltörte a lábát, bokája félig kifordult, a vádlijában görcs húzódott, testén és arcán zúzódások. Szerencse, hogy el bírtam futni, ezek megöltek volna – gondolta. A falu eleje táján lakott, így még éppen haza tudott vánszorogni, de a házba lépve szinte összeesett. Alig tudott leülni a nagy fotelba a verandán a felesége mellé, aki éppen a lakodalmas pénzt számolta.

– Hát veled meg mi történt?

– Elestem.

– Hogyan elestél? Gyalog?

Pff először arra gondolt, elpanaszolja feleségének, mi történt vele, de aztán elvetette. Lehet, hogy az asszony később ellene fordítaná. Végül is mi történt? Megdobálta néhány kislány, ő meg elszaladt.

– Biciklivel jöttem, kölcsönkértem a Józsitól. Beakadt az első fék, hogy a nyavalya törje ki!

– És hol a bicikli?

– Otthagytam a fenébe. Majd holnap érte megyek.

– Akkor ma már vissza se mész?

– Nem. Nagyon megütöttem magam.

– Mutasd csak! Ez nagyon csúnya itt az arcodon. Kőre estél, vagy mi? Várj csak!

Pff-né a konyhaasztal alatti nagy fiókban keresgél, majd méretre vág egy kis ragtapaszt, és gondosan elhelyezi a Pff arcán lévő két sérülés közül az egyiket, amely kisebb ugyan, de vérzik is. A nagyobb zúzódásra gyengéden rányomja a tiszta konyharuhát, amibe a mélyhűtőből fagyasztott borsót tett. Meleg érzés tölti el;

régen volt ilyen, hogy gondoskodhatott a férjéről. Pff nyugodtan túri; jólesik a hideg borogatás és a pihenés. Lehunyja szemeit, és nem gondol semmire.

– Valamit meg kell beszélünk – szól aggodalmas hangon az asszony.

– Mit?

– Nagyon csúnyán bántál Janival a lakodalomban. Nem kellett volna így beszélned vele mindenki előtt. A saját esküvőjén. Nagyon megalázó volt ez neki. Ágika azt mondja, hogy teljesen maga alatt van. Nem tudnál bocsánatot kérni tőle?

– Én!? Neki kéne bocsánatot kérnie, amiért ilyen nyámnyila. Miért nem tudja megvédeni magát? Még inni se bír. Ki hallott már ilyet, hogy a vőlegény nem iszik egy kortyot se? Milyen férfi ez!? Egy táposzsákot se bír arrébb tenni. Lett volna pedig kérő a faluból is nem egy...

Ezután Pff természetesen nem kockáztatta meg, hogy gyalog menjen a városba. Sajgó tagjaira hivatkozva kocsival járt munkába. Hamar egyezettette a kölcsönkért bicikli történetét, sikamlós, tilosban járás utalásokkal magyarázva alkalmazottjának, aki ehhez vigyorogva bólogatott. Pár nappal később kiderült, hogy a titkolózás fölösleges volt. A lányok ugyanis vérszemet kaptak, és olyan sok embert dobáltak meg, hogy a faluban elterjedt a hírük. Nem volt mindenki olyan szemérmes, mint Pff. Bár a legtöbben – hozzá hasonlóan – titkolni akarták a szégyent, de volt, aki nem tartotta annyira szégyennek, hogy ne számoljon be a támadásról a feleségének. Sőt, olyan is akadt, aki egyenesen a körzeti megbízotthoz ment. A falu felbolydult, mindenki erről beszélt. Pff felesége hamar összerakta a képet.

– Téged is azok a lányok hagytak helyben? Ugye, hogy...? Hát persze! Miért nem lehetett ezt elmondani?

A családban ez a kis hazugság nem okozott fennakadást. Az asszony hozzászokott már férje férfiassági elképzeléseihez, nem hánytorgatta a dolgot. A közösség számára viszont tarthatatlanná vált a helyzet. Egymást érve futottak be az újabb támadások hírei a falu

közösségi tereire, vagyis a boltba, a kocsmába és arra a kis területre a körzeti megbízotti iroda előtt, amelyen három hosszú pad szolgált ideális beszélgetőhelyként az idősek számára. Az élesebb megfigyelők azonosítottak bizonyos törvényszerűségeket a támadások között. Például: a támadások, bár félelmetesnek tűnhettek – hiszen mindenki arról számolt be, hogy meg akarták ölni – mégsem jártak egyetlen esetben sem igazán komoly – ahogy a megbízott szokta közbevetni: nyolc napon túl gyógyuló – sérülésekkel. Tulajdonképpen úgy látszott, bárki el tud futni a lányok elől, függetlenül az illető fittségétől. Ott volt például Úzzné, a postahivatal vezetője, aki érszüksületes lábával nehezen jár. Még ő is el tudott futni. Ő volt egyébként az egyetlen nő, akit eddig megtámadtak. Pff-hez hasonlóan ő is életösztönével és hihetetlen futásával magyarázta a megmenekülését, de senki sem hitt benne, hogy Úzzné bármilyen futást tudott volna produkálni. Valószínűleg csak kicsit gyorsabban botorkált. Aztán ott volt Úzzné beosztottja, a postás Pali (aki miatt az öreg Úzz annak idején elbujdosott). Vele az történt, hogy az első kövek után elfutott, de mivel elég gyors volt, hamar lehagyta a lányokat, és abbahagyta a futást. A lányok viszont utolérték, így megint futni kényszerült. Úgy tűnt tehát, hogy a saját képességeihez mérten akarnak jól megfuttatni mindenkit. Illetve nem mindenkit, ez volt még különös. Akadtak, akiket egyáltalán nem dobáltak meg, akárhányszor is jártak az úton. Ebben nem sok rendszer mutatkozott; a megkíméltek közül a legtöbben nők voltak, de akadtak férfiak is. Megdobáltak és a megkíméltek között egyaránt voltak erős és gyenge testalkatúak, fiatalok és idősek, vezető beosztásúak és egyszerű paraszt- vagy munkásemberek. Megdobálták a polgármestert is, sőt szégyenszemre az egyik papot is. Pont a plébánost, akit az egész falu annyira szeretett. Ő volt a városi gimnázium igazgatója; tekintélyes, okos vezető, és gyönyörűen beszélt. Értett a nyelvükön. Mindig éles lényeglátással ismerte fel a falut fenyegető veszélyeket, és világos útmutatásokat adott. – És még őt is megtámadták ezek a lelketlen gonosztevők! – fakadt ki Piroska néni, a sekrestyés nővére. A káplánt viszont nem támadták meg. Ő nyugodtan sétálgathatott, amennyit csak akart. Pedig őt nem szerették annyira, mint a plébánost. Persze,

szerették őt is, de – fele olyan jó pap sincs, mint a másik – mondták. Prédikálás közben akadozik, össze-vissza gesztikulál, és látszik, hogy akkor találja ki a beszédet. Egyáltalán nem felkészült. Nem is beszél olyan dolgokról, amik a híveket igazán érdekelnék.

Akárhogy is, a lányokat meg kellett valahogy fogni. A falu kedvenc sétálóútja veszélyessé vált; sokaknak a városban dolgozók közül nem volt autójuk, busz pedig nem járt erre, így ők csak gyalog vagy biciklivel tudtak munkába menni, vagyis most már sehogy. A személyleírások alapján a faluban is meg a kisvárosnak a falu felőli részén is akadt nyolc-tíz olyan lány, aki beillett volna az elkövetők közé, de ezek a személyleírások homályosak voltak. Bár a legtöbben úgy emlékeztek, látták már a lányokat korábban is, arra senki sem emlékezett, hogy hol. Természetesen a szülők kikérdezték gyerekeiket, hogy tudnak-e valamit, de egyikből sem lehetett kiszedni semmit. Vagy makacsul tartották a titkot, vagy tényleg nem tudtak ők sem többet a felnőtteknél. Voltak, akik máshogy próbálták elfogni a lányokat. Hss úr, a tornatanár például, kiváló futó lévén azt gondolta, hogy sétálva megközelíti a bokros részt, ahol a lányok tanyázn szoktak, aztán hirtelen rájuk rohan. Igen ám, de a lányok megláthatták a veszélyt a feléjük tartó atléta személyében, mert amint közeledett, ők máris a szántó föld túloldalára húzódtak, ahol az erdő kezdődött. Oda pedig hiába futott volna utánuk. Az erdő benyúlik majdnem a faluközpontig, illetve másik irányba a kisváros széléig is. Ott aztán könnyen szétszélednek, hazamennek. A legígéretesebb próbálkozás a körzeti megbízotthoz fűződik. Azt találta ki, hogy egyetlen beosztottjával és néhány falubeli férfival együtt egyszerre támadnak az erdő és a bicikliút felől. A lányok menekülési útja így el lesz zárva. Nem is lett volna ezzel gond, csak a lányok valahogy megneszelhették a dolgot, mert egyáltalán nem mutatkoztak azon a napon, amelyen a körzeti megbízott csapata felsorakozott az elfogásukra. Máskor is próbálkoztak, de mindig ugyanígy jártak; csak annyit értek el, hogy legalább ezeken a napokon nyugodtan lehetett közlekedni az úton. Olyan sok szabadidejük persze nem volt, hogy minden nap készenlétben álljanak. A lányok pedig makacsul

kitartottak, így a falu népe már éppen kezdett belenyugodni, hogy elvesztették szeretett útjukat, amikor váratlan fordulat állt be: a polgármesternek (vagy a plébánosnak; erről azóta is vita van) eszébe jutott a legkézenfekvőbb megoldás: tarra kell vágni a bicikliút és a szántóföld közötti részt. Akkor aztán nem lesz hol elbújniuk a lányoknak, ha meg mégis ott fognak ólálkodni, akkor már messziről láthatóak lesznek. Utolérni is könnyebb őket, ha nincsenek terepakadályok. Tökéletes megoldás, hamar végre is hajtották. Az útkarbantartó egy traktorra szerelhető gaznyíró karral egy menetben leborotvált mindent, aztán a levágott növényzetet teherautóra rakták, elszállították. Tökéletesen belátható, sima tereppé vált az egész. És csakugyan helyreállt a rend. A lányok többé nem mutatkoztak, újra szabadon használhatóvá vált a bicikliút.

Ezután persze sokáig izgatta, nyugtalanította az embereket, hogy ilyen komisz gyerekek élnek közöttük, és sehogy sem lehet kideríteni, kik azok. Később – ahogy az ilyen magyarázat nélkül maradt eseményekkel lenni szokott – ebből is meseszerű elméletek kerekedtek a szóbeszédben. A lányok kilétére sosem derült fény. Mostanáig az sem derült ki, hogy újrakezdenék-e a tevékenységüket, ha erre lehetőségük nyílna. A kisvárost a faluval összekötő bicikliút mentén ugyanis azóta sem tűrnek semmilyen bokrosodást, sőt a legkisebb gatz is azonnal eltávolítják. Pedig már több mint nyolc év telt el az eset óta. Azóta már a busz is jár. Azzal érkezett nemrég Pff kisebbik fia, aki tíz évvel ezelőtt költözött a Dunántúlra, s azóta haza sem nézett. A növényzet hiánya tűnt fel neki először.

– Itt végig bokrok voltak, nem? – kérdezte a buszsofőrt.

– Az-az! Sok minden változott, mióta elmentél.

Hazaérkezése után ifjabb Pff nem ezt tapasztalta. Három hetet töltött a szülőfalujában; találkozott a régi barátaival, eljárt a kocsmába, eljárt a boltba, de a bokrok eltűnésén kívül nem sok változást vett észre. Talán semmi nem változott. Elutazása előtt pont ezt kérdezte tőle az apja.

– Na, fiam! Sokat változott a falu, mióta elmentél?

– Nem. Pont ugyanolyan minden. Talán csak... halkabb.

Demeter Arnold

Tengerszintről merülésig

Hihetünk-e a szemünknek?

A mező szereti szétszaggatni tagjait.

És a ráncos falak között az otthon?

Míg a csont s a téglá kitart, addig annak

lehet nevezni. Ne sírj, itt mindenből

csak az egyik oldal a mienk. A kert bal oldala,

s olykor csak a harag, ami elválasztja egyik

udvart a másiktól.

Mondom másképp.

Ez itt a múltó változatlan. Ha erre jársz,

elsőnek egy akvárium köszönt.

Benne kőhalak az elsüllyedt emberroncsokon.

Közöttük pedig fekete bűvárok hínárt eregetnek.

Hát mondd, hihetünk-e a szemünknek, amikor

úgyis megölel a mélység?

Haladás

Meztelenre vetköztetnek az illatszerek.

A szirének mai napig várják

a kalandorokat, hogy két ringás között

szerelemet valljanak.

Minden törött árbóc egy katexis, minden

elsüllyedt hajó pedig egy franciaágy, melyben

viháncoló tengerlakók bálnadalokat énekelnek.

Ezt csak azért, mert a hullámokat senki nem

simogatja, csak kettétöri.

Temetik a Holdat

*Hajnalban gyászmenet indul a tejúton.
A falu utcái csillag-poroznak.
A zenészek részegen dülöngélnek a Göncölszekerén.
A horizonton örökmécses gyúl ki újra.*

Albumot lapozva

*Itt nincsenek térkövek.
A nap reggel indul, amikor még nincsen fény.
Púpozott ágyak és egy soha meg nem unt mondat
az örökség; Apám es így csinálta, hát én es.
Ezen a sárgult képen most a csűr odalának dől
az egykori alteregód, és azt bámulja, hogy
száz év után eszedbe jutott.*

Lotz Károly (1833–1904) festménye

Nagy Zopán

Átjárások / Szimultánok...

Kháá! Oltanak!
Hüvös hölgy, hideg úr: egymásba alkonyul...
Reccs! Torz alak...

Most minden (v)egyszerre tört. Énik...
Beleapríttatik, tikk...
Megrááz-kód-ni! Újraéledni! Ó, valami sejtődik...

Visszatérő látomány:

Benéztem egy kirakatba
s épp ott fénylett Boltidarma!
Boltidarma úgy ragyogott:
bennem vak-folt nyomot hagyott...

Lépések... El...

Három jó drink után
kezdődő délután:
szembe jött dédapám...
Bennem plusz 4 aperol,
mit mondhatnék *apámról*...

Gondoltam: flaszter-délibáb... Aztán: vérkönny-köpönyeg,
rücsök és homály...

Oszfolk Ottóné teraszán: két friss csapolás szólt hozzám... Ó,
fény- és habjáték transzparenciák!

A (belső) háttérből (karmazsin függöny mögül): Ramuntcho Matta szordinált *Marimbula*-ja szól... (B)elfojtás, neo-archaikus, non-freudi tájszólás...

Viktor kérdezi: kell-e vin?

Kockás terítőn: Pelevin

és Ove Knausgård sakkozik...

Fél-kábultan, elágazások esti derengésében, a kihalt utcák nyomor-kigőzölgéseiben állok. Megtorpanás, tudattalan blokk. Torp. (A) Dankó és (a) Karácsony között... Ááá-ria, ria: Kálvária!

Akár egykoron: a Fekete Lyuk *Golgotája* előtti (sok-sok) hajnalon...

Performer-nő barátunk (Syporca) egyik énje éppen Josephine Baker-hasonmásként, mint megnyúzott fekete párdúc, üvegcserepes túllszoknyában (vaginája véresre borotválva): tátog, táá-ti, tü-ti, táá-tog...

(Ó, *Bronz Vénusz*: álruhában!

Nagy magány az agy-kabátban...)

Nyakörve fém-fecskendő füzér, kettő beszúrva a verő-érbe, szájában izzó, mellei mélyen megvágva: vérpatakok áriája! Gyomrából: bevarrott hangszóró szól, így lép fel az Úttörő Áruház színpadján! – *A legszenzációsabb nő, akit valaha is láttam!* – kiáltott Ernest Hemingway...

Az elhagyott esernyők temetőjében bolyongott a *leíró*, majd kiért egy üres térre, ahol ezt a plakátot olvasta: 88 villanykörte sistergett a költő utazó-bőröndjében... Majd, 20 évvel később: 8 milliárd izzó az Art-hangárban, zsúfolásig megtöltve a teret! A vakító fény-áradat: a művész projektje, aki nap-allergiás, albínó fotográfus! E tárlatot éppen Ön álmodja (tovább)...

A *leíró* egy felolvasóestre tévedt be, ahol több hangköltészeti videó-performance is vibrált szimultánban. Ezt a szöveget hallgatta meg, mielőtt kifordult volna a térből:

Fru-fru! Ismét itt a frufu! Frufu a 4-6-on, frufu a föld alatt, frufu a Deákon, a Gellérten, a Móriczon... Frufu a megállóban, frufu a kilátókban... Széplány-frufu, pápaszem-frufu, anorex-frufu, duci-frufu, bölcsész-frufu, divat-dark frufu, alter-frufu, plázacicc(mix)-frufu, jócsaj-frufu, furimuri-frufu, nagyképzős, kisképzős, mégkisebb-képzős frufu... Face-Twitter-Insta frufu, paróka-frufu, pornós-frufu, tini-frufu, torzó-frufu, rózsaszín, metálzöld, ezüst és álmokkék frufu... Herma-fordítva (is) frufu! Könyvelő, ellenőr, kukásnő-frufu (na, az talán mégsem!), pszichológus-frufu, nővér-frufu, véréző-frufu, műtősnő-frufu, altatóorvos-frufu (fruu-fuuú-frrruu-uffu-uff)... Dupla-tripla frufu, egy-két képmás, frufu-látomás...

Szabó Fanni

Fölöttünk vadászgépek

*Fölöttünk vadászgépek,
alattunk ébredő sárkány,
akinek kincsei vagyunk.*

*Csak a szemét láttam,
majd az orrát,
majd semmit.*

*Fölöttünk hangosabbak
a bombák, alattunk
mélyebbek az árkok,*

*mélyebbek, mint aminél
mélyebbre most ásni tudnék.*

*Csak a szemét láttam,
majd az orrát, majd semmit.*

*Minket lőnek, a sípcsontom,
a bokám, a vádlim,
majd semmit, majd semmit,*

*csak a szemét lötték,
mélyebbek lettek az árkok,
ráncaiban golyók mélyültek.*

*Fölöttünk vadászgépek,
kincsekre vadászna,
sípcsontom furulya,
belefújsz.*

*Fölöttünk, alattunk
golyók mélyülnek,
ráncaik belénk simulnak.*

Molnár Imre

Költők baja

A probléma

A rendőrfelügyelő a szobájában ült. Ideges volt, hol az ujjával dobolt, hol a lábával. Még arra is gondolt, hogy rágyújt egy cigarettára, pedig már régen leszokott. A tizedes, a felügyelő idegeségének okozója, nemrég telefonált. Annyit mondott, hogy nagy a baj, de nem szeretné a részleteket telefonon elárulni, azonban készüljön a felügyelő lelkileg, mert komoly ügyről van szó. A felügyelő fel is készült lelkileg, azazhogy jól felhúzta magát. „Na, ezt igazán megspórolhattam volna” – gondolta. „És ráadásul ké-sik is. De biztos, hogy valóban nagy a baj, a tizedes nem szokott nyomós ok nélkül pánikot kelteni. Csak lenne már itt!”

Óhaja azonmód teljesült is, a tizedes megérkezett. Szemlátomást ideges volt ő is, gyűrögette a kabátja ujját, szeme feszültséget tükrözött.

– Felügyelő – kezdte –, maga a kultúráért felelős államtitkár keresett meg. Tudja, osztálytársak voltunk anno...

A felügyelő magasra húzta a szemöldökét.

– Mi dolga velünk?

– A költők nem tudnak verset írni – bökte ki a tizedes.

A felügyelő nyogot nevetett.

– Ha nem tudnak, hát nem tudnak. Mit érdekel az minket? Különben is, mindig utáltam Adyt.

A felügyelő mellkasából hatalmas sóhaj tört fel. Igencsak megkönnyebbült. A tizedes viszont, ha lehet, még idegesebb lett.

– Nem úgy van az! Magyarország valamennyi költője, ismétlem, mindegyikük, a jegyzettek mindenképp, de állítólag még az amatőrök is, hirtelen teljes blokád alá kerültek. Egyetlen sort sem tudnak írni, egy árva asszonánc nem sok, annyi sem jut eszükbe. Aki épp verset írt, az félbehagyta művét, aki pedig két vers között volt,

az nem tudta az újat elkezdni. És mindegyiküknél pontosan múlt hét kedden, délután ötkor kezdődött a dolog. Beláthatja, hogy ez nem lehet a véletlen műve. Itt valami nagy disznóság van.

– Lehet – mondta kicsit komorabban a felügyelő. – De egyáltalán kinek állna érdekében elnémítani a költőket?

– Ki tudja? Talán más is utálja Adyt.

– Talán. De hogyan tudna valaki ilyen hatást elérni?

– Pont ezt kéne kinyomoznunk. Meg hogy ki a tettes, és mi az indíték.

– Nem tudom, tényleg nem tudom. Nincs itt semmiféle bűncselekmény. Ez az ügy nem miránk tartozik.

– Szerintem meg nagyon is ránk tartozik! Valaki ugyanis erőszakosan megfosztotta a költőket a versírás képességétől. Ami pedig a pénzkereseti forrásuk, így jelen esetben nagyon elleni bűncselekményről van szó.

A felügyelő hümmögött. Érezte, hogy a tizedesnek igaza van.

– Rendben. Akkor nyomozni fogunk. Viszont csak holnaptól, nekem a mai napból már elegendem van.

A tizedes bólintott. Ám mielőtt hazaindulhattak volna, megszólalt a telefon. A tizedes vette fel.

– Halló, itt a kapitányság. Ó, maga az? Hallgatom... Valóban? Ez nagyon furcsa. Csakugyan ilyen súlyos a helyzet? Mindenképp szólok a felügyelőnek – azzal letette a telefont.

– Felügyelő úr! Franciaországban ugyanaz a helyzet, mint nálunk. A költők nem tudnak verset írni. És Németországból is ugyanezt jelentették. Úgy látszik, világméretű dologról van szó. Az egyes országok rendőrségei mellett az Interpol is ráállt az ügyre. Cselekednünk kell!

A nyomozás

És íme, itt is a várva várt másnap! Nem is kellett hozzá többet tenni, mint ugrani egy kicsit a lap üres része fölé. Esetleg lapozni egyet. (Jelenleg fogalmam sincs, miként alakul a tördelés). Milyen jó is len-

ne, ha a valóságban is ilyen könnyedén el lehetne jutni a másnapra! Főleg, ha valami várva várt eseményt hoz az a bizonyos másnap. De térjünk vissza a felügyelőhöz és a tizedeshez! Mindketten a tegnapi irodában állnak. Látszik még rajtuk az előző napi idegesség, de valami más is: átszellemültség, lelkesedés, hiszen ÜGY van a láthatáron. Nyomozhatnak, csillogtathatják kiváló logikájukat, és talán meg is oldják az ügyet. Az lenne aztán a nagy szám! Hiszen nemzetközi büntényről van szó! Micsoda szenzáció volna, ha a kis magyar kapitányság két dolgozója bogozná ki a rejtélyt!

Ennek megfelelően izgatott töprengésbe kezdtek.

– Felügyelő úr, maga szerint mi lehet az indíték?

– Hát... a magam részéről a pszichológiához nyúlnék. Szerintem valami beteges hajlamú, torzult lelkű ember az elkövető. Talán valamilyen személyiségzavartól is szenved. Mit tudom én, talán igaza van, utálta az iskolában Adyt, meg a többi költőt is, és most így áll bosszút.

– Felügyelő úr, én ezzel vitatkoznék. Egyrészt az iskolások klasszikus költőket tanulnak, nem pedig kortársakat, így a régi-eken állnának bosszút, nem az újakon. Másfelől a szegény régi költők sem tettek mást, mint verseket írtak, igazán nem tehetnek róla, hogy diákok tömegeinek okoznak szenvedést azzal, hogy magolniuk kell a verseiket. Erről inkább tegnapi telefonpartnerem és egykori osztálytársam, a kultúráért felelős államtitkár tehet. Meg a magyartanárok. De ellenük senki nem követett el mérényletet. Legalábbis nem hallottam róla, hogy a magyartanárok elvesztették volna tanítói képességüket.

– Igaza lehet – tűnődött el a felügyelő. – No, de akkor mi lehet az indíték?

– Sajnos, nincs ötletem – csóválta a fejét a tizedes.

– Na, jó. Akkor hagyjuk az indítékot. Jöjjön egy még nehezebb téma. A hogyan! Hogyan vitte végbe tettét az elkövető?

– Talán tömeges hipnózissal.

– Gondolja, hogy kiültették az összes költőt a Kossuth térre, és hipnotizálták őket?

– Nem, persze, ilyesmiről senki nem számolt be. Akkor talán egyenként hipnotizálták őket. Mindegyiket pontosan múlt ked-

den, délután ötkor? Nincs annyi hipnotizőr a világon! És különben sem lehet egy embert akarátával ellenkező dologra hipnotizálni. Ez alap a hipnózis tudományán belül.

– Na jó, feladom. Akkor ön szerint hogyan csinálták a dolgot?

– Sajnos, nem sok ötletem van. De szerintem keresnünk kellene valamit, valami forrást, ami egyszerre hathatott a világ költőire. Mondjuk egy tévéműsort... Valamit sugároztak, ami traumatizálta őket.

– Gondolja, hogy rávették a világ költőit, hogy egyszerre üljenek a tévé elé? Ez nem túl valószínű. És mi hangozhat el egy tévéadásban, ami ilyen drámai hatást vált ki? Szerintem semmi. De leellenőrizhetjük a dolgot, csak meg kell kérdezni a költőket, mikor néztek tévét, és mi ment benne. Habár szerintem borítékolható a válasz.

– Sajnos, szerintem is. Akkor ugorjunk a harmadik kérdésre: ki a tettes?

A két – amúgy kiváló – rendőr hosszasan töprengett, de még anynyi megoldás sem jutott eszükbe, mint az előző két kérdés esetében. Az egész napjuk ráment az útkeresésre. Este, mielőtt hazamentek, ekképp voltak kénytelenek összegezni: Ki a tettes? Nem tudjuk. Mi az indíték? Nem tudjuk. Hogy követte el a dolgot? Nem tudjuk. Mit tudunk egyáltalán? Hogy egy nagyon furá dolog történt. Csak az igazságtalja őket némiképp, hogy másnapra berendeltek néhány költőt, akiket kihallgathatnak. Talán abból kiderül valami.

Tanúk és áldozatok

Az első kihallgatandó költőt Nagy Tihamérnak hívták. Szegényes öltözetet viselt. (Hát, egy költő ne is legyen gazdag!)

– Kedves Tihamér! Tehát mi történt? – kérdezte a felügyelő.

– Hogy mi történt? Hát, épp a feleségemmel beszélgettem. Büszkélkedtem neki, milyen remek évem volt. Mondtam neki: „Én mindig is termékeny költő voltam, de az idej év még a korábbiaknál is jobb! Rengeteg verset írtam, és nem ám amolyan silány minőségű

tucattermékeket, hanem igazán minőségi verseket. Mindjárt be is fejezem a következőt...” És akkor puff, belém csapott az istennyla, vagy nem tudom mi, de többé semmi nem jutott eszembe. Mintha vákuum lenne az agyamban. Meg is ijedtem, hogy valamitől hirtelen elbutultam, ezért elkezdtem a feleségemmel mindenféle bonyolult, elvont dologról beszélgetni, filozófiáról, Heideggerről, Nietzsche-ről és hasonlóról. És kiválóan működött az agyam! Úgyhogy megnyugodtam: mégsem butultam el. Ám verset továbbra sem tudtam írni, ezért nagyon elszomorodtam. Hát ez történt.

– Értem – mondta a felügyelő. – Azon a bizonyos keddi napon tévézett?

– Sose nézek tévét – válaszolta Nagy Tihamér leereszkedően.

– Járt mostanában hipnotizőrnél?

– Nem. Mi dolgom lett volna vele?

– Persze. Semmi. Köszönjük az együttműködését. Elmehet.

Tihamér távozott, hogy a következő költőnek adja át a helyét.

– Neve?

– Kiss Gyula.

– Ugye, ön se tud verset írni?

– Nem. Ami bizony nagy csapás, végtére is életem értelme volt a versírás.

A második költő kissé egzaltáltnak tűnt, ezért a nyomozók nem voltak biztosak abban, hogy segítségükre lesz. Nem is sikerült belőle *rendes* válaszokat kiszedni. Néha indokolatlanul sokat beszélt, máskor annál kevesebbet. Amikor végül megkérdezték tőle is, hogy tévét nézett-e az ominózus kedden, illetve járt-e mostanában hipnotizőrnél, mind a két kérdésre nemleges választ adott. Aztán újabb és újabb költőket hallgattak ki, mindenkinek feltették az utolsó két kérdést is, a válasz azonban mindig ugyanaz volt. Ugyanakkor mindenki megerősítette, hogy az ominózus dátum óta nem tud verset írni, de senki nem tudott használható információval szolgálni. Így, ha előző este csüggedtek voltak a rendőrök, aznap estére egyenesen kétségbe estek. Az sem segített a hangulatukon, hogy körbetelefonálták a külföldi országok rendőrségeit, és kiderült, hogy senki nem jutott semmire. Még

az Interpol sem. Azt pedig nem is sejtették, hogy holnap újabb csapás vár rájuk...

Újabb probléma és a megoldás

– Tizedes, valami új gondolat?

– Semmi.

– Valami új hír?

– Semmi.

– Mit tegyünk?

– Várjunk. Az információ, ami rendelkezésünkre áll, nem elég. Talán folytatódik az ügy, lesz új fejlemény, és akkor esetleg jutunk valamire.

– Csak ennyit tehetnénk?

– Azt hiszem, igen.

A két rendőr mély hallgatásba burkolózott. A telefon csörgése zavarta meg a csendet.

– Itt a kapitányság – szólta bele a tizedes a kagylóba. – Valóban? Nem viccel? Hiszen ez nagyszerű! Persze, továbbadom a hírt!... Hogy mondja? Ez komoly? Hát, ez bizony kevésbé jó hír... Furcsa. Nagyon furcsa! – letette a telefont, a felügyelőhöz fordult.

– Képzelve, a költők ismét tudnak verset írni.

– Nahát, tényleg? Ez igazán remek! És elkapták a tettest is?

– Nem – ingatta a fejét a tizedes szomorúan. – Továbbra sem tudjuk, ki áll az esemény hátterében. És azt sem, hogy miért gondolta meg magát. És van egy rossz hírem is. Az összes költő, a világ valamennyi költője herpeszes lett.

– Micsoda?

– Igen. Minden ugyanúgy történt, mint amikor elment az ihletük. Kész rejtély ez az ügy.

A tizedes és a felügyelő hallgatásba merült. Kisvártatva megszólalt a felügyelő.

– Tizedes, maga hisz Istenben?

– Nem igazán. Miért kérdezi?

– Tegyük fel, van Isten. Ez esetben részint megoldható az ügy.
– Ugyan hogyan?
– Hiszen Isten mindenre képes! Arra is, hogy egyszerre elnémítsa az összes költőt! Megvan a tettes, és megvan a hogyan! Már csak az indítékot kell kideríteni.

– Talán forduljunk egy paphoz.

A felügyelő erre csak hümmögött, majd így szólt:

– És persze ki kéne találni, hogyan akadályozhatnánk meg Istent, hogy a jövőben hasonló tetteket vigyen véghez...

– Gondolja, hogy okos dolog Isten szándéka ellen tenni?

– Hát... nem éppen.

Ekkor a felügyelő észrevette, hogy a tizedes egy könyvet tart a kezében. Furcsa érzése támadt. Amolyan intuíció. Soha nem érdekelték a könyvek, de most egy érzés nem hagyta nyugodni, mintha ez a kötet közölni akarna vele valamit.

– Tizedes, mi az a könyv magánál?

– Ja, ez? Semmi. A *Görög mítoszok*.

– Minek az magának?

– A fiam most tanulja az iskolában a görög irodalmat, neki hoztam ki a könyvtárból.

– Értem – felelte a felügyelő, de egyre erősödött benne az a furcsa érzés. Aztán egyszer csak elkerekedett a szeme, és leesett az álla. Ez az!

– Érték mindent – kiáltott föl. – Nem lehet más a magyarázat!

– Tessék? – kérdezte a tizedes. – Mit ért?

– Kedves tizedesem, megfejtetem az ügyet! De még be kell bizonyítanom – mondta, és elviharzott.

A felügyelő rohant. Nagyon fel volt dobva. Tudta, mit keres, de nem emlékezett a pontos címre. Végül csak megtalálta. A kapualj fölött felirat: *Médium. Kíváncsi a jövőre? Érdeklík az Istenek, vagy a sorsa? Forduljon hozzám!*

Bekopogott. Az ajtót nyitó személy határozottan médiumszerűen festett.

– Mit óhajt? – kérdezte.

– A görög istenek, ugye, léteznek?

– Hát persze. Bár ma már elég ódivatúak.

– Kapcsolatba tud lépni velük?

– Szokatlan kérés. Nem sokan kérik ezt tőlem... De, persze, meg tudom oldani, ha nem is lesz könnyű. Jöjjön!

A tizedes a kapitányságon ült, az irodában. Nem értett semmit. Csak azt tudta, hogy a felügyelő a munkaidő közepén elviharzott sokat sejtető kijelentésekkel, de nem mondott semmi konkrétat. Kicsit dühös is volt emiatt, bár alapvetően inkább kíváncsi volt. Várta vissza a felügyelőt. Aki csak a munkaidő vége után ért az irodába.

– Na mi történt? – kérdezte a tizedes. – Mit értett meg?

– Kedves tizedesem, én egy zseni vagyok. Megfejtettem az ügyet. Megelőzve az Interpol-t és mindenki más! Világhírű rendőr leszek! Talán én leszek a budapesti főkapitány! Vagy még magasabb beosztásba tesznek. Lehet, hogy külföldi karrierem is lesz... Esetleg vezető leszek a Scotland Yardnál!

– Értem. Most nagyon büszke magára, de árulja már el végre, mire jött rá!

– Nemcsak rájöttem, be is bizonyítottam! A maga könyve adta az inspirációt! Arról van szó, hogy az ókori görög istenek léteznek. Nagyon is valóságosak, mind a mai napig dolgoznak. És léteznek a Múzsák is, köztük Euterpé, a lírai költészet Múzsája. Nélküle a költők nem tudnak verset írni. Azonban Euterpé egy roppant hiú nő, aki tartani akarja a lépést a divattal. Ezért a közelmúltban elkezdte rúzsozni a száját. Csakhogy, mivel rengetegszer adott csókot a költőknek, a rúzs gyorsan lekopott. Úgy döntött hát, nem ad több csókot. No, ekkor tapasztalta a világ valamennyi költője, hogy nem tud verset írni. Szerencsére azonban egyéb istenek, akik nem szívesen látták ezt a fejleményt, szereztek Euterpének csókálló rúzszt – Aphroditétól. Így ismét elkezdte szórni a csókokat, azonban az Aphroditétól beszerzett rúzsztól a múzsa herpeszes lett, s végigfertőzte a költőket. Az már az én leleményem – húzta ki magát a felügyelő –, hogy szereztem neki ez ellen gyógyszert. Gyorsan meg is gyógyult a Múzsa, és mostantól minden rendben lesz. Na, mit szól? Meg van oldva az ügy! És a médium bizonyítékkal is szolgál, ha szükséges.

A tizedes nagy tisztelettel nézte a felügyelőt, aki a közeli jövőben bizonyára sokkal több lesz majd, mint az ő főnöke.

A HÓNAP ALKOTÓJA

SZÖLLŐSI MÁTYÁS

Válság-triptichon

*Az ajtófélfának dőlve röhögött,
mint egy ostoba kölyök. Hiába, hogy közel
negyven volt már, kurvákkal a háta mögött
és az ölében. Vérágas szemekkel pásztázta
a szobát, hogy áldozatot találjon legalább
egy mondat erejéig, ami azonnal megaláz,
elsősorban téged. Pedig csak a saját
szomorúságát és gyávaságát nem érti, téved.
Ott állt tehát, nevetett, amíg te, nyomorult
hétéves, mozgattad a kezedet a papíron,
hogy az első szószerkezetet leírd,
ami talán pont az volt, amit ő elsősorban magának
beszélt. Mindig te vagy a célpont, de ő maga a cél,
s már az arcél egyetlen moccanása is azonnali jele,
hogy a csalódottsága hirtelen jelöli ki a bűnöst,
aki ezen az estén csakis te lehetsz.*

Gyenge vagy és védtelen.

*Nincs sok tapasztalatod a gyűlölet terén,
így semmi gondolat vagy vélemény,
csupán egy szorítás belül. Gyorsan nő,
a mellkasod feszül, amit egy lélegzetvétel
még enyhíteni képes, amíg ismét rád nem vetül
a szem, a véres. Úgy látod, forog,
és mindig egy irányba néz, mégis mintha
egyfolytában követné, hogy merre mész.
Pedig nem is menekülsz, bár jó volna már.
A szoba minden éle összezár, és egész lényed
már csak várakozni képes. Majd újabb szavak,*

*akár a kövek, rakódnak a könnyek helyett,
ismerős és mégis ismeretlen minden kép
és mozdulat, s csak azt érzed, hogy fogva tart.
Aztán jön, ő maga, akár a rémület, és egyetlen
ütéssel mintha kifordítva szülne meg.
Hogy kifordított legyél, szegény.
Egy elnémított ellenvélemény.*

*

*Félelem és szorongás, ezt hozta nekünk.
A minden elvesztése nem a hírnév vagy a pénz,
s hogy nincs, ki többet ránk nézzen tisztességesen –
én amúgy is unom már a sok tekintetet.
Hogy kisémmiztek, bizonyára a mi hibánk is.
Néhány szabály, lábjegyzet, paragrafus
számunkra ismeretlen volta, némi hanyagság,
ami összefügg az idő természetével,
hogy valami oknál fogva mindig kevés
adatik meg ebből a végtelennek tűnő egészből.
És még csak azt sem hiszem, hogy jót nevetnek
a hátunk mögött. Bárcsak állna ott valaki,
zajt csapva, akire mi őszintén és odaadón
figyelhetünk. Bárcsak nyílt volna egy száj,
mozdult volna egy kéz. De még mi is tehetetlenek
voltunk magunkkal szemben. Most, hogy közeledik
a tél, nem a hideg, a hó aggaszt, leginkább a csönd,
a legérthetőbb nyelv, a kimeríthetetlen.*

*

*Mit is akartak tőlem, nem tudom.
Talán főhajtást, egyszerű várakozást.
Azt, hogy ne szóljak, ne lázadjak,
ki ne álljak magamért –*

*az ilyen akár még veszélyes is lehet.
Letörtek, ha mozdultam, és a kezüket
ajkukhoz emelték, mikor szólásra nyílt a szám.
A mozdulat elcsuklott,
hang nem jött ki többé a torkomon.
Már szállingózott az az évi első hó,
január vége. Nem tudtam máshová menni,
a téren állva fogalmam sem volt,
merre van észak, hogy arra épp dél-e,
kelet vagy nyugat, irányt nem láttam,
csak az egy helyben levést.
Nincs annál rémületesebb,
ha már tétje sincs a lélegzetnek
és az evés sem öröm, csak kötelesség,
amit napról napra teljesíteni kell.
Nem volt már kulcs, ami a zárba illene,
mert zár sem volt, ami elválaszt két külön
világot. Egy tömbbé vált a tér, a házak,
utcák, és nem voltak már csak hónapok hátra,
és legfőképp januárok.*

Nyolc után

*Egyszer csak vége lett az ásításnak,
kinyíltak a szemek, a szájak becsukódtak.
A szoba fülledt ámulatba zuhant,
végre ígéret és elvárás nélkül ültünk.
A történetek végét jött idő megélni,
mindenkinek saját szennyesére kötni csomót.
Ha már kidobni nem lehet, mi volt,
legyen zárt, mint egy játszótér este nyolc után.
A csönd azonban rég nem illik ránk,
föltűnik pislogása, jajgatása,*

*s hogy alábbhagy szinte mindegyik
mozdulásra, azt hirdeti, a szív is félrever.
Öngyújtó kattánása, lélegzet-visszatartva
nézel, mint akire fal omlott, nincs erőm
levenni, bátorság se már, mindenem füst
takarja el. Fölálllok, aztán körbe, ahogy szoktam.
Ebben a pillanatban szinte bármiről azt
mondanám, értelmetlen, hogy van.
A beszéd persze nem segít, tovább a hallgatás.
Ketten mondatok nélkül, semmi más.
Ha indulok, áldott leszel ugyan, de elhagyott.
Még itt vagyok.*

Nietzsche

Nagy voltam szónoklataimban.

*Nem volt csatorna, miben bent ragadt
volna a legkönnyebb emberi nedv,
mely egyúttal a legfájdalmasabb is.
Ezzel teltek be napjaim.*

*A hangokra sokáig nem figyeltem.
A játék fontossága némi frázis volt csupán.
A kéz csak eszközként előttem évekig –
biztos alap támaszkodáshoz.*

*Végül nem is a nyelv hozta meg a sikert,
inkább egy mozdulat egyszerűsége.
Közöny nem kergethetett el
egyetlenegy tekintetet sem.
Szomorúság nem létezett, csak ráhagyatkozás
arcaimra. A szemek mereven, a rögzítés kín.*

*A döbbenet lesz gyilkosa a zajnak,
néha hallhatod te is, ha figyelsz.*

*Azt sem lehetne mondani,
hazudtam – legfeljebb, hogy hallgatásom
jókor érkezett. Sokan nem tudják,
töprengésük mérgezett nyíl, hegyes,
akár a tekintet, ami kikényszeríti.*

*Máshogy nem is, negédes álom volt,
amelyre vágytak, de pusztításom
elűzött minden manírt,
ami a kétkedésnek alapja lehet.
Brutális színházat emeltem.
Véres kezet mutattam föl –
holott csak elbeszéltem
mindannyiunkra érvényes történeted.*

Fóbia

(regényrészlet)

Fölmentem az elsőre. Ott aztán vártam egy kicsit, mert enyhén még kába volt a fejem, de az eszembe sem jutott már, hogy kint az utcán keressek magamnak menedéket. Csak mentem, fokozatosan tovább, még egy emeletet. Pár perc telhetett el, rohamosan gyengült a fény, és akkor már tényleg csak a legfelső emelet sávja látszott élesen a lépcsőház udvarra nyíló nagy ablakain át. Szemben egy furcsa formájú, hosszúkás háromszöget alakított ki az árnyék lefelé, és jóval mélyebb színe lett a ház falának abban

az alkonyati fényben. Készítettem is egy képet a telefonommal. Vonzanak a geometrikus formák. Néhány pillanatra az az ideiglenes összhang, azt hiszem, elterelte a figyelmemet. Támadt is egy olyan gondolatom, hogy most nemcsak azért fontos lefényképeznem ezt, merthogy nem tér vissza egyetlenegy pillanat sem, hanem mert a hely, ahol mindezt mégis újra láthatnám, a mai estétől kezdve, akármi történik is, számomra megközelíthetetlen lesz. Hányszor fantáziáltam arról, mikor együtt voltunk odabent Csabával, hogy milyen lenne együtt élni abban a lakásban, de ahogy a lépcsőházban állva újra eszembe jutott ez, már nem a korábbi öröm, csak a hányinger kerülgetett.

Egy zöldre festett kétszárnyú ajtó vezet a harmadikon a gangra. Nagyot nyikordult a jobb szárny, mikor megtoltam, hogy már csak azt a néhány métert kelljen megtenni az ajtóig. Ott is álltam egy kicsit, talán arra várva, hogy észrevegyenek. Hogy szinte magától értelmetlenné váljon a kis akció, ami egyre inkább a szájalommal vegyes viszolygás érzését kezdte öltetni bennem. Megfordulni persze már nem lehetett, mert akkor a gyávasággal nem tudtam volna mit kezdeni. A kettes számú lakás ajtaja egyszer csak kinyílt, és a várakozásom hirtelen elillant. Meg is ijedtem kicsit. Közvetlenül az első ajtó előtti kis beugróba húzódtam, onnan figyelve, vajon ki lesz az, aki kilép a gangra. Általában gyors léptekkel haladok, hogy minél előbb eltűnjek az ismeretlen tekintetek elől, s nyilván egy-egy gyors köszönésen kívül akkor sem történt volna más, ha észrevesz bárki is, de már annyira feszült voltam, hogy pusztán a mozgás látványa megrémített.

Középkorú, félmeztelen férfi lépett a gangra, sárga vödörrel a kezében. Az arca sem volt túlságosan bizalomgerjesztő, a szőrös mellkasa viszont, amit a lengőajtó üvege tükrözött vissza, egyenesen undorított. Mindent nagyon komótosan csinált. Óvatosan lépett, látszott, hogy ráér lassúnak lenni, s hogy a gangon kívül már nem nagyon megy sehová. A korláthoz tett cserepes virágokat kezdte öntözni. Közben valami dallamot dúdolt, egyre hangosabban, ami ismerős is volt nekem. Még onnan a beugróból is látszott, hogy a víz nagy része melléfolyik, s amikor a férfi

abbahagyta a dúdolást, csönd lett a ház belső terében. Hallottam, ahogy a súlyos vízcseppek az udvar kövezetén koppannak. A férfi több mint három percig állt odakint. Számoltam a másodperceket. Két gyors pillantás után már nem mertem kinézni újra. Féltem, hogy a faszi meglát, és olyasmit kérdez, amire nem tudnék őszintén válaszolni.

A fönti zár kulcsát ráfűztem a saját kulcsosomómra, ami hiba volt. Babráltam vele vagy egy percen át. Összevissza csörögtek a kulcsok. Remegett a kezem. Nem is tudtam hirtelen, hogy melyik lehet az, amelyik annyira kell. Azt hiszem, kicsit reménykedtem is benne, hogy Csaba kivételesen bezárta mindkét zárat, s még hogy ha rá is találok a szükséges kulcsra, akkor sem jutok be a lakásába. De aztán hamar kiderült, hogy a kíváncsiságomnak és a belőle fakadó bizarr tervemnek sokkal komolyabb hatása van az eseményekre, mint a félelmeimnek. Tudtam, hogy ha tényleg csak a fönti zárral kell elbánnom, akkor az ajtót úgy is ki lehet majd nyitni, ha belülről benne van a kulcs. Hogy nem fog belőle kiesni, ami miatt már jóval idő előtt lelepleződhetnek. És aztán a hosszúkás kulcs hang nélkül el is fordult a zárban. Résnyire magától kinyílt az ajtó, úgyhogy vékony sávban beláttam a homályos előszobába. Üres volt. Beljebb toltam az ajtót, beléptem, majd egy óvatos, de határozott mozdulattal becsuktam magam mögött, hogy a huzat nehogy megmozdítson odabent valamit. Minden lakásnak van egy jellegzetes szaga, és azt a hirtelen rám törő szagot tökéletesen ismertem már.

Hallottam, hogy zene szól a nappaliban. Föltűnt az is, hogy nem égnek a lámpák odabent, az előszobán át látni lehet a nagyszoba középső részét. Sötét volt, bent a redőnyök akkor is le voltak engedve. Bal oldalon, a radiátor alatt ott heverték Csaba cipői, az a három, amit váltogatva használt akkoriban, meg egy csontszínű női félcipő. Nem volt egy különösebben csinos darab, de színében kétségkívül illett ahhoz a fogason lógó, akkor már ismerős kabáthoz. Elővettem megint a telefonomat, és készítettem egy képet a cipőkről, majd a fogason lógó kabátokról is. Hirtelen ellenállha-

tatlan vágyat éreztem, hogy azonnal Csaba tudtára adjam – úgy, hogy a csaj közben még véletlenül se sejtthesse –, hogy a lakásban vagyok. Nem tudtam, mi történik odabent, de akármi volt is az, föl akartam függeszteni, egyértelműen irányt akartam szabni a benti mozdulatoknak. Hirtelen az tűnt a legfontosabbnak.

Megnyitottam a messengert. Már a képet is csatoltam az üzenethez, de végül nem nyomtam rá a küldésre. Rájöttem, hogy egyrészt úgysem látnám Csaba arcát, ahogy rájön, mit is lát a képen, másrészt egyre inkább az hajtott előre, hogy váratlan, és legfőképp élethű legyek. De azért csak nem bírtam megállni, hogy írjak, még ha nem is olyasmit, amiből megsejtheti, mennyire közel vagyok. Kíváncsi lettem, mit ír arra – egyáltalán ír-e bármit is –, ha megkérdezem, merre van, és mit csinál, s ez a dolog annyira nem is tűnt kockázatosnak. Ezt a kérdést amúgy is szinte naponta föl tettem. Közben bezártam az alkalmazást, és egy rövid időre lezártam a képernyőt is, hogy vegyek egy nagy levegőt, mielőtt írni kezdenék. Addig sem lett volna jó olvasgatni a korábban váltott üzeneteinket, vagy látni a háttérképet, amiről megint csak ő jutott volna eszembe. Minden mondat, minden közösen átélt élmény fájdalmasan hazugnak tűnt már, mégis szerettem volna, amennyire csak lehet, spontán módon, nem pedig indulatból leírni azt a néhány nagyon is egyszerű mondatot.

A háttérben már egy másik szám szól, jóval lassabb és mélyebb, érzékibb dallamú. Egy idősebb nő énekelt, olyan nyelven, talán oroszul, amit egyáltalán nem értek. Megnyitottam megint a messengert, és leírtam az üzenetet úgy, hogy közben csak a zenére figyeltem. Tetszett az a szám. Hagytam, hadd járjon át, keresztül-kasul, vezesse csak a kezemet. Jóval hosszabb, és valamivel érzelmesebb is lett a mondandóm annál, mint amit elterveztem, de az a két kérdés azért mégiscsak benne volt. Miután befejeztem a pötyögést, elolvastam a sorokat, és az volt az első gondolatom, hogy ezt Csabának nem kellene elolvasnia, de az alkalmazás már nem engedte visszavonni. Dühös lettem, mert úgy tűnt, megint csapdába kerültem a saját heveségem és a türelmetlenségem miatt, de amikor aztán újraolvastam az egészet,

rájöttem, hogy amit leírtam, úgy jó, ahogy van. Olyan volt, mint én, és már nem is bántam, hogy nem tudom törölni onnan.

Persze a neheze csak ezután jött. Nem bírtam levenni a szememet a képernyőről. Sejtettem volna már előtte is, hogy így lesz. Türelmetlenül vártam, hogy megjöjjön a válasz, és azt hiszem, nem is arra voltam igazán kíváncsi, mit ír vissza Csaba, egyszerűen csak azt akartam, hogy írjon, mert az annak a jele, jutott eszembe közben, hogy nem a lánnyal, hanem velem foglalkozik, még ha csak ilyen áttételes, szerencsétlen módon is.

Elég sokáig vártam. Pár perc alatt el is ment a kedvem attól, hogy a képernyőt bámuljam, amikor egyszer csak megláttam, hogy ott a válasz a mondataim alatt. *A stúdióban vagyok. Későn érek haza, beszéljünk holnap* – mindössze ennyit írt, ezt a nyilvánvaló hazugságot.

Az jutott eszembe, hogy csöndben leülök a konyhában, oda úgyis hangtalanul el lehet jutni az előszobából, és addig várok, amíg egyikőjük, valószínűleg Csaba, ki nem jön valami miatt. De aztán, amikor már bent voltam a helyiségben, rájöttem, hogy ha végig ott kint, a konyhában maradok, az szintén gyávaság. Hogy egyrészt nem sok értelme van, mert pisloghatok ott tanácstalanul akár órákon át, másrészt nincs is benne semmi izgalmas, tehát azért, hogy üldögéljek, várjak és hallgatózzak, ki tudja, meddig, teljesen fölösleges volt följönnöm a harmadikra.

Szokás szerint nagy halomban álltak a mosatlanok még a mosogató mellett, és persze a tűzhelyen is. A hűtő résnyire akkor is nyitva volt, úgyhogy bezártam, pedig abban a helyzetben pláne nem az én dolgom lett volna. Úgy éreztem magam abban a szűk térben állva, egyedül, hívatlanul, mint valami szellem. Egy olyan lény, aki talán nem is észlelhető, szóval aki egyszerre megmagyarázhatatlan, mégis teljesen tisztán érthető okokból van ott. Még el is mosolyodtam azon a néhány perverz gondolon, hogy ha átrendeznék pár dolgot a helyiségben, netán elmosogatnék, fölgújtanám a konyhát, vagy mondjuk csak elvinném a lány fél pár cipőjét, az milyen hatást váltana ki néhány perccel vagy

órával később. Vagy ha semmi mást nem tennék, csak valami rémisztő zajjal alaposan rájuk ijesztenék, és úgy rontanám el a nyomorult kis együttlétüket. Persze csak álltam ott mozdulatlanul. Annyi önuralmam azért maradt, hogy egyetlen szó se hagyja el a számat. Még a fel-feltörő nevetést is sikerült elfojtanom, pedig gyerekes és kissé ostoba, bosszúálló gondolatok is kavarogtak a fejemben. Azt hiszem, csak folyamatosan odáztam az akkor már tényleg elkerülhetetlent, és az a pár perc, ami a konyhában telt, jóval hosszabbnak tűnt annál, mint amennyi valójában volt. Mintha annak a beteges, szerencsétlen játéknak a hevében meggyúlt volna az idő.

Bentről aztán hangokat hallottam. Előbb Csaba beszélt – azt nem értettem, miről –, majd a lány visszataszító hangja, bugyuta nevetése hangzott föl meglehetősen élesen, többször is. Akkor már rohadtul ingerült voltam. Főleg amiatt, hogy egyre nyilvánvalóbbá vált, muszáj még egy darabig csöndben maradnom, miközben, jutott hirtelen eszembe, annak a kis kurvának bezeg egyáltalán nem kell türtőztetnie magát. Elképzeltem, hogy mi történhet odabent. El-elfogott a rosszullét, de képes voltam állva maradni. Körbe-körbejártam a konyhában. Szükségem volt rá, hogy megragadjak valamit, ami azonnal megerősít abban, hogy tényleg Csaba lakásában vagyok, és nem csak képzelődöm. Hogy valóban ott vagyok, ahol vagyok. Türelmetlenül keresni kezdtem, hogy mi lehet az, ami segít változtatni a tehetetlenség és a bizonytalanság érzésén. Valami, ami plusz erőt ad, és végre irányt is mutat a cselekvéshez.

Az asztalon csak egy kenyérkosár, sótartó meg egy pohár állt. Utóbbinak valami hűgyszerű, sárgás maradék lebegett az alján. Gyanítottam, hogy sör lehet, de eszemben sem volt inni belőle. Még a pohárhoz sem akartam hozzáérni, hátha a kis picca ivott belőle pár perccel korábban. Bentről aztán megint hallottam valamit. Egyértelműen távolabbról jött a hang. Már akkor beljebb mehettek, a belső szobába, ahol mi is aludtunk mindig Csabával, ha nála töltöttem az éjszakát. Egyszerre volt undorító és nevetséges az egész. Az egyik pillanatban teljesen fölöslegesnek, szinte

hülyeségnek tűnt, hogy ott vagyok, és olyan gondolataim támadtak, hogy a lány nyilván csak egy távoli rokon, mondjuk Csaba egyik másodunokatestvére lehet, akit egyszerűen nem ismerek még, vagy egy egyetemista társ, akivel talán csak megbeszél a közelgő vizsgaidőszak miatt valami fontosat. De rögtön utána már maguk az előbb említett gondolatok váltak teljesen nevetségesé, mert akárhogy is próbáltam, a bentről kiszüremelő nevetést hallva letagadhatatlanná vált, hogy mi zajlik ott, és a fokozatosan növekvő értetlenség, ami az egy perccel korábbi ostoba jóhiszeműségem miatt kezdett kialakulni bennem, idővel totálisan fölbaszta az agyamat.

Fölálltam, majd egy tisztának látszó pohárba engedtem magamnak egy deci vizet. Azonnal kiittam, aztán újra a csap alá tartottam a poharat. Nem igazán érdekelt már, hogy meghallhatnak, sőt, kissé álszent módon még neki is dőltem a konyhapultra, hátha *véletlenül* leverek onnan valamit. Megcsörrent néhány tányér, de végül minden tárgy a helyén maradt, közben már az előszoba felé fordulva vártam, kortyolva időnként a vízből, hogy Csaba föltűnjön az ajtóban.

Nem jött ki, hiába szuggeráltam magamban. És az, hogy nem úgy történnek a dolgok, ahogy elvárom, csak még feszültebbé tett. Elképzelttem, amint meglát, és totálisan ledöbben, hogy ott állok a konyhában, nagyjából azon a helyen, ahol amúgy is a pultra dőlök mindig, és ahol mást is csináltunk még pár héttel azelőtt. Pontosan tudtam, milyen képet vágna, miután fölfogta, hogy tényleg ott vagyok, s hogy a tömérdek idétlen, figyelemelterelő duma csak azt a célt szolgálná, nehogy bejussak a belső szobába.

A konyhapulton egy fa tartóban voltak a kések. Először csak babráltam az egyiknek a nyelén kicsit a mutatóujjammal, aztán kihúztam a helyéről, hogy a kezembe vegyem. Hosszú, vékony pengéjű, halakhoz használatos kés volt. Talán azért is eshetett rá a választásom, mert más színű, egészen másilyen alakú volt, mint a többi. Önkéntelenül is magára irányította a tekintetemet. Nem emlékeztem rá, hogy láttam volna korábban. Tetszett a for-

mája. És az is, hogy olyan rettentően éles lehet, mint amilyen én valószínűleg sosem leszek.

Kezemben azzal az ijesztő tárggyal akkor aztán sorra megleptek a képek. Láttam magamat, amint elindulok befelé, át a hosszúsók előszobán, majd még beljebb, át a nagyszobán, ahol egyre hangosabbá válik a zene, aztán, ahogy lassan odaérek a csukott ajtóhoz, ami a hálószobát választja el a nappalítól. Kitárom, lassan, nem is ügyelve a zajra, hiszen olyan hangos a zene, hogy teljesen mindegy is. Látom, hogy ott fekszenek előttem, egymáson, összetéveszthetetlen módon, és sehogy sem vesznek észre, hiába állok már ott mellettük, hiába szólok, kiabálok, üvöltök, ők csak is egymással törődnek, pedig azt akarom, hogy észrevegyenek, döbbenjenek le, de hiába – és akkor hirtelen megkörnyékezett az ellenállhatatlan vágya annak, hogy a lány hófehér mellkasába döfjem a pengét.

Letettem a poharat az asztalra. Azt jóval könnyebb volt elengedni, mint a kést, de aztán rögtön azt is az asztallapra raktam, mert rettenetesen megrémültem. Biztos voltam abban, hogy nem áll szándékomban bántani őket, és lehet, hogy már akkor az volt bennem inkább, hogy előbb bántanám saját magamat, mint bárki más, akármit tesz is ellenem. Csakhogy közben mégsem múlt el az a mindent átmozgató érzés, amit leginkább az éhséghez tudnék hasonlítani. Az a gyomortáji nyomás, meleg üresség, ami kitöltésre várt.

Bentről megint kiszűrődött valami zaj. Erőteljes koppanást hallottam, mintha fölborult volna egy nagyobb tárgy. Kizökkentett az a hang. Nem nyúltam akkor a késhez. Sőt, amikor ránéztem újra némi hallgatóság után, a látványa annyira megrémisztett, hogy elkaptam még a tekintetemet is, nehogy valami olyasmi történhessen, amit fizikailag ugyan én teszek, de teljesen kontrollálatlanul. Nem igazán bíztam senkiben, még magamban sem. Túl is akartam már lenni azon az egészen.

Kiléptem az előszobába. Már ott sokkal jobban hallottam a zenét. Moby szólt, a *Lift Me Up*. Tisztán emlékszem a szám sodrására, és arra az ismétlődő mondatra. Szinte hívogatott, hogy

lépjek előre, menjek csak egyre közelebb. Mikor elhaladtam a fogas előtt, meglegyintett az az édeskés illat. Próbáltam nem törődni vele, tovább is mentem valamicskét, de aztán kényszeresen mégis visszaléptem. Akkor megint elért, és jóval nagyobb intenzitással csapott meg az a szag. Még ha nem is lett volna annyira pocskék, valószínűleg akkor is ugyanazt a kaparó gyűlöletet ébresztette volna bennem. Öklendeztem párat. Éreztem, hogy megduzzad a torkom, s hogy pillanatokon belül a felszínre bukik belőlem valami. Görnyedten benyitottam a szemben lévő fürdőszobába, és azonnal egy hatalmas adag slájmot köptem a mosdókagylóba. Más egyéb szerencsére nem jött föl. Nem ettem egész nap semmit, üres volt a gyomrom. Csak a kesernyés sav marta a nyelőcsövet.

Vártam, hogy megnyugodjak, és végre megérezzem, mit is kellene tennem. Tudtam jól, hogy még leléphetek észrevétlenül. Hogy semmi olyasmi nem történt, ami miatt igazán megítélhet bárki is, ami miatt vállalhatatlanul kellene éreznem magamat, de abban is biztos voltam, hogy ha elmegyek, nem kell hozzá napoknak, de még óráknak sem eltelniük, az egész sokkal elviselhetlenebb lesz.

Hideg vízzel megmostam az arcomat. Visszamentem a konyhába. Megittam a maradék vizet, majd újra töltöttem, ittam. Aztán a kezembe vettem a kést, kiléptem a konyhából, és mindenféle gondolkodás nélkül a világos kabátba dőfem a pengét, mellkas tájékon, majd nem pont úgy, ahogy elképzelve pár perccel korábban. És aztán újra meg újra dőfem, sokszor, keresztül azon a vékonyka anyagon, amin egyre nagyobb lyukak tátongtak, amiből egyre nagyobb darabok szakadtak le, és olyan erősen, akkora lendülettel dőfem, hogy belefájdult a csuklóm, az egész alkarom. Aztán, amikor már képes voltam fölfogni, hogy mit is csinálok, észrevettem, hogy a kabát egyik ujja a földre hullott, és hogy előttem az az egész időközben már nem hasonlít sem kabátra, sem semmire, amit addig valaha is láttam, és hogy többé már nem is fog. Egyszerre éreztem a mellkasomban azt a meleg elégedettséget, közben hűvös reszketést az alkaromban,

miközben lassan megértettem, hogy vannak dolgok, amiket nem lehet kijavítani, és hogy abból, amit csinálok, elég.

Leengedtem a karomat. Hallgatóztam. Vártam, hogy mozdul-e odabent valaki. Pár másodpercig csönd volt. Kirázott tőle a hideg, pedig nem volt az más, csak átmenet két zeneszám között. Láttam, hogy összevissza szabdaltam mindent. Nemcsak azt a világos kabátot, hanem azokat is, amik mögötte lógtak. Anyagdarabok heverték félkörben mindenütt. Lehetetlenség lenne egyetlen szóval leírni azt, hogy mit éreztem akkor. Egyértelműen benne volt a csalódottság, a düh, valami beteges szenvedély, még talán az is, hogy mindezek ellenére kívánom Csabát. Aztán hirtelen megint rám tört, hogy el sem hiszem, hogy ott vagyok. Hogy az az egész úgy van, ahogy van. Hogy szól a zene, hallom azokat az idegtépő hangokat, és teljesen kétségbe ejtett a gondolat, hogy ha nemcsak egy üres kabát lett volna előttem, akkor a fékezhetetlen indulat miatt bizonyára már meg is öltem volna valakit.

Laik Eszter

Titkos járatok

Kapcsolódási pontok Szöllősi Mátyás verses- és prózakötetei között

Különös műfaji „átúsztatásnak” lehetnek tanúi, akik annak idején a költő Szöllősi Mátyás versgyűjteményei után első prózakötetét vették a kezükbe. Mert a szerző valóban olyan lágyan és simán mozdította el líráját a próza irányába *Váltóáram* című, 2016-ban megjelent novelláskötetével, mintha egy folyó sodrásában haladtak volna tovább a művek a maguk útján.

Ha nem is szükségszerűen, de már a költő-író első két verseskötete is szorosan összekapcsolható. A 2011-es *Állapotok* című lírakötet felfogható az egy évvel korábban megjelent *Aktív kórterem* folytatásának, hiszen mindkét versgyűjtemény egyfajta állapotrajz test és lélek aktuális státusáról – hogy a kötetekben oly gyakran felbukkanó orvosi szóhasználatkal éljünk. Az *Aktív kórterem* versei egy betegségtörténetet dolgoznak fel annak tág vonatkozásaival együtt (beleértve ebbe a szerelmet, a testiséget, a mindennapi tevékenységeket) – a sorokból az elmúlás kórházi környezetébe vetett, oda nem illő fiatal szervezet élni vágyása, a kiszolgáltatottságban is működő életerő köszön vissza:

„Sóvárognak utánad, ha a folyosón lebzszelsz.

Cél vagy és egyben eszköz.

Érdeklődésük fiatalságod felé

legalább őszinte:

te még nem a halállal játszol,

és ez gyűlöletük alapja.

*Mert te vagy az egyetlen, aki még
testileg fel tudod venni a versenyt
az élőkkel.”*

(Aktív kórterem című kötet, címadó vers)

A kötet jelentős költői teljesítménye, ahogyan Szöllösi épp a bezártságból, a korlátozott térből és megnyirbált cselekvési lehetőségekből bontja ki a tágasságot: a lényeg, ami *belül* történik. Ez persze nem a belgyógyászati értelemben vett mélység, amelybe kínzóan, ridegen, kérlelhetetlenül hatolnak be az orvosi eszközök, hanem a fizikai rétegeken túlmutató dimenzió.

A következő verseskötet, az *Állapotok* latin cikluscímei is afféle medikalizált önvizsgálódás hangulatát teremtik meg, miközben a latinság a szemlélődő, a világot aprólékos műgonddal tanulmányozó humanista lírikus alakját éppúgy élénk vetítik:

*„A magyarázkodástól mentes élet,
amit a tisztánlátás képessége küld.
Csak visszamenni oda, ahol egyszer
megaláztak, és félretenni érvet.
A másikat, csak őt, magát figyelni.
Pusztán a helyzet tisztasága éltet.
Azonban egyértelmű, mi következik.
Csak az fáj, hogy most már nem szólhatok.
Ebben az összehasonlító módban
látni látok. Nem változtathatok.”*

(Ignominia)

A verscím jelentése: 'szégyen', ahogyan a kötet többi darabja is kivétel nélkül valamilyen belső feszültségről, meghasonlottságról árulkodó tudatállapotot ábrázol, legyen az az *Inanitas* (hiábalóság); *Solitudo* (magány) vagy épp *Existentia* (létezés).

A verseskötetekben már előrevetülnek Szöllösi prózairói eszköztárának legfontosabb kellékei és jellemzői: a magas fokú intellektualitás, az önboncolgatásra és szüntelen szorongásra hajló

hipochonder alkat, a külvilág lágyabb-durvább érintéseire mint áramütésre reagáló psziché. Nem csoda, hogy Szöllösi Mátyás költőként melankolikus hangulatokkal, ősziestéliek utcaképekkel, elmosódó képzetekkel és gondos lassúsággal kibontott mondatokkal dolgozik, s e gondolati lírában erősen apellál a befogadó egyéni észleléseire, értelmezéseire.

Ehhez képest akár éles váltásnak is tűnhet a *Váltóáram* című prózakötet – rácáfolva a szövegek műfaji „átúsztatásának” képére –, hiszen a kilenc elbeszélés a hétköznapok látszólagos nyüzsgésébe, az autózúgás, a zajos gangok világába rántja be az olvasót. Szöllösi védjegye azonban épp a hétköznapiságtól való elemelkedés, és ez nemcsak a szövegek mélyén, de a történeteket tekintve szó szerint is megtörténik. A novellák közös mozzanata ugyanis, hogy az égbolton, amely alatt a szereplők átlagosan avagy álságosan élik életüket, valami különleges dolog történik: felrobban a Betelgeuse nevű csillag, ami különös fényjelenséget varázsol az égre. Ez a „földiekkel játszó égi tünetemény” más-más módon ér el (vagy nem ér el) a maguk szűkös világában vergődő, problémáikkal, komplexusaikkal küzdő szereplőkhöz, akiknek beleshetünk életébe, behallgathatunk dialógusaiba. Szöllösi egy pillanattal sem ítélezik, csak a végsőig feszíti a húrt két végpont: a városi bérházak világa és az Orion-csillagkép között. A transzcendencia és a lehangoló realitás össze-összeér egy-egy pillanatra a történetekben, s ez okozza az olvasót kellemesen bizsergető poétikai „kisülést”. Például, amikor a nyitótörténetben az idősödő és teljes befordultságban élő főhős, Endre véletlenül *kizárja* magát a lakásából, így csöppen bele egy házibuliszerű összejövételbe a házban, ahol szintén megint köré záródik a tér. Itt a maguk nyelvén megszólaló fiatalok között jön szóba a Betelgeuse mindenkit lázban tartó esete:

„– Oké. Mekkora ez a szar?

– Krisz, akkora tahó vagy!

(...)

– Baromi nagy. Kábé ezerszer akkora, mint a mi Napunk.

- Komolyan?
- Nem, csak szórakozom.”

A *Váltóáram* hősei – készüljenek akár egy megterhelő orvosi vizsgálatra (*Reggeltől reggelig*); lépjenek fel zeneművészként egy gazdag partin (*Vendégjáték*); várják a feloldozás lehetőségét papnak készülő fiuktól (*Lefekvés előtt, ébredés után*); vagy távolodjanak el vészesen egy autótúrán volt feleségtől és gyerektől (*Betelgeuse*) – mind gúzsba kötve küzdenek a mindenható körülmények ellen, de egyik szereplőben sincs meg az erő a kitérésre és arra, hogy saját akarata szerint formálja az eseményeket. Az író többek között ezzel teremti meg azt a szorongató, kellemetlen, frusztráló tehetetlenségérzetet, amelyet a befogadó átél az elbeszélések olvastán: mint amikor álmunkban iszapban próbálunk futni, Szöllösi nem hagy menekülőutat sem hőseinek, sem olvasóinak. Ez a belső feszültség kulminálódik abban a bizonyos felrobbanó csillagban: amit itt a Földön megszenvedünk, az égben veti szét a formát, a rendezettséget.

A versesköteteből való „átúsztatás” gesztusai tisztán és világosan tetten érhetők az elbeszélésekben – a *Reggeltől reggelig* című novellába nyugodtan odaképzeltetjük például a *Kontraszt* című vers beszélőjét, aki betegként egy fájdalmas, megterhelő vizsgálatra várakozik; a *Lefekvés előtt, ébredés után* apafigurája, aki korántsem makulátlan múltja megváltására készül, akár kimondhatná az *Akkord* című vers felütését: „Megnyugszol, hogyha minden bűnt bevallasz.” A prózába transzformált verssorok is a folytonosságot erősítik: „Magányunk nem hat rád, így elhagyom. / Kicsit rám is várnak talán” – szól a *Mindegy is* című vers az *Aktív kórterem* kötetben; „És valójában valahol egészen máshol van, valaki egészen mással” – fogalmazza meg a *Betelgeuse* című novella férfialakja a *Váltóáram* kötetben. Az *Állapotok* verseskötet latin cikluscímeit pedig, amelyeket a kötet végén felsorolva magyarul is megtalálunk, tekinthetjük akár a prózai hősök belső stációi lajstromának.

A *Váltóáram*ban felvonuló történetek, történeteszilánkok sokrétű teljességükben szerveződnek újjá a 2018-ban megjelent,

Simon Péter című regényben. Érdekes, hogy ez utóbbi kritikai fogadtatása sokban felülmúlta a *Váltóáramot*, amely pedig megjelenésekor megkapta az év legkiemelkedőbb első kötetének járó Margó-díjat. Tény, hogy a *Simon Pétert* olvasva és visszatekintve az első novelláskötet a regény afféle előtanulmányának érezhető (egyébként az azt követő *Illegálénak* is). Innentől kezdve még egyértelműbbnek látszik, hogy Szöllösi Mátyás művek közös szöttest hozza létre, amelyben az olvasó tetszése, ízlése, érdeklődése szerint követheti nyomon az egymásba érő, kirajzolódó mintázatokat, a korábbi kötetekből áthozott motívumokat.

A *Simon Péter* még a versek, illetve a *Váltóáram* világánál is balladisztikusabb, rejtélyesebb, szimbolikusabb, s bár a regény megadja a keretet ahhoz, hogy az olvasó fejében megképződhesen egy „kerek” történet, középpontjában a diakónus főhőssel, aki előbb végighallgatja apa vallomását múltjáról, majd feljebbvalója hívására elindul, hogy valamiféle beavatásában részesüljön, végül a budapesti „menekültválsággal” azonosítható időszakban egy tömegtüntetésen önfeltáró beszédet tart – nos, ehhez a történethez, akár csak a versekhez, számos értelmezési lehetőség kínálja magát. Pontosabban az író messze elkerüli, hogy bármiféle konkrét „megfejtést” sugalljon – sokkal inkább benyomásokat és hangulatokat villant fel, a Simon olykor valóságos útjaként ábrázolt belső utazás spiritualitásán és titokzatosságán van a hangsúly.

Szöllösi páratlan atmoszférateremtő, s erről könnyen eszébe juthat az embernek az atmoszféra mint fizikai nyomás mértékegysége – ha profánul akarnánk fogalmazni, az íróat nevezhetnénk a nyomasztás mesterének is. Ennek legfontosabb ismérve az álomszerűség, amely tetőfokára hág a *Simon Péterben*: hol ködös, beláthatatlan, senkiföldje-tájon járunk, és a hősnek egy befagyott tavon kell átkelnie, hol egy sötét lépcsőházban tapogatózik egy szó szerint értendő vakvilágban.

Felsorolni is nehéz volna a regényben – vagy regénnyé összeálló történetfragmentumokban – felvonuló szimbólumok, utalások, áthallások, allúziók, ellentétek sokaságát. A történet minden pillére biblikus, a bűn, a bűntudat, büntetés és megbo-

csátás négyessége felidézi a magyar és a világirodalom legjavát: Aranyt, Kertész Imrét, Mészöly Miklóst, Dosztojevszkijt, Kafkát. Minden bizonyos csúcspontnak nevezhetjük, amikor a Keleti pályaudvar aluljárójában az idegenek gyűrűjében Simon kihoz görcsrohamából egy epilepsziás lányt. A fenyegetettség, a bezáruló terek, a kitörés képtelensége itt a fizikai térben ábrázolódik: *„Simon már az aluljáró belső részénél járt, amikor többen köréje gyűltek, s bár nem értek hozzá, csak nézték, látható volt, hogy nem engedik tovább. A belső traktusokból szivárgott némi zaj, talán egy rádióé, és a fönt vonuló autók zaja motoszkált a háttérben. Pufók, szakállas ember lépett elő, s kezdett el magyarázni.”*

Nem kevésbé hangsúlyosan jelennek meg a fizikai terek, a külvilág és a maga börtönébe zárt egyén konfliktusa a Szöllösi-prózászöttes legújabb darabjában, az *Illegál*ban, amely két kisregényt tartalmaz. Ezek már-már egészen realistának ható történetek a korábbi prózákhöz képest. A kötet cím egyben a második darab címe, az első kisregény, a *Vendégjáték* pedig annak a bizonyos elbeszélésnek átdolgozása, amely annak idején a *Váltóáram* kötetben látott napvilágot. Azáltal, hogy Szöllösi közös kötetbe, közös cím alá rendezte ezt a két történetet, új kontextust is teremtett nekik – utaljon az „illegál” akár a törvényes határok átlépésére, akár valamiféle belső illegalitásra, lázadó magatartásra. Mindkét történet kriminalisztikai fordulatokkal tartja izgalomban az olvasót – az első egy ügyvéd és védenca, a zongoraművész párbeszédére épül a művész letartóztatását követően; a második egy graffitis társaság örültségbe hajló kalandját beszéli el. Valójában mindkét kisregény a Szöllösi-próza világ már említett bűn–bűntudat–büntetés problematikájában mélyül el; s a szerzőtől megszokott nyomasztó hangulat ezekben a művekben kevésbé a homály, a kiszolgáltatottság, a magány képeiből merít, sokkal inkább az események totálisan kiszámíthatatlan alakulásából, a veszélyérzet állandó növekedéséből. A „bűnt” elkövető szereplőket – az első kisregényben a magát gyilkosságig ragadtató művészt, a másodikban a büntetendő vonatfestést kitaláló fiúk

között az elbeszélőt – addig feszíti a környezet külső nyomására előálló indulat, amíg valami (majdnem) végzetes dolgot tesznek: mondhatni, robbannak, mint a *Váltóáram* Orion-csillaga.

Az író a baljóslatú hatást a lélektani rezdülések mikrorészletekig történő kidolgozásával, a környezet, a tereptárgyak, az egymást követő események már-már idegesítően precíz számbavételével éri el – azzal a fajta hipergondos elbeszélésmóddal, aminél az ember úgy érzi: egyetlen részlet sem mulasztható el a teljesség megértéséhez. Például ahogyan az elbeszélők folyamatosan reflektálnak magukra és a külvilágra: „Vonzanak ezek a kihallgatáshoz használt helyiségek. Persze nem a szűkösségük, a halovány neonfény, a falak egykedvű fehér tónusa vagy ez a suta linóleumszag, hanem valami más, ami az érzékszerveimmel nem megragadható” (*Vendégjáték*). „Volt nálam vagy nyolc-tíz szín, hogy minden biztos legyen. Festettem már vonatot, de nem voltam képből *úgy igazán*. Hogy mit hogyan lehet majd, és milyen rajzot tudok összehozni a rendelkezésre álló idő alatt. Pincehelyről jókat hallottam B.-től. Hogy odalent nyugalom van, semmi para vagy másfél órán át az éjszakában” (*Illegál*).

Mindkét esetben alapkérdés az ártatlanság: képtelenség fekete-fehéren ítélni Ádám, a zenész, és a graffitis múltú elbeszélő fölött. Továbbgondolásra serkentő írói fogás, hogy Szöllősi morális súlyukat tekintve messze nem összemérhető cselekményeket helyez el egymás után a két történetben – vagyis sejthetjük, hogy nem a törvény büntetése vagy annak elmaradása határozza majd meg a két szereplő önképét és az olvasóban kialakuló képét.

Bár az *Illegál* két kisregénye megtartja a korábbi Szöllősi-művek enigmatikusságát, a szimbólumok egymást magyarázó vagy épp kioltó szövevényes rendszerét, az olvasó számára ezúttal jóval kevésbé frusztráló, sokkal inkább termékenyítő a történetek rejtett katakombáinak bejárása. A lélektani és valóságos nyomozás izgalma magával ragad, és egészen új szintet kever Szöllősi Mátyás palettájához.

Tágasság, ami előrevisz

Laik Eszter beszélgetése Szöllősi Mátyással

Író, költő, fotográfus, zenehallgató és korábban zenét művelő alkotó, aki különféle műfajokban feldolgozta már graffitis élményeit éppúgy, mint egy, a mindennapokat korlátozó betegségtörténetet vagy kovásznai, sóvidéki és baskíriai találkozásait olyan emberekkel, akiket a nagyvárosban sosem láthatnánk. Befelé forduló alkatával folyamatosan kifelé, mások felé fordul – többek közt arról beszélgetünk, miként lehetséges ez, és hogy hol tart jelenleg pályáján a sok műfajú, fiatal szerző.

Fotó: Todoroff Lázár

– *Úgy tíz éve tűnt fel nekem az irodalmi rendezvényeken (ahol magam legtöbbször tudósítóként ültem) egy srác, aki tekintélyes apparátussal a kezében fotózza az eszteket, de a többi fotóssal ellentétben nem húzza el a csíkot, amikor megvan a kellő számú kép, hanem ott marad valahol hátul, és figyel. Akkor még nem*

állt össze a fejemben, hogy ez a fiú Szöllősi Mátyás, és nem csupán fotós, hanem költő és író. Ezeket a fotózásokat valamilyen lap számára végezted, vagy egyszerűen saját érdeklődéstől hajtva?

– *Is-is. Fotóztam folyóiratoknak, intézményeknek, volt, hogy csak azért mentem el, mert a fellépők-felolvasók megkértek rá, vagy egyszerűen engem érdekelt nagyon az, ami ott zajlik. A*

fotózáshoz másfajta figyelem kell, mint az íráshoz, ugyanakkor persze termékenyen hatnak egymásra, sokszor észreveszem, hogy például az előbbi gyakorlása közben szerzett tapasztalatok beszüremlenek a szövegeimbe, mintha általuk máshogy használnám a nyelvet is, máshogy láttatnék egy-egy szituációt vagy helyszínt. Nagyon szeretem, hogy mindkét tevékenység közben tudatosan ki kell zárni bizonyos tényezőket, hogy a világnak csak egy vékony, de igencsak meghatározó szelete létezik olyankor, és hogy erősen kell koncentrálni, jelen kell lenni, de egy kicsit más-sá is kell válni. Szeretem, hogy az említett folyamatok közben jó esetben elfelejttem magamat.

– *Vissza tudsz emlékezni, melyik területtel kezdtél előbb foglalkozni, mondjuk így: tudatos alkotóként, a fotózással vagy az írással?*

– Az írással jóval előbb, 17-18 éves koromban. Egyszerűen csak jött valamiféle késztetés, és amellet, hogy nyilván bőven hagytak kívánnivalót maguk után az első években írt szövegeim, nagyon hasznossá, tanulságossá váltak később. Az ember rájön egy idő után, mit érdemes elkerülni, vagy legalább meghúzni, kiiktatni. Aztán idővel szerettem volna kipróbálni magam nemcsak a versírásban, hanem prózában, drámában is. Szerencsére ért bőven inspiráció, és a drámaíráshoz támogatást is kaptam ösztöndíj formájában. Fotózni csak a 2010-es évek elején kezdtem el úgy igazán, azzal az indíttatással, hogy ezzel a tevékenységgel is el szeretnék érni valamit. Sosem gondoltam hobbiként rá, és egyre többet foglalkoztam a képalkotással, célokat tűztem ki magam elé, beruháztam, témákat kerestem – megvan ennek a módja... Egyre inkább azt éreztem, ahogy telt az idő, hogy a két különféle alapállás, ami az íráshoz és a fotózáshoz kell, jól kiegészíti egymást, és aztán több projektben igyekeztem ötvözni a kettőt, például a *Budapest Katalógus*ban, vagy az oroszországi útjaim során, amikor szöveget is írtam a képekhez magáról az utazásról, például a 2015-ös túránkról, amikor autóval mentünk el az Urálig és vissza. Szerencsés vagyok, hogy ezt a két dolgot van lehetőségem egyszerre csinálni, még ha az elmúlt egy évben az írás irányába tolódtam is inkább. Sajnos nem volt lehetőségem folytatni bizonyos fotós projekteket,

mondjuk visszamenni az Urálba, hogy a baskírokat fényképezsem, pedig akkor működöm igazán jól, ha váltogathatom a kettőt, ha megvan ez a fajta egyensúly, a két tevékenység megfelelő eloszlása a rendelkezésre álló időben.

– *A Budapest Katalógusra és az útjaidra később még mindenképp visszatérnék, de előbb a fotósszemmel néző íróról, illetve az írószemmel néző fotósról faggatnálak kicsit. Íróként hasonló figyelemmel keresed a témáid, mint fotográfusként? Előfordul, hogy nekivágsz a városnak vagy a vidéknek, hogy valamely születő műhöz térképezz fel helyszínt, ismerj meg embereket? Mondjuk úgy: felkutatod a prózatémát?*

– Igen, van ilyen is, hogy konkrétan elmegyek egy helyszínre, felkeresek valakit, ha utána kell járni, utána kell nézni egy adott dolognak, nehogy badarságot írjak le aztán, de az elmúlt években amúgy is annyifelé jártam főleg a fotózás kapcsán, hogy nagyon összetett élmények értek. Van jó néhány tervem, amit szeretnék megvalósítani prózában az elkövetkezendő években. Előfordult, hogy ajánlottak valakit, hogy készítsek róla képet, és amikor aztán beszélgetni kezdtünk, megérintett a történet, amit mesélt, vagy egyszerűen csak a karaktere, a jelleme inspirált erősen. Elég sokat jegyzetek, fölírok szituációkat, párbeszédrészeteket akár. Nincs annál rosszabb érzés egy író számára, amikor rádöbben, hogy nem vette a fáradságot, hogy rögzítsen valamit, később hiába próbálja fölidézni, csak valami keserű hiányérzet marad. Ez a mostani járványhelyzet a bezártsággal pedig jó lehetőség volt arra, hogy az élmények letisztuljanak, hogy átnézzek bizonyos jegyzeteket, naplót írjak, vagy mondjuk megszerkeszsem azokat a képeket akár, amiket az oroszországi vagy az indonéziai utam során készítettem, és korábban még nem nyúltam hozzájuk.

Nemesít-e a szenvedés?

– *A több mint tíz évvel ezelőtti, Aktív kórterem című első versesköteted újra kézbe véve szíven üti az embert az aktualitása,*

hiszen jó néhány – áttételesen pedig valamennyi – verse a test kiszolgáltatottságát állítja a középpontba. Már a cikluscímek is egyfajta medikalizált közegbe vezetik az olvasót. Hagyományosan pályázáró, nem pályakezdő költőkhöz szokás társítani a szenvedés mély kútjába való lemerülést, erre jöttél te, és alaposan felborítottad ezt a sztereotípiát. Hogyan lett témád az indulásnál ez a súlyos téma?

– Azt hiszem, ez sok mindenből tevődött össze. Például abból, hogy sportoltam, ahol a testnek kitüntetett szerepe van, abból, hogy volt/van egy betegségem, ami egyrészt akadályozott magában a sportban, sőt egyéb, annál jóval egyszerűbb tevékenységekben is. Nyilván az olvasmányélményeim is fontosak, azok a hatások, amik értek, például Borbély Szilárd vagy épp Gottfried Benn szövegei, és az persze, hogy dolgozott bennem az érdeklődés, hogyan is működik a test, mitől, és miként is vagyunk olyanok, amilyenek. Hogy is van az, hogy elromlik ez a szerkezet, és miért van, hogy az időnk nagy részét azzal kell töltenünk, hogy pihentessük, vagy csak rendbe, szintre hozzuk, olyan állapotba, hogy képes legyen hatékonyan vagy épp csak kielégítően működni. Érdekelt a betegség mint téma, mint tabu, itt említést érdemel természetesen Susan Sontag, akinek az a bizonyos klasszikus könyve, *A betegség mint metafora*, még ha azóta kissé másként is látom-olvasom, ráirányította a figyelmemet számos súlyos és egyébként alap-, meg- vagy kikerülhetetlen kérdésre, amelyeket azonban a legtöbben mégis megpróbálnak figyelmen kívül hagyni. Érdekelt a szeparáció, a szorongás, a test kiszolgáltatottsága és nyilvánvaló gyengesége, hogy milyen sérülékenyek, törékenyek vagyunk, és hogy miért van az, hogy amikor ezt fölismerjük, legtöbbször képtelenek vagyunk hallgatni a józan eszünkre, vagyis foglalkoztatott, hogy miért romboljuk magunkat tudatosan. Foglalkoztatott a test és a lélek kölcsönhatása, az, hogy a kettő, amíg lélegzünk, elválaszthatatlan, s hogy milyen erős hatással vannak a lelki történések a fizikai állapotunkra, és persze fordítva. Érdekelt az is, hogy az emberek miért félnek a saját testüktől, és miért néznek le, vetnek meg bizonyos testi dol-

gokat, és ezzel összefüggésben persze az is, hogy miért vagyunk képmutatóak, telhetetlenek, s időnként gyávák, ha a testről van szó. Hamar olyan helyzetbe kerültem, már a húszas éveim elején, amikor bizonyos dolgokat nem tudtam véghezvinni, „normálisan” működtetni, szóval át kellett értékelnem a fizikai helyzetemet és képességeimet a világban, sőt bizonyos értelemben újra kellett tanulnom dolgokat, vagy meg kellett tanulnom másként működtetni. Azzal is szembesültem, hogy a látvány, ahogy egy ember kinéz, mennyire meghatározza azt, ahogyan más emberek vélekednek róla, bizonyos reakciókat, kifejezéseket viselni kellett, amelyek beindították a gondolataimat, és talán így elkezdtem egy kissé máshogy látni én is magamat, a testemet, azt „ahogy a világ megpillant engem” (ami persze nem feltétlenül egyenlő azzal, amilyennek láthatna, amilyen valójában vagyok) – szóval egyszerre belülről, de kicsit kívülről is szemlélni azt a helyzetet, amiben aktuálisan voltam.

– *Korpa Tamás értelmezési lehetőségként fogalmazta meg a kötetről szóló kritikájában, hogy az Aktív kórterem az önkép és méltóság, a test vonzerejének fenntartásáért vívott küzdelem. Számomra az egyik legizgalmasabb kérdés e küzdelem kapcsán, hogy a szenvedés végül is „nemesít”-e. Érvényes lehet-e szerinted ez a dogma, vagy legalábbis található-e értelmet a szenvedésben az ember?*

– Egészen biztos vagyok ebben. Az alkotói folyamatokra például elég speciális hatása van, és nem hiszem, hogy nagyot tévednék azzal a megállapítással, hogy bizonyos szempontból ösztönzőleg tud hatni ez az állapot, ami persze nagyon sokféle lehet. Maga a folyamat, amikor föleszmélünk belőle, amikor elkezdjük összezedgetni, érteni, hogy mi zajlik bennünk-körülöttünk, és kicsit utánajárunk, hogy miért is történik, történhetett ez velünk. Az is biztos, hogy nem lehet megspórolni a szenvedéssel kapcsolatos munkát. Végig kell járni az állomásokat. A szenvedés gyakran kilátástalanságba taszítja az embert, és mondjuk egy betegség aktív fázisában nyilván nem azon töpreng az ember, hogy jaj, de jó, ennek aztán később igen termékeny hatása lesz. Egyébként,

csak hogy saját példánál maradjak, az ilyen jellegű problémáim már megtanítottak arra, hogy ha valami miatt rosszabb periódus van, akkor milyen irányba érdemes lépnem, hogyan lehetséges kitörni belőle. Esetemben a legjobb az, ha nem lesüppedek, hanem ha aktív vagyok, ha megyek, és csinálom, de hogy közben nagyon figyelni kell rá, mivel szabad, és mivel nem foglalkozni, merthogy valami miatt mégiscsak újra belekerültem. A fájdalom képessé tesz például arra, főleg, ha folyamatosan küzdeni kell vele, hogy az ember koncentráltabb legyen. És az pedig biztos, hogy ad valamiféle tartást, ha az, aki beteg – és mondjuk nem egy fertőzéstől, vírustól van szó, hanem inkább egy lelki eredetű dologról – képessé válik arra, hogy szembenézzen bizonyos problémákkal, kezelje saját magát, ha idejében fölismeri, hogy adott esetben radikális, alapvető változtatásra van szükség.

– *Miközben számomra épp a változás, változtatás, a menekülés reménytelensége szüremlik át a verssorokon, például ezeken: „kimért nyomorúság”; „Az köt legjobban, hogy megyek”; „omlasz, s a felnagyítás nem segít”; „képek kiégetett megkonduló harangja”. Szóval van valami nyomasztó determináltság a versbéli egzisztenciák ábrázolásában. Mégis úgy tűnik, hogy aki mindezt a versekben megéli, inkább békés szemlélődő, míg az olvasó kerül „hideglelés” állapotba, hogy ilyen profánul fogalmazzak. Törek-szel is erre a hatásra?*

– Az *Aktív kórterem* verseinél, azon belül is azoknál, amelyek elsősorban a betegséggel foglalkoznak, arra törekedtem, hogy a legszikárabb módon, a legpontosabb formában mutassanak rá valami addig elkendőzöttre, fájdalmasra, reménytelennek, szégyenletesnek tűnőre. Ha összevissza dagasztottam volna ezeket a szövegeket, amit nem lett volna nehéz megtenni, háttérben maradt volna a lényeg. Koncentrált tartalomra, pontosságra, néhol kegyetlennek, kíméletlennek tűnő kifejezésekre volt szükség, másként nem működne az egész. A kérdésemre válaszolva szerintem csak így érdemes a betegségről írni, vagy azokról az állapotokról, amik a betegséggel együtt járnak. Az elmúlt hónapokban, a járványhelyzet kapcsán elkezdtem egy cikluson dol-

gozni, és már nem kellett annyit gondolkodnom, keresgélmem, mint mondjuk tíz évvel ezelőtt, hogy rátaláljak arra a formára, arra a készletre, amit használnom kell. Hogy működjenek, szerintem hitelesen és húsba vágóan, a versek. Hogy arról beszéljenek, amiről adott esetben kell, nem mismásolva el semmit. Azt is könnyen el tudom képzelni, hogy van olyan, akinek ez sok, túl brutális, és fölfordul tőle a gyomra, de ennél sokkal fontosabbnak tartom azt, hogy még véletlenül se beszéljek mellé, ha ilyen fajsúlyos témáról/témákról van szó. Szerintem ez a „hatás” csak akkor működik igazán, ha az, aki olvassa, átélt már valami hasonlót, csak így érthetünk meg igazán dolgokat. Persze megérinthesi azt is, aki nem volt soha súlyos beteg, de ha volt az illető, az azért, azt gondolom, egészen más. Szerintem a beszélőn sokszor érződik, hogy ugyan „már csak” egy szemlélődő hatását kelti, mégis ott van mögötte, hogy ez mennyire nem egy elfeledhető dolog, hiszen azért, mert valami alapvetően rossz nekünk, nem is hiszem, hogy el kellene felejtetni, inkább csak meg kell tanulni beszélni róla. Erre például kiváló a vers, egy egész ciklus, ahol egymásból fejlődnek ki az egyes részek, egészen addig, amíg körbe nem ér az ember, és megtalál valamiféle nyugvópontot, amikor azt érzi, hogy igen, ezt már nemcsak érzem, de ismerem is, tudom kezelni, vagy most már akár békén is tudom hagyni.

Művek mátrixa

– *Az Aktív kórteremben már felbukkantak azok a latin nyelvű címekkel jelölt és számozott „töredékek”, lelki és fizikai állapotok versei, amelyekből aztán önálló verseskötetet is összeállítottál Állapotok címmel. Miért tartottad fontosnak jelölni az alcímben, hogy ezek töredékek, és számozni is őket?*

– Alapvetően úgy érzem, hogy egy szöveg sosincs teljesen kész. Vannak azok a típusú alkotók, akik, ha egyszer kiadták a kezükből az adott szöveget, többet nem foglalkoznak vele, és vannak azok, akik folyamatosan, újra és újra előveszik, dolgoznak rajta,

átalakítják, én inkább az utóbbiba tartozom. Olyan fajsúlyos témák kerültek elő az *Aktív kórteremben* és az *Állapotok*ban is, hogy tulajdonképpen kötelességemnek is éreztem, hogy jelezzem ezt a töredékes jelleget, hogy még véletlenül se kezelje senki úgy a verseket, mintha azok valami megváltoztathatatlan egészet alkotnának, mert ez a (két) ciklus számomra inkább egy kísérlet, egy olyan folyam, ahol ezek a témák, a versek egymásból nőnek ki, és részei valami egyszer talán létrejövő egységnek, egésznek. Flow-élmény volt írni ezeket a verseket egymás után. Az új könyvemben, ami, ha minden rendben megy, jövőre fog megjelenni, szintén továbbviszek jó néhány verset. Egy válogatott kötet lesz, az elmúlt tíz év számomra legfontosabb és remélhetőleg legerősebb verseivel.

– *Azt írja Csehy Zoltán az Állapotokról, hogy egyfajta gondolat- és tudatfolyam, csak versben elbeszélve. Ha az ember figyelmesen elmerül a részletekben, akkor felfedezhet olyan elmosódó mozzanatokot versekben, amelyek aztán a prózaköteteidben köszönnek vissza, vagy úgy is mondhatnám, ott gomolyognak elő újra, sőt, ott nyernek az olvasó számára értelmezést. Tekinthejtjük ezeket az állapot-verseket valamiféle előtanulmánynak a későbbi prózához?*

– Igen, egyértelműen. Az a narratív jelleg, ami például az *Állapotok* verseiben megfigyelhető, bizonyára már előlegezte a prózát, és amikor az említett kötet versanyagát létrehoztam, voltak is próbálkozásaim. A *Váltóáram* című elbeszéléskötetem egy-két szövege például már azokban az időkben bontakozni kezdett. Azokkal kapcsolatban is megfigyelhető ez az átírás, átszerkesztés, van olyan novella, ami négyféle változatban létezik. És igen, talán azért is töredékesek, mert ugyan egy-egy történetet beszélnek el, sokszor nem jutunk el a végéig a dolognak, úgy, mint a későbbi prózák esetében, bár az is igaz, hogy a töredékesség az elbeszéléseimre is igaz néhol: nincs igazi lezárásuk, nyitva vagy épp csukva maradnak bizonyos kapuk. Azt hiszem, egyébként is úgy gondolok az írásra, hogy az, amin épp, az adott pillanatban dolgozom, csak egy szelete valaminek. Szeretem illesztgetni, át-helyezni a dolgokat, utalásrendszereket létrehozni. Szeretem, ha a líra-, a próza- és az eddig nem említett drámaszövegek össze-

kapcsolódnak, közük van egymáshoz; ha összeköti őket néhány, nem mindig az előtérben mozgó, de kifejezetten meghatározó elem.

– *Ennek a mátrixszerű, mozaikos szövegvilágnak az alapköve a Váltóáram című köteted, amely Margó-díjat is kapott a megjelenésekor. Egy egészen különös hangulati elemet hozol be ezekbe a novellákba: megjelenik a földön túli dimenzió, mégpedig egy felrobbanó csillag formájában, minek köszönhetően egy „második hold” kerül az égre. Arra az égre, ami alatt a hétköznapiinak tűnő történetek játszódnak. Az ember és a metafizika kapcsolatán túl mintha az utópiák, sőt a sci-fi világa is foglalkoztatna...*

– Igen, bár a *Váltóáramot* nem sorolnám egyik műfajba sem az általad említettek közül, inkább valami olyasmi, ami előhívja ezeknek az érzetét, kapcsolatban áll velük, mégis más. A jövő, hogy milyen irányba tartunk akár egyéni, akár társadalmi szinten, nyilván erősen foglalkoztat, de az elbeszélésekben nem az volt a cél, hogy egy hatalmas, jövőbeli esemény köré szervezzek látomást arról, hogy szerintem milyen állapotok uralkodnak majd bizonyos idő elteltével. Az elbeszéléskötet szó szerint csak föl villant egy olyan eseményt, ami nehezen megfogható, talán nehezen is kezelhető, és mindenképp idegenszerű. Bár – akár milyen furcsa is – a szupernóva-robbanás az egyik leghétköznapibb esemény az univerzumban, csak ugye a távolságok, a léptékek olyan hatalmasak mind térben, mind pedig időben, hogy a rövid kis életünk alatt a viszonylag gyakori dolgokról is lemaradunk. Egyébként ezek nagyon is mai történetek, a bennük szereplő helyszínek és események is jelzik ezt a jelenbeliséget, annak eldöntését pedig, hogy vajon milyen, vagy egyáltalán van-e szerepe az égen látható, kissé valószínűtlen fénynek, jelenségnek, mondjuk a történetek alakulására, vagy bármi másra, leginkább az olvasókra bízom. Az említett műfajok (a sci-fi, az utópia és a többi) érzésem szerint időnként didaktikussá válnak, vagy olyan panelekből épülnek föl, amelyeket már láttunk, éreztünk, letapogattunk, csak adott esetben más az elrendezési sorrend. Nehéz már elkerülni bizonyos csapdákat, főleg, hogy egyre több mű

születik, egyre több az olyan terület, amivel már sokan foglalkoztak. Persze ez nem azt jelenti, hogy ne lehetne újat mondani akár olyan témában is, ami első pillantásra elcsépeltnek tűnik. Most olvastam például egy forgatókönyvet, amely Jézus, József és Mária kapcsolatáról, életéről szól, és nagyon más volt, mint bármi, ami korábban a kezembe került róluk, pedig ez aztán olyan téma, amiről szinte bárki azt mondaná, lerágott csont.

– Ha valaki elkezd „játszani” azzal, hogy párosítgatni kezdi a műveid egymásra felelő, ismétlődő vagy egymást folytató szövegeit, elég gyorsan valamiféle tükrösteremben találja magát. Nemcsak azokra a kézenfekvő mozzanatokra gondolok, hogy a Váltóáram egyik novellája, a Lefekvés előtt, ébredés után később a Simon Péter című regényed magva lesz, vagy hogy a Vendégjáték önálló kisregénnyé bővülve került be a legutóbbi kötetedbe – az is ugyanilyen érdekes például, hogy a Hajsza című novella öngyilkossággal ér véget, a következő pedig, ami egy egész más történet, a gangon kezdődik, ahol egy öngyilkosság nyomait takarítják el. Szóval, azt az érzést kelted az olvasóban, hogy mindenütt titokzatos összefüggések rejlenek, csak meg kell valahogy fejteni. Valóban ott vannak ezek az összefüggések, és megfejthetők? Vagy játszol, megforgatod az olvasót bekötött szemmel?

– Szerintem egyértelműen ott vannak. Az, hogy átdolgoztam, kibővítettem bizonyos történeteket, teljesen normális, már csak azért is, mert néhányan még így is töredékesnek, befejezetlennek tartják őket, például a *Vendégjátékot* ebben az újabb változatában. Szeretek kísérletezni, átformálni dolgokat. Akik a *Váltóáram* című kötetből hiányoltak bármit is, leginkább azt rótták föl, hogy nincs igazi csattanó az elbeszélések végén. Van, aki úgy érezte, nincs is végük, és ez, mint kiderült, frusztrálólag hatott egyesekre. Voltak, akik imádták. Tudjuk jól, így megy ez. Aki úgy látta, hogy nincs végük, igaza lehetett, de talán az is közrejátszott a dologban, hogy nem vette észre például azt, amit te kiemeltél, és egymástól talán eleve függetlenül olvasta-kezelte a szövegeket. Hajlamosak elfelejteni az emberek, hogy azért, mert nekik nem tetszik valami, vagy ők másként képzelnék, szeretnék, hogy legyen, attól még az általuk

nem annyira preferált változat is lehet jó, sőt, mintha a tolerancia ezen a területen még kevésbé lenne érvényben, mint az élet más területein. Az is benne van a pakliban, hogy egyetlen olvasás alatt nem mindent vesz észre az ember – ki tudja... De hogy válaszoljak konkrétan a kérdésre is, a *Váltóáram* esetében van ugye egy összekapcsoló motívum, ami nyilván azt is jelenti, hogy más pontokon is összefüggnek a történetek. Nem lett volna elég az, ha van egy fényjelenség az égen, és kész. Hasonló terekben játszódnak a történetek, egy városon belül, sőt, még az is elképzelhető, hogy egyetlen házban érnek össze a szálak, ezt például nem akartam, és nem is akarnám egyértelművé tenni, de akad olyan befogadó is, akinek ez jött le a szövegek olvasása közben, ami nekem szimpatikus gondolat egyébként. Szerintem csak annyiban misztikusak a történetek (nem igazán szeretem amúgy ezt a kifejezést), amennyire egy nagyváros élete az. Semmi lehetetlenség nincs a *Váltóáram* novelláiban, legfeljebb olyan események sorozata áll össze a kilenc történetben, amire viszonylag kicsi az esély. Nyilván meg is kell „fogatni” az olvasót, ahogy te fogalmazol – a *Hajsza* jó példa erre –, amit ebben az esetben megint csak úgy értelmezek, hogy nem minden derül ki egyértelműen, és vannak részletek, amelyek kiegészítésre, továbbgondolásra szorulnak, vagy egyszerűen olyan pillanatok, ahol többféle „megoldás” is lehetséges. Számomra az olvasás mindig akkor élvezetes, ha kihívással jár, és ha nem egyértelmű azonnal minden. Jó néha azt érezni, hogy vissza kell lapozzak, merthogy nem igazán enged a szöveg addig tovább, és persze én sem engedem magamat, amíg egymásra nem hangolódunk. Van, akinek ez szintén frusztráló, van, akit nagyobb összpontosításra készítenek; azt hiszem, ez legfőképp hozzáállás kérdése.

Zene a sorok mögött

– *Remélem, nem hat erőltetett képzettársításnak, de mivel zenével is foglalkozol, nekem a prózáid olvastán gyakran eszembe jut, hogy a kompozíció sokban emlékeztet a zeneművek szerke-*

zetére. Ha hozzáértő lennék, itt most biztos megneveznék zenei műfajokat, ahol vissza-visszatérő, más hangfekvésben megszólaló vagy versengő szólamokból áll össze a mű. Íróként hatnak rád a zenei formák?

– Ezen mostanában én is gondolkodtam egy esszé kapcsán, hogy vajon hogyan hatnak – merthogy hatnak, az biztosnak tűnik számomra is. Nagyon sok időt töltök zenehallgatással, és nem csak klasszikus zenét hallgatok, viszont, azt hiszem, minőségi, például a kompozíció szempontjából összetett zenét. Biztosan nem úgy hatnak rám, hogy, tegyük fel, a klasszikus szonátaforma kompozíciós elvét megpróbálnám átültetni az adott szövegbe, annak struktúrájába, de például az, hogy bizonyos témák időnként visszatérnek, hangsúlyosabban vannak jelen, illetve az, hogy variációk születnek egyes szövegekből, valószínűleg összefügg a zenei érdeklődésemmel, azokkal a szerzőkkel és művekkel, akik/amelyek igazán közel állnak hozzám. Nem szeretném, ha ez valami túlságosan tudatos dologgá válna, hogy zenei szerkesztési elvekkel próbálnék a prózában operálni, mert nyilván ez két teljesen különböző terület, de az nem baj, ha természetes módon, a hallgatás, az odafigyelés által mégis beépül egy-egy elem. A prózám is egyértelműen abból az alapból táplálkozik, amit a költészet teremtett meg a számomra, ami pedig nyilván szorosan kapcsolódik a zenéhez. A kisregényeim talán a zongoraversenyekhez állnak közel, ahol egy adott egyén és egy közösség kapcsolatának, együttműködésének különösen fontos a szerepe; és az, hogy több szálon futnak az események, hogy igyekszem minél többféle megszólalási módot alkalmazni, illetve, hogy a párbeszéd(ek)nek is jelentős a szerepe, talán szintén zenei kapcsolatra utal. Egy biztos, nem szabad ezt túlmisztifikálni.

– Azt azért mondhatjuk, hogy több vagy egyszerű zenehallgatónál, mert egy időben a *Fidelio.hu*-n lehetett olvasni a zenekritikáidat. Engem orientáltak is ezek az írások a klasszikus zene világában. Hogyan kerültél ilyen bensőséges kapcsolatba a zenével? Esetleg játszol valamilyen hangszeren?

– Valóban írtam a *Fidelio*-ra rendszeresen, sőt korábban más-hová is zenei témában, de ezeket nem nevezném kritikáknak,

inkább csak egy olyan író szövegeinek, aki az átlagosnál talán fegélykonyabb a zenére. Kifejezetten a koncertélmények inspiráltak arra, hogy írjak, az a sokféle „találkozás”, amelyekben számomra a legfontosabbat az élő előadás, a pillanatszerűség, az egyszerűség jelenti. Szüleim zenészek, édesanyám karmester, édesapám fuvolista, és én magam is csellóztam hat-hét éven keresztül, szóval bőven volt honnan merítenem. Aztán kiskamasz koromtól kezdve tíz-tizenöt évre meglehetősen távol kerültem a klasszikus zenétől, versenyszerűen kezdtem sportolni, ami ugyan nem jelentené egyértelműen a távolodást, de nálam így alakult. Más jellegű zenét kezdtem hallgatni, más volt a közeg, amelyben a mindennapjaim nagy részét töltöttem. Amikor már fotóztam, és úgy alakult, hogy koncertekre is jártam dolgozni, viszonylag hamar rájöttem, hogy engem ez rendkívüli módon érdekel. Észrevettem, hogy igényem van rá, hogy bizonyos dolgokat, amelyeket korábban tanultam, föllevenítsek, s hogy bizonyos gondolatokat leírjak, amelyeket egyértelműen a meghallgatott zenék, illetve a koncerteken hallottak-látottak indítottak el bennem. Emlékszem konkrétan arra az esetre 2009-ből, ami nagyon meghatározó volt: bementem a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Zenei Gyűjteményébe, mert kerestem egy CD-t, és a kezembe került egy lemez, amin Fischer Annie Beethovent és Lisztet játszik. Ott bent meghallgattam néhány szonátát, és totálisan a hatásuk alá kerültem. Nemcsak a szenvedélyesség, a profizmus, a rendkívüli hangzás miatt, hanem mert egyben ismerősek is voltak ezek a komplex alkotások, és kicsit úgy is éreztem akkor, hogy visszatértem valahová, hazaértem, újra rátaláltam valamire, ami nagyon sokáig fontos volt nekem, csak egy időre kikerült a látó-, illetve hallóteremből, sajnos. Közben meg fontos is volt ez a „hallásvesztés”, ez a *másfajta* élet, mert egyrészt sok minden egyéb közel került hozzám, ami – ha szigorúan a klasszikus zenével való foglalkozás mellett maradok – valószínűleg nem érint meg, el sem jut hozzám, másrészt akkor kezdtem el a komolyzenével ismét foglalkozni, amikor már kellő érettségre, tudatosságra tettem szert. Már nem volt az odafigyelésben, a törődésben sem-

miféle kényszer, akkor működhetett, amikor én akartam, amikor szükségem volt rá, teljes szabadságban.

Sokat gondolkodtam azon – mert írtam is olyan szövegeket az elmúlt tíz évben, amik zenészekről szólnak –, hogy mi lett volna, ha zenész leszek. Volt tehetségem a csellózáshoz, de az a fajta kitartás, elköteleződés, a képesség, mentális erő, amely a szisztematikus, rendszeres, mindennapi gyakorláshoz kell, nem alakult ki bennem. Már akkor is túl izgága, nyughatatlan voltam, ezért is választhattam inkább a versenysportot. A csellózást egyébként nem kezdtem el újra, bár az egyik legcsodálatosabb dolognak tartom, és Várdai István néhány koncertje ezt csak még inkább megerősítette bennem az elmúlt években. Ha mégis választani „kell”, akkor egyértelműen a zongora áll hozzám a legközelebb, és elsősorban azok a darabok, amelyek zongorára íródtak. Néhány évvel ezelőtt – főleg ha már írok is zongorakoncertekről – elkezdtem barátkozni közelebről is a hangszerrel. Édesanyám segít ebben, ő ad nekem órákat időnként, sokat tanultam tőle, ezen a területen is, és voltak/vannak sikerélményeim. Önmagában az, ha zenél az ember, zenével foglalkozik, nagyon fölszabadító, hiszen egy teljesen más dimenzió nyílik meg benne, előtte, és én kifejezetten élvezem, hogy játék közben a nyelv kissé háttérbe szorul, úgy érve, hogy egy egészen másfajta élmény hatására elkezd a háttérben gyűlni, érlelődni.

– *Legújabb prózaköteted, az Illegál két kisregénye közül az egyik hőse egy fiatal zongoraművész, akit gyilkossággal gyanúsítanak. A konfliktus egy partin robban ki, ahová elhívják ezt a művészt zenét szolgáltatni. Elképesztő feszültséget teremtasz két világ szembenállásából, hogy ne mondjam, összecsapásából. Az volt az érzésem, amikor olvastam, hogy már-már fausti történet, de legalábbis ördögi... És hogy itt a zene (ami jóformán fel sem hangzik) önmagán túlmutató szimbólum.*

– A zene az a dolog, ami kimenekít a világból. Azokban a történetekben, azokban az írásaimban, ahol megjelenik valamilyen formában, ez az egyik legfontosabb szerepe. Amikor zene szól, jó esetben megszűnik a beszéd, de még a gondolkodás is átalakul,

egészen máshová helyeződnek a hangsúlyok, megváltozik a közege, a világ maga. Számomra olyan állapot a zenehallgatás, mint ha a körülöttem lévő dolgok általa megszűnnének anyagszerűek lenni. Ha élvez egyébként valamit abból az egészből a zongorista azon a bulin, akkor az az, hogy „elkapja a ritmust”, hogy van olyan időszaka az estének, még ha az nagyon rövid is, amikor függetlenedni tud mindattól, amit maga körül lát, tapasztal, ami annyira frusztrálja, és ez a zenének köszönhető elsősorban, annak a flow-élménynek, amit a zene megalkotása jelent. A zene ugye kiválóan alkalmas hangulatok ábrázolására, és azt a szembenállást, amire te is utaltál, jól érzékeltetik azok a zenék, amelyek a partin elhangznak, amelyekről aztán az ügyvéddel való párbeszéd során beszél a fiú. Az, hogy nem figyelnek rá, ami az egyik komoly feszültségforrás számára abban az egészben, nemcsak hiúsági kérdés, hanem a zenéhez (alapvetően a dolgokhoz) való hozzáállás lényege. Azt hiszem, a fiú számára önmagában visszas az, hogy a zene, amit játszik, sőt, amit ugye játszania kell, csupán aláfestés, valami olyasmi, amit nem önmagáért szeretnek, hanem valamiféle szolgálai szerepbe kényszerül arra a pár órára. Amit csak használnak, és nem érteni szeretnének. Ez egyébként is meghatározó és elgondolkodtató tapasztalat számomra, hogy mennyire nem adjuk meg magunknak az időt már a dolgokra, és ha nem hat valami azonnal elemi erővel, akkor elfordítjuk róla a tekintetünket, kikapcsoljuk, vagy átváltunk a következő trackre. Ha már a fausti dolgot említetted, az igaz, hogy van olyan szereplő a történetben, aki kapcsot, összeköttetést jelent két világ között, aki közvetít és egyben befolyásol is, tényleg valamiféle ördögi szereplő, aki csábít, hízeleg, erősen hat a hiúságra, keveri az igazságot a hazugsággal, fölborzolja a vágyakat, és komoly ígéreteket is tesz, amiknek igen nehéz nem hinni, ellenállni, s talán – ott, akkor – nem is lehetséges.

– *Nekem az Amadeus című filmnek az a jelenete ugrott be, amikor Salieri elküldi a tőle kölcsönkérni szándékozó Mozartot egy gazdag emberhez, akinek a lányát kellene tanítani. A fényűző palotában egy rakás kutya ugrik Mozart nyakába, és a bunkó, botfülű házaspár a fülsiketítő csaholás közepette játszatja őt, aztán*

ujjongani kezdenek, amikor a kedvenc kutyájuk elhallgat a zongora hangjára. Ha a művészet fogalmát kitágítjuk, akkor a másik kisregényben a graffitiző srácok között is a mindenáron megnyilvánuló tehetség küzd a világ ellen. Tekinthejük művészetnek a graffitit?

– Igen, az a jelenet a filmben tényleg összefügg azzal, amit én is érzékeltetni szerettem volna – a kiszolgáltatottságot, a tehetetlenség érzését, a megalázottságot –, még ha egy egészen más szinten, más formában is. Egyébként Mozart filmbéli izgága karaktere biztos, hogy valahol tudat alatt hatott arra, ahogyan elgondoltam a kisregényben szereplő Ádámot. Rendkívül erős, szuggesztív film az *Amadeus*, különleges alkotás, az biztos. És hogy válaszoljak a graffitire vonatkozó kérdésre is: természetesen igen. Sajnos a graffiti sokak számára leginkább azokat a tageket jelenti, amelyek itt-ott valóban belerondítanak a városképbe, vagy azokat a krómrajzokat, amelyeket gyorsan föl lehet tolni valami rizikós és egyben nagyon látványos felületre, pedig ez csak egy kis szegmense ennek az összetett tevékenységnek. Azt talán mondanom sem kéne, hogy számos, nagyon komoly művész indult graffitisként, Amerikából, Angliából, Németországból, akár Magyarországról is sok-sok példát lehetne hozni. Andy Warhol és Jean-Michel Basquiat neve nagyjából mindenkinek ismerős, utóbbi graffitisként indult New Yorkban, mert a falon és a különböző, az utcán talált tárgyakon kívül nem volt mire festenie. És ebből talán az is látszik, hogy a lényeg a tehetség, az önkifejezés, az emberek: a nagyvárosban élő fiatalok megtalálták/megtalálják a módját, hogy a gondolataikat, az érzéseiket kifejezzék, erre a graffiti kiválóan alkalmas – mindez a városi életből, annak sajátosságaiból fakad, tulajdonképpen természetes képződménye ennek a fajta létezésnek –, s ami egyszerre egyéni és közösségi tevékenység, van legális és illegális része, sokféle lehetőség nyílik az előtt, aki az „utcán” akar dolgozni, megnyilvánulni, és ez nemcsak nagy kihívás, de rendkívül izgalmas is.

Rengetegféle készséget fejleszt, mert minden mindig más, a körülmények, a helyszín, a napszak, a hőmérséklet, az ott lévők vagy épp az egyedüllet nehézsége. Elképesztő tehetségekkel és

alkotásokkal találkozhat az, aki egy kicsit jobban beleássa magát a témába, aki nyitott szemmel jár, vagy tudatosan ellátogat olyan helyekre, ahol mondjuk volt lehetősége-ideje igazán kibontakozni a writernek. Azt hiszem, a graffiti – főleg azok számára, akik komolyan veszik az alkotást, önmagukat – kiváló alapot jelent, mert megtanít koncentrálni, tudatosnak, gyorsnak, célratörőnek lenni, hiszen valóban van egy olyan része – amit a kisregény is bemutat –, ahol illegalitásban zajlanak a dolgok. Ha most eltekintünk a társadalmi konvencióktól vagy az előítéletektől – érdemes is, hiszen más századokban azért, amit ma művészetnek tartunk, lehet, hogy máglya járt –, akkor leginkább az a része marad meg a dolognak, ami nem a rombolásról, a károkozásról szól. A graffitis fiatalok nagy része elsősorban létre szeretne hozni valami különlegeset, egyedit, és igen, látványosat is, ez egy ilyen műfaj. Nem hiszem, hogy a mai világban van abban bármi meglepő, hogy valaki fel szeretné hívni az általa létrehozott dologra a figyelmet. Érdemes megnézni a *Style Wars* című filmet, ami a '70-es évek végi New York graffitis világát mutatja be igen koncentráltan. Ehhez a dologhoz amúgy sok minden hozzátartozik még, akár a sport is, mondjuk a kosárlabda, vagy a hip-hop és egyéb zenei műfajok, sokan összművészeti tevékenységet folytatnak, egyszerre több dologban is jók, nemcsak a festésben-rajzolásban.

Színek a falon, képek a papíron

– *Egy-két nyilatkozatodból kiderült, hogy valamikor te is graffitisekkel tartottál. Magad is űzted ezt a műfajt, vagy csak élményt gyűjtöttél? Esetleg fotótéma volt?*

– Velük tartottam, igen, és készítettem is rajzokat kamaszkoromban, de később fotóztam is őket, a tevékenységüket. Sok mindent belesűrítettem a kisregénybe azokból a tapasztalatokból, amelyeket abban a pörgős időszakban szereztem, olyannyira, hogy a történet nagy része szinte teljesen megegyezik azzal,

ami egy nyári estén történt velünk még az ezredforduló környékén. Mint sok minden mást, ezt is át kell élni ahhoz, hogy az ember hitelen tudja leírni, láttatni, és itt az utóbbinak különösen fontos a szerepe. A történetet egy olyan srácnak ajánlottam, akinek, amíg élt, nagyon fontos volt ez a tevékenység, és persze ő is átélte azokat az eseményeket, amelyekből ez a kisregény táplálkozik. Fiatal voltam, sok mindent kipróbáltam, ahogyan azt kell, és örülök, hogy megtörtént, ami megtörtént, mert többek közt ez a pár éves tevékenység egyértelműen ráirányította a figyelmemet arra, hogy az alkotásnak, a vizualitásnak egy más formája az, amivel foglalkoznom érdemes, amiben sokkal inkább kibontakozhatok. Korábban rengeteget rajzoltam, nagyon érdekelt például a rajffilmkészítés, sokáig fázisrajzoló szerettem volna lenni, olyan valaki, aki részt vesz egy ilyen nagyszabású dolog létrehozásában. Már abban az időszakban is érdekelték a részletek, hogy a kisebb egységekből hogyan épül fel valami komolyabb egész.

– *Megdöbrentő, hogy ne mondjam hajmeresztő epizódja a kisregénynek, amire utalsz, hogy mit műveltek ezek a srácok (azaz ti), hogy megmeneküljenek a „büntetés” elől. Ugyanakkor, mint mondod, vonzott a fázisrajzoló munkafolyamat, amiről meg azt gondolná az ember, hogy iszonyatos nagy türelem kell hozzá, ülni, ülni, és magányosan bíbelődni. Mindkét alkat – az adrenalinhajszoló és a szépszömtőlős – te vagy?*

– Igen, azt hiszem, mindkettő én vagyok. Sok mindenben kipróbáltam magam, adrenelinhajszolós és meglehetősen sok ülést igénylő dolgokban is. A sport nagyon meghatározó számomra. Arról hosszan írtam egy esszében tavaly, hogy mennyi mindenre megtanított. Segített a koncentrációban, abban, hogy „ne vesszek el”, hogy legyen kitartásom, figyelmem, akaratérem olyan pillanatokban is, amelyek megoldhatatlannak, lehetetlennek tűnnek. Még most is kosárlabdázom NB2-es szinten, és az, hogy hetente többször ki tudom pörgetni magam, hogy a pályán, abban az egészen másfajta közegben egyáltalán nem kell foglalkoznom az írással, azokkal a témákkal, amik azt érintik, hogy teljesen fel tudok szabadulni, át tudok kapcsolni egy másfajta üzemmódba,

rettentően fontos dolog. Érdekes, mert ha megpróbálom kívülről nézni, akkor azt látom, hogy számomra a klasszikus értelemben vett pörgés a pihenés, és a szöszmötölés, az ülés, az egy helyben maradás, az ezekkel járó koncentráció az igazán fárasztó dolog. És mivel a „hajszolásra” és a csöndben levésre, az egy helyben maradásra is nagy szükségem van, a legfőbb feladat az volt, és ez hosszú ideig tartott, hogy megtaláljam a kettő közti egyensúlyt. Ez egy bizonyos életkor elérése előtt nem is lett volna talán lehetséges igazán, de mostanában már egészen jól megy. Ahogy telik az idő, mintha a fotózás és az azzal járó utazások, megpróbáltatások vennék át a sport helyét, és van egy olyan érzésem, hogy az elkövetkezendő 15-20 évben egyre több különös és különleges helyre fogok ellátogatni. Nagyon bízom abban, hogy mindez sikerül. Ugyanakkor pedig szeretek az ösztöneimre, a megérzéseimre hallgatni, és ha valami zavar, akkor már nem töprengek annyit, mint régen, nem érdekelnek annyira a szabályok, vagy hogy mások hogyan csinálják.

– *Fotósként is az ösztöneidre hallgatsz, mindig ott van veled a gép, és spontán kattintasz, amikor úgy érzed, vagy nagy témákban gondolkodsz, felkészülsz, eltervezed, felméred a terepet?*

– Általában viszem magammal a gépet, sokszor fotózom az utcán, meglehetősen spontán helyzetekben, de az is igaz, és ez talán meghatározóbb az esetemben, hogy összetettebb, hosszabb távú projektekben gondolkodom. E kettőnek valamiféle keveréke a *Budapest Katalógus*, a budapesti arcokat bemutató sorozat. Azt hiszem, alkatomból fakadóan szükségem van rá, hogy hosszabb időt töltsék el bizonyos dolgokkal, szeretek elmélyedni egy-egy témában, többek közt Oroszországba is ezért tértem vissza négy-szer egy olyan projekt kapcsán, ahová a legtöbbször egyszer vagy talán kétszer látogattak volna csak el. Szerencsére sok helyen volt lehetőségem fotózni itthon és külföldön is. Az akadémiai ösztöndíjammal az elmúlt két évben a baskirokat fotóztam (volna) a Dél-Urálban, a vírushelyzet persze ebbe is alaposan belekavart, messze nem tudtam olyan összetett anyagot készíteni, mint amilyet szerettem volna, de maradt még egy évem, hogy behozzam

a lemaradást. Pótlásként kezdtem bele egy erdélyi portrészorozat készítésébe idén tavasszal, amit közben nemcsak az Oroszországba való utazás ellehetetlenülése miatt, hanem azért is szeretnék megvalósítani, mert a táj, az ott élő emberek igazán közel állnak hozzám, és úgy döntöttem, hogy kifejezetten az idős generációról: a hetven, nyolcvan vagy akár kilencven fölöttiekéről készítek egy 250 portréból álló anyagot. Azokról, akik még egy teljesen másfajta szellemiséget testesítenek meg, és a környezet is, amelyben élnek, még egy régebbi korhoz tartozik, ami velük együtt fokozatosan el fog tűnni, sajnós. Igyekszem minél több tájegységet érinteni, jártam idén a Sóvidéken, a Nyárad mentén, Nyikó mentén, a Gyimesekben, Kovásznában, és még igyekszem sok helyre, minél több faluba eljutni, és felkeresni azokat, akik nyitottak lehetnek arra, hogy lefényképezem őket. Ez azért bőven igényel tervezést, szervezést, de egyrészt az ilyen munkát nagyon élvezem – mert ráadásul helyi lelkészekről, ismerősöktől segítséget is kapok –, másrészt az a része kifejezetten izgalmas, amikor úgy látogatok el egy kis faluba, hogy egy lelket sem ismerek, és magam igyekszem felkutatni a portréalanyokat. Fontos az is, hogy beszélgetek azokkal, akiket fényképezek. Azt hiszem, közvetlenül a vírushelyzet után az időseknek sokat adhat az, ha valaki nemcsak fotózni akarja őket, hanem érdeklődik az iránt, mi van velük, hogyan telnek a napjaik. Ezek a találkozások számomra különleges élmények.

– *Volt olyan ezek között az élmények között, ami valami életre szólót adott, esetleg téged is átformált, átgyúrt, megváltoztatott?*

– Sok ilyen van, szerencsére. Nemrég írtam egy esszét a portréfotózás kapcsán, és abban is igyekeztem föleleveníteni konkrétan azt a pillanatot, amikor az oroszországi Perm városától nem messze egy ásatáson előkerült egy, a 10. századból származó halotti maszk. Maga a szembesülés, az, hogy meg is foghattam azt a tárgyat, ami egy ember arcát fedte a halála után, és nyilván a kulturális, vallási szerepe is igen fontos volt az egyén és a közösség számára, illetve, hogy fényképet kellett készítenem róla, nagyon meghatározó élmény azóta is. Nehéz körülmények között vol-

tunk ott már napok óta, és senki sem gyanította, hogy találunk egy ehhez hasonló tárgyat, pláne nem olyat, ami mosolyog – igen, merthogy a bronzmaszk szájrésze egészen speciálisan, meglehetősen kedvesre, bizalomról árulkodóra volt kialakítva. De ugyanígy említhetném a korábban példaként hozott *Budapest Katalógus* találkozásait, valamint azt, amikor 2019-ben a Transzszibériai Expresszsel utaztam egészen Ulan-Udéig. A vonaton készített képek, azok a pillanatok is erősen belém égtek. 2017-ben Kárpátalján fotóztam, és jártam egy házban két alkalommal, ahol ötvenhárom család élt akkor döbbenetes körülmények között. Végigjártam minden szintet, minden emeletet, majdnem az összes családnál voltam, és azok a találkozások is különleges helyet foglalnak el az emlékezetemben. Jó néhányszor észrevettem már korábban is, hogy mennyire jót tesz a portrékészítésnek, ha nincs körülötte, előtte-utána sok beszéd, és Baskíriában pláne volt lehetőségem ezt megtapasztalni. Olyan kísérőkkel jártam – szintén 2019-ben – a dél-uráli és sztyeppe falvakat, akik nem igazán tudtak angolul, a baskír nénik és bácsik közül jó néhányan meg még oroszul sem nagyon beszélnek, szóval velük végképp nem értettük egymást, de mivel alapvetően nagyon nyitott, befogadó emberek, könnyen egymásra tudtunk hangolódni, és számomra fontos fényképek készültek akkor és ott.

– *Ejtettél már szót a Budapest Katalógusról, ami egyfajta felhívás nyomán született: számos szereplője elmondhatta a maga történetét, mit szeret a fővárosban, és te ezekhez a történetekhez fotóztál, ugye? Gondolom, homlokegyenest ellentétes élmény Pestet, Budát, Óbudát megfigyelni, mint a székelyföldieket vagy a baskírokat...*

– Igen, nagyon más, de azt azért rögtön szeretném hozzátenni, hogy a budapestiek, pestbudaiak nyitottabbak annál, mint ahogyan arra az ember először gondolna. Mint ahogyan mi gondoltunk erre akkor, amikor belevágtunk a projektbe. Tulajdonképpen kísérlet is volt ez, hogy vajon mennyire lehet „feltörni” az emberek zárkózottságát, mennyire lehet megemelni a tekintetüket, hogy ne az aszfaltot nézzék folyamatosan, és megszó-

lítani, beszéltetni őket. Azt kell mondjam, sokkal pozitívabb az eredmény, mint ahogyan azt vártuk, vártam. Ahogy az is meglepetés volt az utazásaimnál, hogy minél keletebbre mentem, annál érdeklődőbbek voltak az emberek, pedig az elmúlt száz év történelme, hatásai, az emberek életének minősége, a politika által való meghatározottsága nem erre enged következtetni. Mi, városiak már nagyon hozzá vagyunk szokva ahhoz, hogy bármikor, bármilyen körülmények között készülhet rólunk kép, és ez sokszor eltántorítja az embereket akár a portrékészítéstől, sokan nem szívesen szerepelnek felvételeken, de például Erdélyben, vagy mondjuk a még jóval távolibb Baskíriában ennek a tartózkodásnak, „félelemnek” még nem olyan meghatározó a hatása. Azt vettem észre, hogy mi itt „nyugaton” már nagyon magunkkal vagyunk elfoglalva, és annak ellenére, vagy talán pont amiatt, hogy állandóan képeken szerepelünk, sokszor nem is hisszük már el, nem bízunk abban, hogy valaki más, aki ráadásul ezzel foglalkozik, ez a szakmája, érvényesen láttathat minket, illetve hogy ha nem úgy festünk egy képen, ahogyan azt mi előzőleg elgondoltuk, attól az még lehet működőképes, jó vagy akár szép. Szerintem saját magunkat zárjuk, skatulyázzuk be folyamatosan.

Harminchárom év – és ami azóta jött

– Ez is megérne egy esszét, hogyan változott a fotó szociokulturális szerepe a száz évvel ezelőtti, szatócsbolt elé kiállós, ijedt tekintetű csoportképektől a mai önimádó fotóhisztériáig. De ha már város és vidék jött szóba: nem beszéltünk még a Simon Péter című első regényedről, ami csupa talány, szimbólum és ellentét. Például a helyszíneket tekintve is: hol a menekültekkel zsúfolt Keleti pályaudvaron bukkan fel a címszereplőd, hol egy kietlen tájon, a semmi közepén. Az álomszerűségét majd' minden kritika megemlíti, de talán a fotós látásmódod is közrejátszott ebben a regényben, amikor hol egy lépcsőházi kisablakra „zoomolsz rá”, hol egy végtelen, ködös tájat fogsz be, hol az embertömegben sodródsz...

– Jól ráérezted, az esszé egy része épp az általad említett átalakulásról szól. A *Simon Péter* elbeszélői módjának, illetve látásmódjának kialakításában sokat segített a fotózás, ezt így utólag már sokkal jobban látom. A részletezés, a helyszínek aprólékos láttatása-érezeltetése a fotós munkámból is ered, valószínűleg összefügg azzal a megfigyelői pozícióval, ami akkor működik. Ilyen szempontból is jól elkülöníthetők az egyes fejezetek, mert valóban: hol az egészen apró részletek dominálnak, ezekre fókuszál a szöveg, hol pedig nagytotálók vannak, és a tágasság az, ami előrevisz, ami láthatóvá teszi a lényegét, illetve amiben az olvasónak kell azt megkeresni, s ahol az idő is egészen másként működik. Amit én nagyon élveztem ennek a könyvnek az írása közben, hogy bár igen személyes a történet, és azt hiszem, sokszor nagyon közel érezheti az olvasó magát a főhőshöz, van benne mégis valami erős kívülállás, távolságtartás, talán szigorúság, fegyelem is. Kettősségre törekedtem végig, erre utal a név is, mert egyszerre van egy nagyon erős egyénisége a főszereplőnek, ez jó néhányszor kidomborodik a történet folyamán, viszont elsősorban mégiscsak identitáskeresésről vagy újramegtalálásról van/lenne szó, amit a külvilág legtöbbször nem segít, hanem gátol; leginkább csak terelgetik a főhőst, olyan az egész, mint valami rulett vagy flipper, általában nem az történik, amire számítani lehet – már ha lehet vagy mer az ember egyáltalán számítani bármire is. Simon egy darabig úgy érzi, az a meggyőződése, hogy egyre közelebb kerül valakihez, azaz valakihez, akit keres, de aztán rá kell döbbennie, hogy ez egyáltalán nem így van, és hogy akit keres, az is valaki egészen más, mint akire ő folyamatosan gondol. Az utolsó nagy tömegjelent szerintem a legerősebb része az egésznek, abból a szempontból meg pláne, mint amire utaltál. Ott egy olyan szituáció alakul ki – és olyan nagy tömegben, szó szerint –, amit már mindannyian átéltünk, mi, akik nagyvárosban élünk, de azt hiszem, az esemény túlhalad, *túllép* egy bizonyos ponton, aminek a súlyát szerintem nagyon is érezni lehet, a hosszú távú következményeire azonban már nem derül fény. Szerettem volna jól érezeltetni az egyén és az embertömeg viszonyát a térben, magának a térnek és az időnek

a viszonyát is, ami a fizikából lehet ugye ismerős, méghozzá azt, hogy az idő jóval lassabban telik, hogy ha nagy a fizikai tömeg, ha erős a vonzás, a megtartó erő, és ezt, úgy gondolom, jól érzékelteti a szöveg.

Az is fontos volt számomra, hogy miként emelkedik ki az egyén vagy rejtőzik, vész el adott esetben, mennyire nehéz felvállalni magunkat, ha látnak, élőben; meglehetősen sok ember előtt megszólalni, beszélni, főleg őszintén, megfelelési kényszer, torzítás, handabandázás, hazugság nélkül, és milyen (brutális) reakciók érkehetnek egy olyan beszéd, vallomás kapcsán, ami egyáltalán nem arról szól, mint amit a legtöbben – konkrétan az ott álló kiéhez(tet)ett, csalódott tömegek – hallani akarnak. A fotózás, amellett hogy a munkám, számomra legtöbbször kikapcsolódás, áthangolódás, valamiféle átmenet, és megfigyeltem már, hogy miután visszatértem mondjuk egy külföldi útról, amikor ez a váltás megtörténik, sokkal inkább képes vagyok koncentrálni az aktuális szövegre, nagyobb a lendületem, és persze több az ötletem is, magabiztosabbnak és lazábbnak is érzem magam, mintha mindent újra lehetne kezdeni egy nyugalmi állapotból indulva.

– *Személyes a Simon Péter a te szempontodból is? A harminchárom éves diakónus főhős kapcsán, bevallom, utánaszámoltam, és úgy tűnik, körülbelül ennyi lehettél, amikor ez a regény született.*

– Igen, talán ez a legszemélyesebb könyvem, de nem azért, mert rólam szólna, bár valóban áthaladtam én is ezen az életkoron a történet írása közben, de például a gyökere már jóval korábbra nyúlik vissza, köze van az első prózakötetemhez, a *Váltóáramhoz*. Úgy gondolom, semmi meglepő nincs egyébként abban, nem feltétlenül misztikus dolog, hogy az ember egy olyan korú szereplővel dolgozik, mint amennyi ő maga. Ez talán hitelesebbé is teszi az egészet, és ha annak az életkornak a kultúránk szempontjából ráadásul van plusztartalma, pluszjelentése, akkor meg pláne érthető, hogy azt, aki ír, akkor foglalkoztatja, amikor a saját életének idejében a legközelebb kerül a kérdéshez. Az az elbeszélés, a történet(töredék), ami a *Simon Péter* alapját képezi,

igazán fölkinálta a folytatást, és én éltem vele. Ebben a könyvben, azt hiszem, sok minden van belőlem, de inkább az érzések, a felvetések, a problémák szintjén. Mai történet, ahogy említetted is korábban, fölfedezhető jó néhány olyan helyszín benne, ahol nemcsak én jártam az elmúlt években, hanem ami sokak számára, akik olvassák a könyvet, ismerős, sőt meghatározó is lehet. A harminchármas számról nyilván sejthető, hogy mire, illetve kire utal, és ennek fontos is a szerepe a könyvben.

– *Az életévek kapcsán eszembe jutott az a 2018-as est, ahol Térey Jánossal együtt léptetek fel a Jókai Klubban. Családiás létszámban voltunk jelen – ki menne fel egy nagyon hideg novemberi estén a Svábhegyre, hacsak nem budai (mint jómagam is)... Azt hiszem, Jánost ott láttam utoljára. De amiért felidéztem, hogy emlegettétek akkor azokat a bizonyos „péntek estéket”, ahol megismerted Térey Jánost, akinek már a barátságotok előtt imponált, hogy költőként mennyire „kész vagy”. Manapság van-e az irodalmi életben olyan szerveződés, társaság, kapocs vagy mester, valamilyen kötődés, ami/aki sokat jelent számodra, vagy már elmúlt ez a korszak?*

– Azért nem voltunk olyan kevesen, igazán jól sikerült este volt, Szepesi Dóra klasszul kérdezett, és öröm volt látni, hogy János is oldott, szerintem jól érezte magát, ami innen nézve külön értelmet nyer. A napokban amúgy egy telefonbeszélgetés kapcsán eszembe jutott, hogy Jánosnak milyen összetartó ereje volt például azzal a társasággal kapcsolatban, de persze amúgy is. Az a valóban látni és érzékelni-érezkeltetni vágyó, alapos és néhol kritikus, de semmiképp sem cinikus személet, ami annyira meghatározta őt, nagyon hiányzik a kortárs irodalomból, kultúrából, s bár szerintem akadnak olyanok, akik a középén állást igyekeznek képviselni, és elsősorban a minőséget s nem a különféle táborokhoz való tartozást tartják szem előtt, nem igazán van olyan alkotó, vagy csak nagyon kevés – mondjuk az irodalom területén –, aki közben annyira egyöntetűen kiemelkedő volna, mint ő. János elképesztő életművet hagyott hátra, szerintem a legtöbben még azok közül sem látják át ezt igazán, akikhez közel áll az, amit

írt, akik szeretik. Szinte minden területen, költészetben, drámában, prózában, esszében és a műfordítások terén is elképesztőt alkotott. Mivel kicsit későn kezdtem el irodalommal foglalkozni, és egyáltalán nem az írótáborokban, szervezeti rendezvényeken, irodalmi körökben szocializálódtam, kevés embert ismertem meg az első évek során az irodalmi életből, nem alakult ki egy másik személy és köztem klasszikus mester-tanítvány viszony. Ez talán az introvertáltságomból is fakad, illetve abból, hogy közben mindig, párhuzamosan valami mással is foglalkoztam, és csak fokozatosan közeledtem az irodalomhoz. Nem egyetlen lapra tettem föl mindent. Így utólag viszont látom már, hogy a János-sal való kapcsolatam valamennyire mégiscsak hasonlított arra, amire utaltál, de szerintem mindenkivel így van, aki járt rendszeresen abba a társaságba, és úgy gondolom, hogy ez számukra is egy igazán fontos dolog, főleg azért, mert nem a tekintélyelvűség dominált. Nem az, hogy leültünk vizsgálni a szövegeket, és valaki ott megmondta a tutit, hanem hogy egyenrangúak voltunk azokon az estéken, még úgy is, hogy tudtuk páran, van közöttünk olyan, aki más szintet képvisel, máshol tart, mint mi. De azt is, hogy ez változhat, hogy ez nem azért van, hogy letörjön minket, hanem hogy inspiráljon. Egészen különféle szemléletű és alapállású emberek ültek össze, és tényleg maguk mögött tudták hagyni hetente-kéthetente azt, ami amúgy ömlött rájuk mindenholnapközben. És bár szerintem számtalan kérdésben, például politikai kérdésben nem értettünk (volna) egyet, nem ezek a kérdések domináltak, hanem ennél sokkal bensőségesebb tényezők, jóval emberibb, szeretetteljesebb dolgok. Ami elsőként eszembe jut, hogy rengeteget nevettünk. Utána pedig, hogy jókat ettünk, zenéről, irodalomról, könyvekről beszélgettünk, és persze voltak vitáink, ezek nem léptek túl egy bizonyos határon. Vannak barátaim, akik írnak, és akik tényleg közel állnak hozzám az irodalmi életben belül, és szerencsére azt is érzem, hogy én is fontos vagyok egyeseknek, de amikor tavaly a pályakezdésről írtam egy esszét, kiemeltem, hogy bizonyos értelemben örülök neki, hogy a legközelebbi, legrégebbi barátaim nem az irodalom területéről

származnak, mert nyoma sincs a rivalizálásnak, és hozzájuk úgy tudok kapcsolódni, hogy mindez nem, vagy csak alig befolyásolja a kapcsolatunkat. Ilyen szempontból van meglehetősen rossz tapasztalatom – ahol akár ki is alakulhatott volna egy úgynevezett mester-tanítvány viszony –, olyan, már nem élő kapcsolat, amiben nagyon megperzselődtem, és az az eset biztos, hogy óvatossabbá tett. Annak örülök, hogy látom, van mentorálás. Hogy léteznek és működnek körök, műhelyek, az emberek összejárnak, megmutatják egymásnak, hogy mit alkottak, és ez rendkívül fontos és hasznos. Magam is részt vettem egy évig vezetőként a Fiala Írók Szövetsége prózaműhelyében, és nagyon tanulságos és jó élmény volt, remek embereket ismertem meg az összejöveteleken, és izgalmas szövegeket olvashattam, mindez rám is ösztönzőleg hatott. Vannak olyan fiatal alkotók, aki rendszeresen megmutatják nekem az írásaikat. Ez komoly felelősség, mert azt például mindenképp el szeretném kerülni, hogy a saját stílusomat, szemléletemet erőltessem rájuk. Szóval kihívás, de ugyanakkor nagyon izgalmas munka is egyben.

– *Ha visszatekintesz a pályakezdő önmagadra, elégedett vagy azzal, ahol most tartasz?*

– Nem hiszem, hogy erre egyértelmű igennel vagy nemmel lehetne válaszolni, és azt gondolom, ez így is van jól. Ha teljesen elégedett lennék, az minden bizonnyal azt jelentené, hogy eltunyultam, ha pedig elégedetlen, az azt, hogy nem veszem észre, milyen jó dolgok történtek velem az elmúlt években, hogy milyen sok lehetőséget kaptam, amivel, azt hiszem, igyekeztem élni is. Sok szempontból elégedett vagyok, és tulajdonképpen szerencsésnek is érezhetem magam, mert azzal foglalkozhatok hivatásszerűen, amit a leginkább szeretek, és amiben látom az előrehaladást; egyre gyakrabban érzékelem, hogy van értelme annak, amit csinálok. Megjelent jó néhány könyvem, neves kiadóknál, jó szerkesztőkkel dolgozhattam együtt, a könyveimről írtak sokat, alapvetően nagyon pozitív visszajelzéseket kaptam, és ami még ennél is fontosabb számomra: nemcsak azoktól kaptam, akikkel amúgy kapcsolatban állok, hanem vadidegenektől, vagy akár olyanoktól, akik

a saját bevallásuk szerint nem igazán olvasnak kortárs irodalmat, mert nincs benne a látókörükben, de mondjuk a graffitis téma miatt, vagy mert ajánlották nekik, mégis a kezükbe vették a legutóbb megjelent könyvemet, és meglepődtek azon, mennyire nekik szól az, amit egy velük egykorú vagy épp nem egykorú, de velük mégis egy időben alkotó személy tevékenysége jelent. Ez alapvető probléma szerintem, már a pályakezdésnél is, hogy az alkotó azzal szembesül, hogy egy olyan területen tevékenykedik, amivel kapcsolatban az embereknek nincs meg az igazi bizalmuk, ami valamilyen furcsa mechanizmus folytán csak egy bizonyos idő elteltével válik komolyan vehetővé sokak számára. Ehhez hozzátartozik az is, hogy irdatlan mennyiségű könyv jelenik meg, és nyilván nem minden kötet válik kellően láthatóvá, nem feltétlenül találja meg azokat az olvasókat, akiknek pedig sokat jelentene, akiket igazán érdekelhet. Ez persze nagyon sokrétű dolog, kulturális, gazdasági, szociológiai kérdés, de a lényeg az, hogy rendkívül nehéz az embernek, főleg egy fiatalnak, definiálnia magát, hogy ki is ő ebben az egészben; hol van, vagy éppenséggel merre tart, és szinte lehetetlen tervezni, mert rendkívül sokféle buktató tűnik föl folyamatosan. Ugyanakkor tényleg szerencsés vagyok, mert ha csak arra gondolok, hogy milyen helyzetben vannak ma a pályakezdők, hogy hány fiatal vár egy folyóirat-publikációra hónapokat, akár egy évet is, és mennyire reménytelennek tűnik sokak számára az, hogy bejussanak egy nagy kiadóhoz, ahol egyrészt megjelenhetnek, másrészt valamilyen módon mégiscsak láthatóvá válhat az, amit írnak, kissé elborzadok. Igazán fontos volna, hogy a pályakezdők releváns, komoly visszajelzéseket kapjanak, vagy hogy egy kiadó, amely megjelenteti a szövegeiket, megpróbálja föl is építeni őket; hogy időt és energiát fektessen abba, hogy ne csak tengjen-lengjen az a könyv, hanem a benne lévő tartalomhoz igazítva létrejöjjön egy stratégia vele kapcsolatban, de ez csak elvétve történik meg.

Nyilván az ember hajlamos másokkal összehasonlítani magát, ez szinte elkerülhetetlen, hiszen az a környezet, amiben ma élünk, azok a kommunikációs felületek, platformok, amiket – szerzőként is – használunk, amiken/amikben létezőnk, ahol

közreadunk bizonyos dolgokat, ezt csak egyre erősítik, és olyan képet alakíthatnak ki könnyedén az emberben, hogy nincs a helyén, hogy több „kell”, és nem érte el azt, amiről úgy gondolja, hogy jó volna, mindenképp szükséges volna elérnie a lelke megnyugtatóhoz. Egyre inkább valamiféle versengéshez hasonlít ez az egész, ahol többek közt arra kényszerülnek az alkotók a rendszer sajátosságai miatt, hogy az alkotásukat olyan köntösbe bujtassák, ami eladható, ami igazán figyelemfelkeltő, és ez a minőség is könnyen befolyásolhatja, mert a láthatóvá válást is nekik maguknak kell biztosítaniuk, és ez sok időt és energiát igényel.

Annak nagyon örülök, amit említettem korábban is, hogy vannak közösségek, s hogy jó néhány olyan fiatal szerzővel találkoztam, léptem kapcsolatba, akikben megvan az igény arra, hogy akár segítséget is kérjenek, akiknek van bizodalomuk legalább néhány olyan szerzőben, akik bizonyos szempontból előrébb tartanak a pályán, mint ők, és hogy vannak olyan fiatalok, akik fölismerik annak a lehetőségét, fontosságát, hogy tapasztalatot szerezzenek, például azáltal, hogy hagyják darabokra cincálni a szövegeiket, és akik aztán hajlandóak átalakítani, finomítani, elkezdeni újra dolgozni rajtuk azért, hogy még jobbak, még csiszoltabbak legyenek.

Oláh András

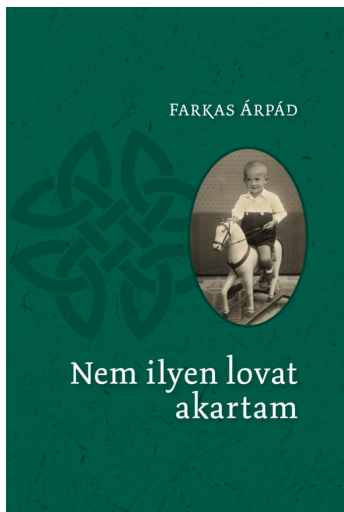
„Szeretem bizony én szabadságát a szónak”

Elmondhatatlanul keserű érzés úgy foglalkozni egy alkotással, hogy szerzője épp annak olvasása közben távozik el közülünk. Farkas Árpád vaskos válogatáskötetének (650 oldal) alig a felénél tartottam, amikor érkezett a szomorú hír. Utána napokig csak kerülgettem a könyvet. Ha kézbe vettem is, inkább csak visszafelé lapoztam, nézegettem az aláhúzott sorokat, a széljegyzeteket. De tovább nem jutottam. Én sem ilyen lovat akartam. Aztán egyszer fordítva tettem vissza az íróasztalra: a hátsó borító került felülre. Ettől kezdve az öklét a szája előtt tartó Farkas Árpád töprengő tekintetével találkoztam mindennap.

Úgy hozta a sors, hogy éppen az irodalmunk vérmérsékletét elemző jegyzeteivel folytattam az olvasást. Napjaink irodalmi vitáira (vagy álvitáira) élesen emlékeztet, amit a költő sok évvel ezelőtt kimondott: *„mennyi keléssé duzzadt indulat feszeng”* a pódiumok tovaillanó konjunktúráját meglovagló reflektorfényt keresőkben. Jó volna, ha megfogadnák Farkas Árpád intelmét: *„aki igaz író, sürgősen vonuljon vissza a tollhoz, fehér papírhoz”*. Mert az irodalom jövője nem a torzsalkodás. Más a dolgunk.

De ne siessünk ennyire előre. Nézzük, mit is kínál ez a különleges kiadvány.

Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia kiadója Farkas Árpád esszéit, glosszáit, tárcáit, valamint a vele készült interjúkat gyűjtötte össze ebben a kötetben: az első fejezet (*Asszonyidő*) az 1968–1983 között született tárcákat tartalmazza, a következő

rész (*Hermafrodita idő*) az 1990–2018 közötti – főként politikai jellegű – írásokból válogat, a *Jelentés a völgyből* című pedig a költővel készült interjúkat adja közre.

Az interjúk egyfajta keretet is adnak a gyűjteménynek, hiszen az előszó helyett beépített felvezető szakasz is interjút tartalmaz, amelyet Bogdán László készített Farkas Árpáddal a költő 60. születésnapján. A beszélgetés azért is izgalmas, mert egy sor kérdésre – ami a kötet olvasása közben felmerülhet – megelőlegezi a választ.

Például arra is, hogy az *Asszonyidő* után miért nem született meg egy *Férfiidő* címet viselő munka. Mert „nem a férfiidő jött el, hanem a hermafroditák ideje” – vallja be keserű őszinteséggel Farkas Árpád. A rendszerváltás nem a remélt megtisztulást hozta, hanem egy – a megalkuvókat tenyerén hordozó – defektes világnak adott táptalajt. Ez végtelenül elkedvetleníti, és csalódással tölti el a költőt. Itt már nem az alkotás a fontos, még kevésbé az olvasó, hanem a húsosfazék körüli tülekedés, ahol már nem az *elkötelezettség* a mérvadó – mert sokkal kifizetődőbb a *lekötelezettség* a kondérért könyöklők számára.

Mindezt tovább árnyalja, hogy a fentiekből következően nem is a népi és urbánus álláspont feszül egymásnak, s áll a viták tengelyében – ahogy azt vélik oly sokan –, hanem a „nemzeti és nemzetellenes szemlélet”, vonja le a következtetést a szerző. Szerinte „nincs sem urbánus, sem népi (...) Művészet, álművészet és dilettantizmus van. A dilettánsok mindig hangosabbak valamilyen, mint azok, akik valóban szenvedélyesen, belülről képviselnek valamit.”

Már a korai tárcái is egy meghamisított, megalkuvásokkal teli világról számolnak be, ahol a hordószónokoké, a polgárpukkasztóké és az önelégült középszeré a jövő, s ahol a Bálványosvár tetjére felkapaszkodó természetjáró turistának nyakkendőt kötnék a nyakába a hatalmat kiszolgáló tévések, zakóba öltöztetik, hogy megfelelhessenek egy szemfényvesztő elvárásnak.

Ugyanakkor azonban – mintegy ellensúlyként – megjelennek a szövegekben a személyes emlékek: meglevenedik a falusi tisz-

taszobák világa, s ezzel együtt a népi élet lélektana. Egy „huncut világ”-ból köszön vissza humorba öltöztetve a tisztesség, a becsület, az együttműködés példája. És egy máig ható figyelmeztetés is kiszól a szövegtestből: *„Egy társadalom érettségi foka leginkább öregjeivel való bánásmódján mérhető.”* Megelevenedik a nagygalambfalvi Kányádi-kert is, ahol a jeles költő édesapja állítja dilemma elé egy vakondtúrás mellett a fiát meglátogató irodalmárokat: Sütő Andrást, Lászlóffy Aladárt és Farkas Árpádot. De fény derül az első vers keletkezésére és a 37 évesen kapott pionírnyakkendő történetére is.

A költő utazásairól számot adó blokk Zentától Firenzéig, a velencei kőoroszlánoktól a nyakkendő-s-magányú Párizsig villant fel számtalan emléket – beleértve a XXI. század számára megfogalmazott, palackba zárt üzenetet, amit a Dózse-palota mólójáról bocsájtottak útjára.

Tucatnyi írás foglalkozik a megmaradás esélyeivel: a szokások múlásával, a koporsóban úszó népdalokkal, a kiüresedő házakkal, a cipőt és hazát váltók problémakörével. Lehet-e még kovásznak lenni ebben a haldokló világban? Fontos-e a múlt, a múlttal való törődés? Kell-e folyton visszatekintenünk, könyvekbe hajtogatni a fennmaradt emlékeket? (Erre egy félmondatba sűrített megjegyzés ad választ: *„Minden népköltészeti gyűjtemény egy levért lakat a nép szájáról.”*) Egy László Gyulával folytatott beszélgetésben pedig arra figyelmeztet a szerző, hogy *„a múlt nem azonos azzal, mint ami megmaradt belőle”*. De hogy maradjon valami utánunk, abban a költészet, az irodalom komoly szerepet vállal. Farkas Árpád szerint ezért van a költő (különösen a határon túl élő magyar költő) *cserfa-sorsra* kárhoztatva. (A cserfa különleges növény. Leveleit csak tavasszal veszíti el, amikor már indul az új élet.)

Kortárs klasszikusokat idéz meg: Nagy Lászlót, aki egyetlen szóból is tudott verset írni, a megvallható igazat papírra vető Sütő Andrást, a magánszorgalmú kutyákat megverselő Illyés Gyulát, a kalapját Farkas Árpádnak ajándékozó Jékely Zoltánt, az irodalom számára őt fölfedező Balogh Edgárt, a szövetségeseiket kere-

ső, ám a lécs alatt átbúvókat is figyelő Lászlóffy Aladárt, a „mérceállítót”. De a már említett velencei palackpostázásban társként szereplő Szilágyi István is többször felbukkan, hogy aztán a linzi pályaudvaron – nem kevés humorérzékről téve tanúságot – „*minden monarchikus trónigényéről*” lemondjon. Elgondolkodtató mondatok hangzanak el a zágoni tölgyek alatt Nagy Gáspárral folytatott beszélgetés során a szellemi élet rodostói száműzetéséről. Ahogy fontos üzenetet fogalmaz meg a Nemeskürty Istvánt megidéző írás is, amikor arra kér mindannyiunkat: „*Ne engedjük el Isten kezét.*”

A következő szakasz a rendszerváltást követő politikai életbe enged betekintést. Nyomon követhetjük, hogyan fagyott meg a remény Erdélyben néhány hónap alatt. Hogyan fogytak el a kézfogások. Hogyan használta a nacionalizmus fegyverét a magát átmenteni igyekvő román politikai elit. Szól a dermesztő légkőről, amely a marosvásárhelyi pogromhoz vezetett. Szembesít a román propaganda sorozatos magyarellenes megnyilvánulásaiival, amely miatt „elfásul az a régi jó székely humorérzék is, mely megtartó erő volt mindég a századok csapásai alatt”.

A megfélemlítés hatékony fegyvernek bizonyult: sokakat távozásra készítetett. Farkas Árpád azonban hangsúlyozza: nem az elvándorlás jelenti a megoldást. Az erdélyi magyarság megmaradása a tét. Hozzá is teszi mindjárt a dacos mondatot: „*Akkor most maradok.*”

Mindemellett persze nem megy el szó nélkül az erdélyi magyarság sajátos megosztottsága fölött sem. Írásaiban megjelennek a politikai haszonlesők, a gazdasági élet konckeresői. Őszinte szembenézés ez a valósággal.

A problémák sokirányú volta is keményíti azonban az elszánt-ságot: „*Ha a romániai magyarságot feltartott kézzel látjuk, nem azt jelenti, megadta volna magát. Az eget tartjuk, hogy annyi huzugságtól ránk ne rogyyanna.*”

Fölbukkannak fekete dobozunk tartalmai is. Farkas Árpád szól a „*hosszúra nyúlt Szent Bertalan-éjszakánk*”-ról, a félbemaradt levélváltásokról, a rendszerváltás előtti politikai ellenállók hirte-

len megszorodó tömegéről. Feleleveníti továbbá három költő vers-párbeszédét (amelyben a szerzőn kívül a felvidéki Zirig Árpád, a kárpátaljai Vári Fábián László vállalt szerepet), és előke-rülnek Szilágyi Domokos korábban nem publikált írásai is.

A zárófejezet interjúit egyfajta összegzésnek is tekinthetjük. Bár a közlések nem minden ponton követik az időrendet – inkább tartalmi egymásra épülést figyelhetünk meg –, az írások (az alkalmankénti téma-ismétlődések ellenére is) kitűnő betekintést nyújtanak egy szavakból építkező ember gondolatvilágába, aki őszinte hittel beszél a szellemi kútmérgezéstől szenvedő, javítás-ra szoruló világról, az erdélyiségről, az emberségről, s ugyanakkor átfogó képet kapunk a költői lét zaklatott mindennapjairól, az emberi-alkotói kapcsolatokról, a kötődésekről – és persze a fájó szakadásokról, csalódásokról is.

A költő a szabadság barátja. Erről árulkodik a címadó írás, amelyben elárulja, hogy négyéves kisgyerekként hintalovat kapott ajándékba – olyat, amilyenén egy műteremben lefényképez-ték. Csakhogy ő nem hintázni akart, hanem vágatni, szabadon száguldani. Ezért egy fűrészt segítségével megpróbálta kiszabadítani a hintaló megbéklyózott lábait.

A gyermekkor eme szimbolikus jelenete aligha véletlenül lett a kötet záródarabja. Farkas Árpád fontosnak vélte kimondani, hogy a kereszteződésekkel és zsákutcákkal terhelt élet – és a számtalan forgalmirend-változás – nem egészen azt eredményezte, amire vágyott. Messzire jutott, de maradtak be nem járt utak, mezők, ligetek. És maradtak leküzdhetetlen távolságok is.

Hozzám viszont egészen közel jutott. Kár, hogy ezúttal én kés-tem le egy fontos pillanatot.

Farkas Árpád: *Nem ilyen lovat akartam. Esszék, glosszák, tár-cák, interjúk, riportok.* Előretolt Helyőrség Íróakadémia, 2020.

Pusztai Ilona

Korona Expressz

Tavaly a Godot Kortárs Kulturális Intézet kiállításán találkoztam Hargitai András alkotásával. A moduláris videó-szintetizátorral készült képen fekete alapon neonszín betűkkel egyetlen mondat világított: „Senki sem gondolta volna, hogy az apokalipszis ennyire unalmas lesz.” Ez a mondat jutott eszembe, mikor olvasás után letettem a Cserna-Szabó

András és Darida Benedek szerkesztette karanténantológiát. Pedig ígéretes a többértelmű, szellemes cím: *A teremtés koronája*, egyszerre utalva az emberi hübriszre és kiszolgáltatottságunkra, a címet felerősítő borítóképre. Tony Leone amerikai művész munkája egy reneszánsz bűnbeesés-festmény továbbgondolása, ahol Éva koronavírussal a kezében csábítja a maszkos Ádámot. Sőt, a huszonhárom kortárs író felvonultató szerzőgárda is úgy csábít a könyv kézbevitelére, akár a bűnbeesés almája.

De a munkacím, a *Korona Expressz* jobban ráillett volna a kötetre. Nem annyira a járvány villámgyors terjedése okán, hanem az elsietett, át nem gondolt szerkesztés felől nézve. Cserna-Szabó és Darida a legsimább utat választották: a szerzők nevének betűrendjében követik egymást a novellák. Szerencsésebb lett volna tematikusan csoportosítani az írásokat, jobban kiemelve ezzel a szövegek közti kohéziót, párbeszédre készítve az egyes műveket egymással. Már csak azért is, mert adott volt a téma: a koronavírus okozta helyzet.

Az írások többsége emberi kapcsolataink alakulását járja körül, amelyeknek ki nem mondott problémáival, konfliktusaival a járvány okozta bezártság még erőteljesebben szembesített ben-

nünket. A szülőkhöz, nagyszülőkhöz fűződő viszonyt ábrázolja Bartók Imre *Mami és a Cammogó*, illetve Lackfi János *Anyám tyúkja*, Tartson Ön is szlovák nyugdíjast! című írása némi feketehumorral és sok iróniával, Karafiáth Orsolya pedig *A mama maszkjában* finom líraisággal. Számomra a kötet legszebb és legmaradandóbb pillanata Karafiáth elbeszélésének zárata volt az ölelés halált legyőző erejéről. Ellenpontként Totth Benedek *Karantén* című novellája naiv gyermeki nézőpontból láttatja a járvány miatt magából kifordult világot, egy kiskamasz szemén keresztül tart görbe tükröt felnőtt társadalmunk elé.

A legtöbb írás a férfi–nő kapcsolatot boncolgatja. Egyrészt a házasság kiüresedésének, a párok elhidegülésének, a társas magánynak a bemutatásával Horváth László Imre *A gyógyulás* és Mán-Várhegyi Réka a *Tudatállapot* című szövegben. Másrészt a szerelmi háromszögek viszonyrendszerének feltérképezésével, egészen széles skálán. A vesztes szeretők nézőpontjából ír Benedek Szabolcs a *Szar most a szeretőknek*, Háy János a *Babaváró* és Zoltán Gábor a *Közös vírus* című prózában. Volt számomra érzelmi csúcspont és mélypont is egyszerre: Háy János a *Babaváró* befejezésében az érzelmi kiszolgáltatottság pillanatát tárja elénk megrendítő erővel, Maros András *Ésszel az aknásszal* című elbeszélésében viszont fordul a kocka, a szerető lesz a kialakult karanténhelyzet nyertese. Cserna-Szabónál a *Boccaccio 20*-ban a férj a felesége tudtával, sőt legnagyobb meglegedésére keresi prostituált szeretője karjaiban a gyönyört havi rendszerességgel. Hol máshol játszódhatna ez a történet, mint a mondénnak tartott Párizsban? Nemes Z. Márió *„Le kell, Egyiptom, ráznom láncaidat”* című műve Julius Caesar–Kleopátra–Antonius szerelmi háromszögének modern kori látomása, ahol újlipótvárosi házak testesítik meg az ókori szereplőket. Üdítő színfolt Lackfi János *Rómeó és Júliája*, egy mai kamaszszerelm humorral teli ábrázolása, vagy Gerlóczy Márton *Balcon Tangója*, amelyben a szerelmi háromszög harmadik tagja a szeretőnél is mérgezőbb művészi hiúság. Horváth Viktor *Magyar vírus*ában a koronavírus úgy udvarol az orr kehelysejtjének, akár egy profi házasságzedelgő nő-

csábász. (A fűlszövegen olvasható részletet is ebből a novellából emelték ki.)

A kötet egyetlen harmonikus párkapcsolatát Berta Ádám *A járvány máshol van*, szerelmi bosszúdrámáját pedig Molnár T. Eszter *Otthonról már a híreket sem olvasom el* című szövege ábrázolja, mindkettő idegenben, spanyol nyelvterületen, Dél-Amerikában, illetve Spanyolországban játszódik. A szomszédi viszony a témája Kácsor Zsolt *Az etikus büntársának*, amely a mindannyiunk számára ismerős konfliktust dolgozza fel a halálra idegesítő szomszéddal, míg Kiss Noémi *A bőr* című elbeszélésében, ellenkezőleg, a beteg szomszéddal való együttérzés kap hangot. Az elmagányosodott városi ember szorongását Keresztury Tibor *Mára már nem* és Szvoren Edina *Orhwurm – jegyzetek XXXVIII* című írása dokumentálja elemi erővel és torokszorító drámaisággal. Végül egyetlen történelmi elbeszélésként Csaba László *Szimulánsok* című műve az I. világháború idején játszódik. Így von párhuzamot az író a spanyolnátha-járvány és korunk koronavírusa között. Ez a novella a kötet leghosszabb írása, 35 oldalával már-már kisregény.

A két szerkesztő a tárcanovella hagyományait szerette volna „feltámasztani”. Ezt a napjainkban visszaszorulóban lévő műfajt, amelyet Ágai Adolf emelt irodalmi rangúvá, és később olyan alkotók művelték, mint Gozsdu Elek, Petelei István, Mikszáth Kálmán, Bródy Sándor, Móra Ferenc, Kosztolányi Dezső, Szép Ernő, Hunyady Sándor, Kellér Andor, Márai Sándor vagy, hogy a kortársak közül is említsünk, Esterházy Péter és Darvasi László (Szív Ernő).

A tárca hagyományaihoz híven műfaji sokszínűség jellemzi a kötetet. Olvashatunk többek között sci-fit (Horváth Viktor), disztópiát (Horváth László Imre), disztópiás krimi (Krusovszky Dénes), Shakespeare- és Petőfi-paródiát (Lackfi János), állatmesét (Szécsi Noémi), Boccaccio-remake-et (Cserna-Szabó András), fantasyt (Bartók Imre, Nemes Z. Máriaó), naplórészletet (Keresztury Tibor), horrort (Kiss Noémi), belső monológot (Szvoren Edina). A járvány őszi-téli második hulláma különös

aktualitást ad a kötetnek, és ha nem is minden novella állja majd ki az idő próbáját, hű képet nyújthat az utókornak a koronavírus miatt bizonytalanná vált világunkról.

A Teremtés koronája: Karanténantológia. Szerk. Cserna-Szabó András, Darida Benedek. Helikon, Budapest, 2020.

A kötet szerzői:

Bartók Imre, Benedek Szabolcs, Berta Ádám, Csabai László, Cserna-Szabó András, Gerlóczy Márton, Háy János, Horváth László Imre, Horváth Viktor, Kácsor Zsolt, Karafiáth Orsolya, Keresztury Tibor, Kiss Noémi, Krusovszky Dénes, Lackfi János, Mán-Várhegyi Réka, Maros András, Molnár T. Eszter, Nemes Z. Márió, Szécsi Noémi, Szvoren Edina, Totth Benedek, Zoltán Gábor.

Tinkó Máté

Szúrós mondatok regénye

A korábbról költőként és meseíróként ismert Tamás Zsuzsa első felnőtteknek szóló regénye, a *Tövismozaik* kilépteti a mindenkori olvasót komfortzónájából: az én-elbeszélő halott édesanyjához intézi nagymonológját bő 150 oldalon keresztül. Ennek a kíméletlen szembenézésnek úgy válunk részeseivé, hogy végül csupán a remény apró szikrája marad, és az örök kérdés: hogyan viszonyuljunk az élethez, melynek része a halál is? A regény egy, a negyvenedik születésnapjához közelítő rajztanárnő narrációjában és nézőpontjából jön létre. Édesanyjához intézett, eleven, dacot sem nélkülöző beszéde három nagyobb egységre tagolva bontakozik ki. A harmadik fejezetben található referenciális utalások a 2006-os év zűrzavaros politikai eseményeit is érintik, és ennek a fiktív és valós elemeket egyaránt tartalmazó világnak része az anya halála és temetése is (annak az évnek a nyarán).

A narrációban vegyes retorikai minőségek érvényesülnek: a közöny a rajongással, a maró cinizmus és gúny a nosztalgikus komolysággal elegyedik, és a szeretet érzésének és vágyának elutasítása és akarása is egyaránt jelen van. Ehhez a dinamikához és összetettséghez járulnak hozzá az időbeli ugrások. A hirtelen jelenetváltások a 2006-os év múlt idejéhez képest is visszább lépnek, így nagyon eltérő atmoszférájú történetfoszlányok is egymásra rétegződnek, filmjelenetszerű gyorsasággal. Ezzel kerül

némiképp ellentmondásba az írás elsődleges narrációs szintje, amely az elbeszélőt depresszióba süllyedve, olykor zaklatottan, a szociális kapcsolatoktól izoláltan ábrázolja már akkor, amikor az anya gyógyszerfüggősége a család többi tagjára is rátelepszik.

A regény egyik hangsúlyos témája a művészeti beállítottság megélésének, az értelmiségi létnek és érvényesülésnek a dilemmája. A főszereplőt kommunikációhiányos állapotából a művészi tevékenység billenti ki műve, a *Tövismozaik* megalkotásával. *„És akkor már tudtam, hogy az én bűntöm, az én áldozatom a tüskézés lesz, és már nem tüskének hívtam, hanem tövisnek. És akkor egyszer csak elfogott az az izgalom, amit már nagyon rég éreztem, mert amikor elkezdtem rajztanárként dolgozni, akkor kihalt belőlem ez az érzés, ahogyan fellobban az ötlet, és éget.”* Sőt, mintha maga az alkotás is csak ebben az elragadtatott állapotban jöhetne létre. A vadrózsatövisekből megformált emberi alak motívuma – egyfajta Pygmalion-szoborként – sokféle értelmezésre ad lehetőséget, de mindenekelőtt a női karakter szerelmi megszállottságát és az ezzel járó csalódást, így az alkotás fájdalmas mibenlétét jeleníti meg. A részletek iránti alázat a sikerült műalkotás titka, ami az érzelmek intenzitásáról árulkodik. Különös, hogy a főszereplő mindvégig emlegetett, ám a történetben csupán fel-felsejlő szeretőjének valós, testi alakja képes műalkotásként visszahatni az alkotó(já)ra, hiszen az ő léte is bizonyos értelemben absztrakt. *„Gyakran hívott az éjszaka közepén, és ezek a kétségbeesett hívások úgy hatoltak a szívembe, mint tövis a köröm alá.”*

A fájdalom mind fizikálisan, mind lelkileg értelmezhető, a visszaemlékezések metonimikus, egymással közvetlenül érintkező rendje pedig azt sugallja, hogy a fájdalom köti össze az anya (halál) és a szerelem (szakítás) tapasztalatait, a megmásíthatatlanság, visszavonhatatlanság súlyával terhelt. A probléma az, hogy olyan mértékű függőségről, pontosabban a másik személy döntéseinek kiszolgáltatott függésről van szó, amelynek hiánya a főszereplő önképének torzulásához, vegetatív funkciói feladásához is elvezet (például éhezés, alvás elmulasztása). *„...mert csak János tekintetére vágytam, neki akartam szép lenni, és úgy*

éreztem, megsemmisülök a tekintete nélkül.” A narrátor ennek a felfokozott, rögeszmés állapotnak a megjelenítését összefüggésben látja a nyelvhasználat korlátozottságával és kizáró jellegével is, és ennek érzékeltetésére ismételtet, mantráz kifejezéseket, szókapcsolatokat szoros közelségben, kísérteties hatást keltve a regény stiláris rétegében (alkalmas példa erre a hátsó borítón idézett *„Erre most ne válaszolj”* mondat is). A narráció többször visszaugrik az elbeszélés egy-egy jelentőségteljes pillanatára, a valamikori múlthoz, így ezeket a frázisokat egyfajta zenei vezérmotívumként is értelmezhetjük, melynek segítségével az anyához közvetlenül, míg a Jánoshoz közvetve intézett beszéd fonala újra és újra továbbgördül.

Az en passant (közbevetés, amely a jövőre vonatkozó információt tartalmaz) szerkezet könnyedsége megdöbbenő kontrasztban áll a téma tragikumával: *„Aznap nem kérdezted, mi ütött belém, a vacsora után gyorsan lefeküdtél, de jó, hogy korábban megkérdezted, és jó, hogy én megpróbáltam válaszolni, még ha először nem is sikerült, mert te nem sokkal ezután meghaltál.”* Ebből az elvarratlan szálból, a főszereplő és édesanyja között hirtelen megszűnő kapcsolatból érthetjük meg, hogy miért is van szükség az írásra a kommunikáció egyetlen érvényes formájaként. Nagyon hasonló a helyzet a Jánossal folytatott, részletekből kibomló közös történet esetében is, hiszen a főszereplő kíméletlen (ön)szembesítése során nem egy szerelmi kapcsolat, sokkal inkább egy érzelmileg viszonzatlan, infantilis szeretői viszony kristályosodik ki. *„Állítólag János azt mondja mindenkinek, hogy még mindig szeret engem, de a hiányomban tudja megélni a szeretetét. Niki azt mondta, szerinte, ha kicsit kegyetlenkednék Jánossal, azonnal vissza akarna jönni hozzám. Ha kicsit kegyetlenkednék? Hogy amint megkap, újra el akarjon veszíteni? Nem, én ilyet nem akartam játszani.”* A főszereplő is elszalaszt megannyi esélyt például arra, hogy férje, Zoltán szerelmét viszonzza, így akadályozza meg egy kölcsönösségen alapuló, boldog kapcsolat kibontakozását.

Az én-elbeszélő egyszerre kívül és belül áll egy-egy jeleneten, hagyja áramlani érzéseit, hogy aztán újravizsgálja azokat: *„A szo-*

kásos útvonal, a szokásos léptek, illetve dehogy, úgy vitt a lábam, mint még soha, mint akit mindjárt felemel a félelem vagy a fájdalom, valami különös keveréke az adrenalinnak és mindennek, ami a szerelemért felelős.” Így válhat az intim belső beszéd fontos részévé az olykor kegyetlen és maró gúny is, amely a mások iránt tanúsított távolságtartást és dacot az önmagához való viszonyba is képes átemelni. „A cuccaim egy nejlonzsákban voltak, kivéve a fogkrémem, azt időközben János elkezdte használni, nem azért, hogy valamit érezzen belőlem, hanem mert az övé elfogyott.”

A regényt távolabbról, némileg új perspektívából szemlélve olvasói tapasztalatunk is felülvizsgálatra szorulhat. Felmerülhet a gondolat, miszerint Tamás Zsuzsa könyvében általánosságban a mai művész értelmiség kiütkeresése, karrierlehetőségeinek korlátai, szűk mozgásteret és keserű tapasztalatai rajzolódni ki – a női sorsokra ez hatványozottan érvényes –, és a gyászmunka ehhez a kiábrándult és elidegenedett életérzéshez szolgál háttérül. A mellékszálak, barátnőkhöz, ismerősökhöz utazások, melyek időről időre kimozdítják főszereplőnket szűk budapesti környezetéből, alagsori lakásából, szintén ebbe az irányba mutatnak: „Kata a két kisleányával volt otthon, a festésről ő is rég lemondott, a férje lett a művész a családban, a színész, aki nem minden este jut haza, mégis vidéken éltek, vidéken vettek házat.”

Érdekes és további vizsgálatra érdemes referenciapont lehet a történet során felbukkanó Schaár Erzsébet alakja, aki a szocialista korszak elismert képzőművésze volt, és akinek életművével Tamás Zsuzsa főhőse is diskurzusba lép. A jelenben tett múzeumlátogatás a regény dilemmájának kicsinyített tükrékként a művészet és a magánélet összefüggéseit mutatja meg, és egyszerre utal a régóta dédelgetett illúziók elvesztésére és a tudat kényszeres működésére. „A Schaár-múzeum más volt, mint ahogy az emlékeimben élt, és azon gondolkodtam, rosszul emlékeztem-e, vajon a rajongásra hajlamos kamasz értékelte túl a látványt, és egyszerűen nem vette észre, hogy koszosak a textiliák, kopottak a hungarocelldarabok, vagy az elmúlt évek során koszolódtak és koptak el a testek, hajjak, kézfejek, váltak nevetségessé a paró-

kák, lettek vállalhatatlanul elnyűttek a művirágok. Mindenesetre tisztán emlékszem, hogy a kamaszkori látogatás során elindult bennem egy belső beszéd, és olyan elragadtatott szavak jutottak eszembe, mint istenkeresés, ezúttal viszont ez az élmény elmaradt, meglehet azért, mert az egész bensőmet kitöltötte a Jánosra gondolás, és a belső beszédem minden szava neki, róla, hozzá szólt.”

A főszereplő művészethez fűződő kapcsolata akkor válik produktívá, amikor felmerül benne az ötlet, hogy önmagát valósítja meg művészetként, de a szerep–műalkotás–ábrázolás dilemmája megvalósíthatatlannak bizonyul. *„Hiába láttam a mindennapjaimat kívülről, szinte filmszerűen, hiába tudtam, hogy kísértetként bolyongok az utcákon és itthon, a négy fal között, hiába kaptam magam azon, hogy az arcom legtöbbször olyan, mint egy szomorú maszk, ezt a szomorú maszkot lefényképezni szinte lehetetlennek bizonyult, mert a kamera előtt folyton el akartam játszani a szomorúságot.”*

A főszereplő magánya feloldhatatlan: a személyközi kapcsolatok során is a kommunikáció egyoldalú gesztusát kénytelen gyakorolni. Ennek sikertelenségét a belső beszéd módozatai tanúsítják. Az aggasztó álmok, mintegy vészjósló, nyugtalanító, bizonytalan alternatívái az életnek, eluralkodnak a szövegben, azaz a főszereplő tudatában, amelyek később meghatározzák az elnémuló, öngyilkosságot végrehajtó anya halála iránti viszonyát is. *„Jobbra van a konyha, most az is teljesen üres, és én mégis pontosan tudom, hogy te nem vagy a konyhában, anya, te vagy az, aki nincs ott, aki nem is lesz már soha többé. Ez tehát a halál. Nézni egy helyet, és tudni, ki nincs ott. Megtanultam valamit a halálról, noha még nem haltál meg, és megtanultam valamit a szerelemről is. Az álmaim titokzatossá tettek. Titkok tudójává.”*

Szerencsére az emberi létezés nagy gondolatai és az elbeszélés metanarratív szintjei, úgymint a képzőművészeti epizódok mellett a cselekmény gördülékenysége nem szenved csorbát. Többek között ennek is köszönhető, hogy a regény nem zárul végleg a főszereplő tudatának labirintusába. S bár a gyászmunka végig je-

len van, olykor könnyedebb formában is testet ölt, popkulturális utalásokkal oldva a feszültséget. *„Nem feldolgozás volt, hanem pontosan az, amit kamaszkoromban annyira szerettem, és amikor felcsendült a refrén, hogy and I miss you, like the deserts miss the rain, akkor kimenekültem a boltból, otthagytam a kenyeret, és azt sem bántam volna, ha helyben megáll a szívem, csak ne fájjon már annyira. Odakint kíméletlenül sütött a nap, tényleg, mint a sivatagban.”*

Mégsem feltétlenül éljük végig a gyászmunkát a főszereplővel, aki kegyetlen, szinte az istenkáromlás határát súroló gondolatfutamokra is hajlamos. Erre egy kevésbé radikális példa a regény harmadik fejezetében az anyához kapcsolódást a tőle örökölt migrénes fej- és arcfájásban felismerő gyermek, aki kíméletlen hangnemben szólal meg az e mögött feltételezett anyai önzőség miatt. A dacos, anyát vádló és általánosító szólam a felnőtt gyermeké. *„Miért fájt az arcod? Életed nagy részét azzal töltötted, hogy okot, magyarázatot és bűnbakot találj, s egy idő után arra mintha nem is fordítottál volna energiát, hogy meggyógyulj. Hányszor rajzoltam neked kulcsot, hányszor színeztem aranyszínűre, s vágtam ki, ráírva: a gyógyulás kulcsa! És tényleg a gyógyulás kulcsát akartam átnyújtani neked, míg te, gondolom, csak sárgára színezett, elnagyolt gyerekrajzokat láttál, ügyetlen mozdulatokkal, szálkásan kivágott rajzkulcsokat.”*

A főszereplő szeretné megérteni a történeteket, de nem tudja ép tudattal megúszni a mélyfúrás következményeit. Lassan fény derül az anya halálát okozó betegségeire is. Kifordított, ironikus helyzetek tömkelegével, a főszereplő bizonytalan identitását tanúsító jelenetek sokaságával találkozunk. Tamás Zsuzsa regénye attól válik igazán kíméletlenné, hogy bár számot vet a szeretet lehetőségeivel, a megoldást nem találja. A fájdalom, a szenvedés és a gyász folyamatainak stációit végigjárva a főhős ráeszmél, hogy meglévő kapcsolatait már képtelen rendbe hozni, és hogy a továbblépés csak új élethelyzetek megteremtésével lehetséges. Ennek belátása pedig legalább annyi keserőséget jelent számára, mint amennyi reményt, és akár Jób szenvedéstörténetét is

felidézheti az olvasóban, akinek el kellett engednie veszteségeit ahhoz, hogy folytathassa életét. *„Negyvenéves leszek, a vonásaim lefelé gravitálnak, és már látom az apám családjára jellemző kutyapofát: kutyapofám lesz nekem is. És hiányozni fog az arcomból az arcod. Látni fogom, hogy te voltál bennem a szép.”*

Mégiscsak felderenghet tehát némi vigasztalódás a gyászban, ahogyan a regény utolsó, elképzelt bevásárlóközponti jelenete is a túllépést, a felejtést, az élet folytatásának reményét sejteti, noha megannyi keserédes felhanggal, tövisekkel a szívben, a szavakban, a mondatokban: *„Lányom (...) kezével a kezemet keresi. Egymáshoz igazítjuk lépteinket.”* Tamás Zsuzsa kötete minden elemében megrázó olvasmány, súlyos érzéseket hagy maga után.

Tamás Zsuzsa: *Tövismozaik*. Magvető, Budapest, 2020.

Lotz Károly (1833–1904) festménye

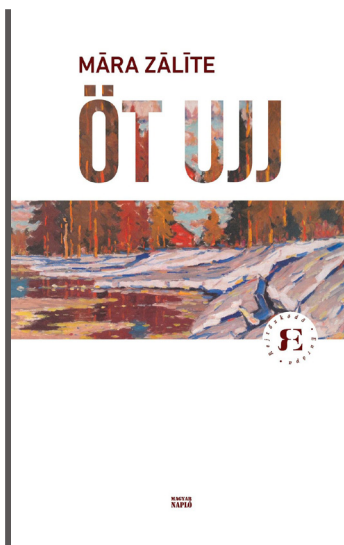
Muth Ágota Gizella

„Ne remélj, és ne szomorkodj!”

Mara Zalite lett író nő önéletrajzi ihletésű könyve egyszerre megrázó és felszabadító olvasmány. Megrázó, mert a lett nép második világháború utáni tragédiáját mutatja be egy család életén keresztül, amely nem egyedülálló a 20. század történetében. Felszabadító is egyben, mert mindezt egy gyermek őszinte, kíváncsi és szépre nyitott lelkén keresztül tárja elénk.

A könyv egy fiatal család hosszú vonatújtjával indul, akik kislányukkal, Laurával hazafelé tartanak tizenöt évi szibériai száműzetés után, már a Szovjetunióhoz tartozó lett hazájukba. Laura alig várja, hogy megérkezzen az álmországba, amelyet még csak hallomásból ismer, de máris szeret. A vonatból kilépve átéli a még sosem tapasztalt hazaszeretetet: „... *Lettország első földcsíkja, amelyre rátapos. Mi az, hogy rátapos? Olyan szelíden teszi rá a lábát, mintha meg szeretné simogatni.*” Úgy érzi, mintha minden őt várná, nemcsak életben maradt dédszülei, akik eléjük sietnek.

A kiapadhatatlan gyermeki képzelőerő minduntalan felszikkrik a sorok közt, átmelegíti az egyébként borús történetet. Laura ötéves, számára az élet még mesevilág, tele furcsa, érthetetlen eseményekkel és emberekkel, ő pedig fáradhatatlanul igyekszik kibogozni a dolgok értelmét. Kis világát eddig szülein kívül a többi barakklakó és a hírből ismert, rémisztő „emberfarkasok” népesítették be, akik elhurcolták a nagyszüleit és akkor még gyermek szüleit. Most, hogy végre hazaérkezett, gyermeki lelkével szinte átromantizálja a világot. Elvárásolja dédanyja, Mamó hatalmas

kertje, a rozoga padlás, a természet szépsége, amit a hideg, zord Szibériában nem volt alkalma megismerni. Megrészegül a zöld fű illatától, a virágoktól, a sünöktől, a kis forrás tiszta vizétől, hiszen ez mind megannyi csoda számára, és egy szóval kifejezhető: haza. Neki még minden szép és új, már az első nap tele van élménnyel, és nem hajlandó tudomásul venni a rossz dolgokat. Anyját is megszidja, amiért kifosztott házuk miatt kesereg, mert a lényeg az, hogy otthon vannak, a vágyott országban. Játékosan felfedezi a világot, a sok szépséget, a napfényt, a szabadságot, hiszen Szibériában ki sem léphetett a mínusz 40–50 °C-fokos hidegbe. A növények és állatok a játszótársai, ismerkedik és beszélget velük, mindig a segítő szándék vezeti, noha néha több kárt okoz, mint hasznot, de ha valami rosszat lát, úgy érzi, hogy helyre kell állítania a természet egyensúlyát.

A történet apró, színes epizódokból, puzzle-képekből épül fel, és áll össze a végén egésszé. Az olvasó előtt fokozatosan tárul fel egy nép és egy család tragédiája. Az író narrátorként ügyesen a háttérbe húzódik, végig úgy érezzük, mintha az öt éves Laura mesélne, aki egyes szám harmadik személyben beszél: Laura ezt-azt teszi, mondja, tudja – az „én” csak a végén hangzik el a szájából. Ezzel a stíluseszközzel különleges hangulatot kap a történet, amelynek nyelve is egyszerű, egy kisgyermek napsugaras lényét tükrözi, mintha a tragikum humorral lenne átszőve. Egyértelműen Laura a főhős, a cserfes kislány, aki a barakkban született, ahol szülei is felnőttek, és egymásra találtak: „*Amikor Laura született, ötvenfokos fagy ropogtatta a barakk eresztékeit.*” Az író meleg hangon ábrázolja a soknemzetiségű és vallású barakklakók összetartó világát, akik csak egymásra számíthattak az embertelenségben az „örök fagy hazájában”. Laura e szűk, zárt környezetben nevelkedik, megismeri az ott élőket, és sok mindent tanul tőlük: ellesi a kártyavetést a román Madalinától, aki e tudományával a többiek számára is biztosította az élelmet, szivacsként szívja magába a londoni „kém” énekesnő, Asja olasz nyelvű áriáit, megta- pasztalja a segítőkézséget, és ott épül be lelkébe a hazaszeretet. Az otthoni történetbe vegyülnek bele a múlt emlékképei.

Zalite nem ecseteli részletesen az ellenség iszonyú tetteit, hanem Laura által olyan egyszerűen közvetíti felénk a barakklakokat ért szörnyűségeket, hogy az olvasó beleborzong. Minduntalan érzékelteti az ellentétet a menny és a pokol, a szabadság és a fogság, a jóság és az ördögi gonoszság, az őszinteség és a hazugság, az elnyomottak és a megszállók között. Laura beszédmódja azt tükrözi, hogy még köztes állapotban van, nem tudja igazán, ki ő valójában, csak az otthoni tapasztalatok után mondja végre egy év elteltével, a szülők nagy megkönnyebbülésére, hogy „én”. Fejlődésregénynek is felfogható a történet, egy kislány érési folyamatainak, amíg eljut az önazonosságig. Zalite karakterei a jók és a rosszak közül kerülnek ki: az egyik oldalon Laura csupaszív dédszülei, Mamó és Papus, csupán unokájuk, Anda maradt életben, aki családjával hazatért. Mamó erős, eszes, gondoskodó, igazi régivágású gazdasszony. Papus már beteges, és egyre csak fia hazatértét várja, nem hajlandó tudomásul venni, hogy meghalt. Anda és Janis, Laura fiatal szülei küszködnek a megváltozott életben, próbálják megtalálni a helyüket, egyszerre boldogok és szomorúak. Anda régi tanítónője most a kolhoz birkáit őrzi, de azért vezetheti az iskolai kórust. Néhány barát, például Karlis, a vándorhegedűs, akitől mindig ellopják a hangszerét, de újat szerez, a zenélés az élete: „*A vonat Karlis hangversenyterme. Amikor az Ave Mariát játssza, olyankor templommá válik a vonat.*”

A másik oldalon az emberfarkasok, akik nemcsak elhurcolják az ártatlanokat, de tönkreteszik a házaikat is, trágyadombra vetik az értékes, bőrkötéses lett könyveket, és kifosztják, gabonarártárrá alakítják a templomot: „*Könyvek a trágyadombban! Ez valahogy olyan... olyan az emberi fajt lealacsonyító tett...*” Vannak besúgók is, akiktől minden percben félni kell, ezért „*nem szabad Szibériáról beszélni*” – ezt Laura is jól tudja. Néha a gonoszság mellett felvillan némi emberség is: a vonaton utazó orosz őrnagy félelmet kelt a szülőkből, de Laurának bonbont ad.

Megható az emberek együttélése a természettel, amely a tanyák elnevezésében is megmutatkozik: Forráslak, Folyózug, Folyóalj. A lett népi hagyomány a hársfát a nők, a tölgyet a férfiak

fájának tartja. Mamó kertjében minden halott családtagnak van egy fája az „*Elvarázsolt erdő*”-ben, ezeket akkor ültette a tanítónő a gyerekekkel, amikor megkezdődtek a deportálások, és Mamó minden évben azon a napon virágot tesz a fák alá, mert ők őrzik elhurcolt és meghalt gyermekei, unokái emlékét. Laura is összeforr az életet adó és gyógyító természettel. Valójában dédanyja tanyáján talál magára. Szinte megrészegül a sok gyümölcstől, és saját kis „házat” is kialakít magának egy öreg almafa öt ágának védelmében. A felfordult világot és a megváltozott értékrendet még nem fogja fel igazán, de ösztönösen megérzi, hogy ki a jó és ki a gonosz. Azonnal otthon érzi magát hazájában, de sokat gondol a barakklakókra is. Egyszer azzal lepi meg az öregeket, hogy az Asjától hallott olasz operaáriákat énekli az almafán kialakított kuckójában.

Mara Zalite könyve a valóságot mutatja be egy ártatlan gyermek szemén keresztül, ezáltal a tragédia nem lesz kisebb, de a kislány gondolatai és tettei mögött már ott a mosoly és a vágyott szabadság reménye. Érdeemes még szólni a bravúros fordításról, noha nem az eredeti lett szöveget, hanem a finn fordítást vették alapul, de ez nem kisebbíti a fordító, Jávorszky Béla érdemét.

Mara Zalite: *Öt ujj*. Magyar Napló, Budapest, 2020.

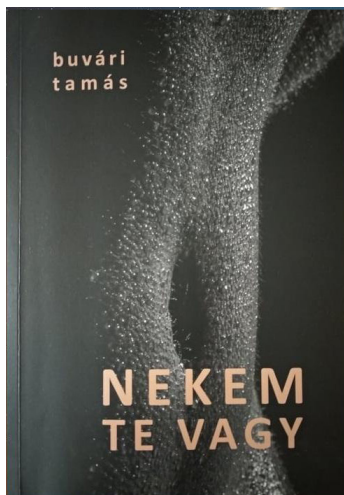
Farkas Nikolett

A „kibírhatatlan pillességű létezés”

A *Nekem te vagy* első pillantásra modern, 21. századi szerelmes regény benyomását kelti, mert borítója egy női aktfotó részlete, és címe is ezt az érzetet erősíti – ha nem tudjuk, hogy ez Buvári Tamás második regénye, aminek előzménye egy generációkon átívelő, sci-fi elemekkel tűzdelt családragény volt. Kinyitva a kötetet a kép máris árnyalódik, a lapfülön a könyvből vett idézet ismét elbizonytalanítja az olvasót, mire is számíthat. Vajon előző regényének folytatása lenne, hiszen a címe hasonló (*Nekem ti voltatok*. 2016), vagy mégiscsak jó nyomon jár az olvasó, ha szerelmi történetre gyakszik? Az idézet ugyanis szexuális együttlétre utal.

Egy interjúban Buvári a következőket mondja a veszpremkukac.hu portálon: *„Négy generáció életét vizsgáltam. Nagyapám hagyatékából előkerült az önéletrajza, amelyet nyolcvanéves kora körül írt. Mivel a valóságos élményanyagból nem lehet feltétlenül irodalmat írni, rájöttem, hogy a lehető legjobban el kell távolodnom ettől a naplótól. Öt évig tartott, mire elkészült a kétkötetes mű, amelynek most a második kötetét veheti kézbe az olvasó. A mesélő, aki nem én vagyok, hanem a regénybeli apa egyik fia, ebben a könyvben a nagyapa és az apa történetét meséli el, megfordítva a történések sorrendjét, így az olvasó a következmények ismeretében vizsgálhatja az előzményeket.”* Tehát mégsem romantikus regény ez.

S valóban, szerkezetileg összetett szöveget kap az olvasó, amelyről sokáig nem derül ki, hogy családragény, fejlődéstörténet, egy

trauma feldolgozásának nyomon követése vagy esetleg az életem és a halálom való elmélkedés könyve-e. Kezdve a naplórészletekkel, melyekről az elején nem tudni, voltaképpen kinek a visszaemlékezései. Ezek tipográfiaileg különböznek a regény főszövegétől: dőlt betűvel, egy sor kihagyással ékelődnek közé. A visszaemlékezés pontos ideje sem egyértelmű az első naplójegyzetből, a science fiction-szerű szóhasználat („*Bámulom a világitó lapot, hallgatom a felhőkarcoló-technika, az e-füzet alig hallható sercegését [Mikrokozmosz]...*”) arra enged következtetni, a jövőben játszódik. Néhány lappal később már 2032-re keltezi őket egy magát „Szem”-nek nevező személy. A regényt végigkísérik ezek a bejegyzések, melyek nem feltétlenül időrendi sorrendben követik egymást, inkább előre- vagy visszautalások a főszöveg bizonyos részeire. A két szövegforma egymást magyarázó viszonyban áll (de ez sokáig nem egyértelmű), ugyanis míg a naplóbejegyzések a jelenből emlékeznek a múltra, addig a főszöveg retrospektíven, „Szem” karakterén keresztül beszél el az eseményeket. Majd végre kiderül, hogy a főszövegben 2009-ben járunk, egy férfi és egy nő száll hajóra a németországi Jade-öbölben, hogy egy üstökös érkezését megnézhessék. Párt alkotnak, és fiukkal, Wernerrel állapotos a nő. Viszont sokáig névtelenül, csupán férfiként és nőként nevezi meg őket a narrátor, illetve fiukat sem hívja a nevén.

Így már értelmet nyer az első lapon még dagályos mondat: „*Ekkor magamra hunyorítok.*” Tehát mindez önértelmezési, önmegismerési aktusa a férfinak, Johannak. Az emlékezést nemcsak magának szánja, hogy sikerüljön feldolgoznia felesége elvesztését, hanem fiának is, hogy jobban megértse szülei viszonyát. A történet kuszán, lassan bontakozik ki, sokszor nem egyértelmű az olvasó számára, kit takar a „férfi” és a „fiú”. Megtudjuk, hogy a nő romániai gyökerekkel rendelkező balettáncosnő, akivel Párizsban ismerkedik meg Johann, szerelem lesz első látásra, hamarosan összeházasodnak, összeköltöznek, majd Werner fiukkal várandós lesz a nő.

Azonban a szálak kibogozása ennél bonyolultabb, ugyanis az első fejezetet követően már nemcsak Johann azonosítható a

férfiként: a fiú lesz Johann, s a férfi Michael (Michael Johann és ikertestvére, Bohnsohn édesapja). Innen lineárisan követhetjük végig Johann élettörténetét, valamint édesapjáéba is betekintést nyerünk, aki húszéves korában hagyja el Magyarországot, hogy egy német szálloda portásaként dolgozzon. 1968-ban látja meg a napvilágot Johann és Bohnsohn Münchenben. Szüleik korai válása és a tinédzserkor szorongásokat kelt mindkettejükben. Bohnsohn gyűlöli apját, édesanyja felé húz, míg Johann inkább édesapjával élne együtt. Utóbbinak szexuális téren is nehézségei akadnak. A középiskolás években Bohnsohn rendőrségi ügye miatt jobbnak látják a szülők, ha Magyarországra küldik a nagyszülőkhöz, s végül itt is éli életét festőművészként. A két testvér eltávolodik egymástól, évekig nem beszélnek.

Ez idő alatt Johann külföldi tanulmányútra megy, és a müncheni egyetemen tanul tovább: szülész orvos lesz. Johann tinédzserkori problémái továbbra is fennállnak, szorongáskeltő számára állapota, hiszen szervi oka nincsen annak, hogy nem képes ejakulációra, emiatt nehezére esik elköteleződni is. Húszas éveit a munkának szenteli, édesapjával igen jó kapcsolatot ápol. Mindeközben minden más családi kapcsolatát leépíti, nem tartja a kapcsolatot magyarországi rokonságával, de még az édesanyjával is ritkán vált néhány szót. 1979-ben látogat Magyarországra, amikor nagyapja, Simon Simandl temetésére érkezik, de nem tud beszélni testvérel. Csak később derül ki, hogy Bohnsohnnak agyműtétje volt, ugyanis egy daganat miatt afáziás (beszédzavaros) lett, emiatt nem akart vele találkozni és beszélni ikertestvére. Újabb szorongások fogják el Johannt, mi van, ha ez vele is megtörténik?

Egyre gyakrabban kínozzák a pánikbetegség tünetei, egyre gyakrabban nyúl az alkoholhoz, aztán pedig kábítószerre. Később találkozik a nővel, megszületik fiuk, Werner, ám a házasság nem a várt megnyugvást, beérkezettséget hozza Johann életébe, második gyermeküket a terhesség hetedik hónapjában elveszítik, emiatt házasságuk megromlik. Felesége depresszióján előbb gyógyszerekkel igyekeznek enyhíteni, majd ő is a kábító-

szerekhez fordul. Nemcsak férjétől, hanem fiuktól is elfordul, s néhány éven belül el is hagyja őket, Amerikába utazik, ahol újra balettozni kezd, de a depresszió és a függősége legyőzi, öngyilkos lesz. Ezután apa és fia az üres, élettelen lakásban lézengve, egymást kerülgetve élik napjaikat. Werner a virtuális térben keresi a vigaszt, később szintén szerhasználó lesz, míg apja depresszióba esik, naplóírásba kezd, majd az öngyilkosság gondolatával is eljátszik. Végül az írás mint terápia, úgy tűnik, enyhíti a férfi fájalmát, aki egy balatoni szálloda szobájában írja visszaemlékezéseit, melyekből igyekszik megérteni életét. Mégsem egyértelmű, hogy ténylegesen a Balatonon van-e, vagy csak a speciális kontaktlencséje egyik applikációjában, a Mumkiss nevű alkalmazás segítségével jut el a kihalt, posztapokaliptikus helyszínre, a hotelba. Elmélkedik az élet értelmén, apjával való, titkokkal teli viszonyán. Azon, hogyan lehet átmenteni a család (férfi)alakjai létrehozta értékeket, lefektetett alapokat a következő generáció számára. Ez a regénybeli patriarchális világkép zavaróan lebecsüli a női alakok jelentőségét a történetben. Nekik szinte egyáltalán nincs kidolgozott személyiségük.

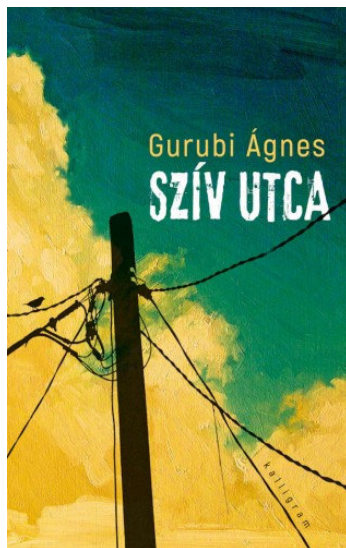
Néhány filozófiai fejtegetése azonban egészen jól sikeredett, például az önzetlen szeretetről, a szeretet elfogadásáról szóló részlet, bár elég rövid. Ugyanilyen rövidiek más részletek is, például a politikai vagy társadalmi, gazdasági elmélkedések. Ezek a regény utolsó harmadában szaporodnak el, de igazán nincsen lezárva egyik sem, és nem kapcsolódnak a főtörténethez. Az olvasmányélményből a rengeteg helyesírási, nyelvhelyességi hiba, rossz megfogalmazású mondat sokat levon, s a kidolgozatlanság, lezáratlanság érzetét kelti az olvasóban. Ennek ellenére egészen jó korrajza az elmúlt ötven évnek: annak, hogyan élt a nagyapa, Michael fiatalabb korában, az 1970-es években emigránsként, hogyan cseperedett fel Johann és Bohnsohn a müncheni szocializmusban, illetve hogyan éltek ekkor magyar nagyszüleik.

Karácsony Szilvia

Identitásformáló traumák

Gurubi Ágnes első könyve családregény, mely női ágon, generációs problémákon vezet végig az olvasót. A felelevenített családi emlékekben közös, hogy a férfiak csak keretet adnak a nők történeteinek, mellékszereplőként vannak jelen, rendszerint negatív szerepekben. A regény struktúráját tekintve olyan, mintha egyetlen hosszú gondolatfolyam lenne, egy belső kérdésre választ kereső monológ. A történet főszereplője, Anna válaszokat keres nőiségével, női szerepeivel kapcsolatban. A mű alapgondolata ez a mondat: „Az én családomban csak a nők vannak jelen.” Erre építi a szerző a történetvezetést, melyből csak a női szereplőket ismerhetjük meg mélyebben, csak az ő emlékeik élnek tovább Annában. Élettörténeteik együtt lélegeznek, még az olyan nőké is, akik rokonok, de soha nem találkoztak egymással.

A világirodalomban a családregények között viszonylag ritka az, amikor nemcsak, hogy női elbeszélő szemszögéből ismerjük meg a történetet és a családtagokat, de kiemelten a család női tagjai kerülnek előtérbe. A mű végén egy családfa található, mely segít áttekinteni a szereplők közti szálakat. Az elbeszélést Anna az ükanyjától indítja, majd a leánygyermekeivel zárja. Anna a nőiség, a családja női tagjainak szerepein túl zsidó származásában keresi a válaszokat ki nem mondott kérdéseire. A vallási témában azonban nem mélyed el igazán, fel-felelevenít bizonyos motívumokat és eseményeket, de ezek nem válnak a regény központi témájává. Érdekes viszont, hogy még így is nagyobb jelentőséget

tulajdonít nekik, mint az ő és a családja női tagjainak életében felbukkanó férfiak személyének és szerepének.

A regény fejezeteit egy-egy vers- vagy dalszövegrészlet, bibliai idézet választja el egymástól. Az olvasásélmény szempontjából ezeket érdekesebb az adott fejezet után újra elolvasni, ugyanis újfajta perspektívába helyezik az abban feltárt emlékeket. Azonban az elbeszélésnek nincs határozott vonala, az emlékek halmozásában egyik percben a világháború idejéről olvashatjuk egy anya életének viszontagságait, máskor lánya betegségével való küzdelmébe kapunk betekintést. Az elbeszélés ugrál az időben a generációk közt, ahogyan a narrátor gondolatai cikáznak a családi történetek egyvelegében.

Olyan fontos kérdések merülnek fel, mint például, hogy mivel jár nőnek, anyának lenni, milyen kódolt és kódolatlan szerepeket és jellemvonásokat hordoz a női lét, vajon a nőiséggel kapcsolatos generációs traumák megszüntethetők-e, ugyanakkor épp ezekben a szálakban látom a könyv hiányosságát. Fel-felvillant különböző asszonyokat, akiknek megismerhetjük bizonyos életszakaszait a maguk problémáival, azonban mégsem válik átláthatóvá és egységessé a nőiség kérdése. Nem kapunk egyértelmű válaszokat az anyaság, a feleség, a háziasszony, a dolgozó nő szerepének, de még a főszereplő saját nőiségtudatának kérdéseire sem. A történet tulajdonképpen a generációkon átívelő női szenvedésekről szól, pozitívumot igen keveset emel ki a nemi szerepekkel, a nők identitástudatával kapcsolatban.

A könyv már az elején leszögezi, hogy regény, ugyanakkor végig azt az érzetet kelti az olvasóban, mintha valós történet lenne. Ez nagyban köszönhető közérthető stílusának, mely folytonossá, könnyen olvashatóvá teszi a vég nélküli mondatokat. Az olvasó úgy érezheti, hogy a fikció ellenére is tartalmaz igaz, önéletrajzi ihletésű elemeket, noha nem lehet egyértelműen tudni, hogy melyek lehetnek azok. A fejezetek végén mindig azt várja, hogy most fog következni a „tanulság”, vagy valamiféle feloldás, azonban még a történet végén sincs klasszikus értelemben vett lezárás: olyan, mintha csak egy újabb fejezet végére értünk volna.

A *Szív utca* cím jelentése jelképes. Egy szívben lüktet a család összes női tagja, láthatatlan érrendszer köti őket össze. A könyvben szereplő Szív utca olyan, mintha Anna szíve lenne: be-, ki- és átsétálnak rajta, illetve vannak olyanok is, akik örökre ott maradnak. Egyetlen utca fogja össze a szereplőket, akik talán sosem találkoztak egymással. Anna gondolataiban gyakran megjelennek városképek, utcanevek, gondolkodik, hogy mi merre volt, mi hogyan nézett ki körülötte. A Szív utca ezeknek a jelképes, összpontosult lenyomata, az egész gondolatfolyam epicentruma.

A borító olyan, mintha egy zöld-sárga festmény lenne, közepén egy villanyoszloppal. Szimbolikusan értelmezve az elbeszélésben megjelenő családi történetek, női kapcsolatok annyira átszövik az elbeszélő személyiségét, ahogyan a villanyoszlopon is keresztülfutnak a vezetékek. Minden kábel jön valahonnan, behálózza az oszlopot, majd folytatódik egy másik felé. Talán ennek is köszönhető, hogy hiányérzetet hagy maga után a könyv, hiszen mindenkinben ott lapulnak a saját kérdései és történetei, család-élményei, amik magyarázatul és iránymutatásul szolgálhatnak.

Gurubi Ágnes: *Szív utca*. Kalligram, Budapest, 2020.

ESSZÉ

Sántha Attila

Fehérlófia, az Isten lova

– iniciatikus utazás a világmindenség születéséhez, átírva arra, amit jelent

A mesét elsőként lejegyezte Arany Juliska, gyermekírással¹

Egyszer volt, hol nem volt, még az Óperenciás-tengeren is túl volt, eisen már a csillagokban, vagy még azon is túl, volt egy ló, a mű ősapánk anyja. Ezt a kancát Fehérlónak hívták, mert fehér volt, mint a Tejút, ahol a lelkek leledzenek.²

Ezt a lovat aztán fehér téntás tollal megírták, mert abban van az igazság.³ A Fehér útról egy lélek⁴ kiszakadt, s így lett Fehérlónak

¹ Domokos Mariann – Gulyás Judit: *Az Arany-család mesekéziratainak és Arany László Eredeti népmesék című művének kritikai kiadásáról*. Ethno-Lore, XXVI., 2009, 11–77., 65.: „Fehér ló fia (tintával írt cím) Arany Juliska, gyermekírás.”

² Szegfű László: *Equus Fabulosus*. In: *Tanulmányok Karácsonyi Béla hetvenedik születésnapjára*. József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára, Szeged, 1989, 31–46., 39.: „Az ősök temetkezőhelyét, az áldozati ligeteket is gyakran illették »fehér« jelzővel. Nem kizárt, hogy erre utal néhány korai helynevünk is – Fehértemplom (Árpád vélt sírja), Fehérvár (Szt. István temetkezőhelye), Sár (Aba Sámuel nyughelye), Szekszárd (I. Béla sírja) – jelezve, hogy itt neves hősök teteme nyugszik, míg lelkük a »fehér út« vagy »tejút« névvel is illett »hadak útján« indult túlvilági vándorútjára.”

³ A vegyes, székelyes és csángó lakosságú Klézsén (Moldva) járja ez a mondás: „Hol az igazság? A fehér téntás tollban.” Értsd: a faszban, amelyik fehér téntával ír. Ugyanis annak lesz igaza, akinek több gyermeke van, így nagyobb hadat tud felállítani veszély esetén, vagy az ő igazát adják tovább a gyermekei (Duma-István András közlése). Székelyföldön ez a mondás járta: „Fejér lón hozzák az igazságot” (Gyallay Domokos: *Lófi székely – lófi székely*. Magyar Nyelv, 55. évfolyam, 1959, 218–226.)

⁴ Diószegi Vilmos: *A pogány magyarok hitvilága*. Akadémiai Kiadó (Kőrösi Csoma Kiskönyvtár), Budapest, 1983, 27–28.: „Az észak-eurázsiai népek jelle-

egy fia, a kancafi, a mü koncink, koncapánk,⁵ más néven az Isten lova,⁶ aki aztán benépesítette velünk a világot. Fehérló a fiát hét esztendeig a Tejút levéből szoptatta,⁷ akkor azt mondta neki:

– Látod, fiam, a lábaid között azt a nagy fát?

– Látom.

– Eredj fel annak a legtetejébe, húzd le a kérgét. Ha sikerül, akkor járhatsz majd a világok közt, mert ez a fa az életnek fája.⁸

A fiú felmászott, megpróbálta, amit a fehér ló mondott, de nem tudta megtenni. Akkor az anyja megint szoptatta hét esztendeig a Tejút levéből, megint felküldte a még magasabbra nőtt életfára, hogy húzza le a bőrét. A fiú le is húzta, eisen a sok próbálgatás hatására megszűnt már a fitymaszűkülete.

Erre azt mondta neki a fehér ló:

gére a lélekkettőség, vagyis a kettős lélektöbbség (dualisztikus pluralizmus) jellemző, vagyis alapvető lélekelemként részint a szabadlélek, részint pedig a testlélek (én lélek és életlélek) tűnik fel. A szabadlélek legfeltűnőbbben az álmok és a lélek elvesztésének különböző állapotai (ájulás, betegségek, a sámánnál pedig transz) idején mutatkozik meg. A testlekek közül az »életlélek« legtöbbször »lélekkettőségként« jelenik meg, azaz a lélegzésben felfogott vagy azzal közvetlenül azonosított életelv, egyenesen az »élet« primitív felfogása.”

⁵ A székely nyelvjárásban a konc ’ükapa, vagy még régebbi ’ősapa.’ Gyallay Domokos vezeti le nagyon szellemesen az ’ősapa’ jelentésű koncit, koncapát a kancafiból (Gyallay, 1959, lásd 3. jegyzet).

⁶ „Isten lova bassza meg” – közkeletű káromkodás. „Ábrahám Ambrus szegedi egyetemi tanár leveléből veszem ki a következő részt: »Szülőfalumban, Tusnádon (Csík megye) az ősi mondásokban gyakran szerepel a fehér ló és Isten lova kifejezés, sokszor olyan formában, ami nem tűr nyomdafestéket»” (Gyallay, 1959, lásd 3. jegyzet).

⁷ Jankovics Marcell: *A ló a magyar mitikus hagyományban*. In: *Lovas nemzet: a magyarság és a ló évezredek átívelő barátságáról*. Szerk. Hecker Walter, Karádi Ilona. Helikon, Budapest, 2004, 163–173.: „Az anya egy személyben az »egész világot« megtestesíti: az eget, közelebről a Tejutat, és a földet. Nemcsak ló lehet, hanem nő, akinek egyes változatokban állatneve van, sőt fa is. Ha nő, akkor a gyermeket szüli vagy találja; Isten adja, vagy növényi magtól, gyümölcs elfogyasztásától, medvétől, lótól esik vele teherbe. Ha állat, de nem kanca, akkor is kizárólag tejet adó állat alakját ölti fel.”

⁸ „A samanizmusban a sámánbot többféle jelentéssel rendelkezik: lehet a sámán segítőszemlének megjelenítője; mint életfa a felső világgal való kapcsolattartásra utal. A lófejdíszítésű bot, a »sámán hátasa« a sámánutazás jelképes eszköze.” (Pál József – Újvári Edit: *Szimbólumtár*. Balassi Kiadó, Budapest, 2001, bot szócikk.)

– No, fiam, már látom, elég erős vagy, az alsó fejeddel is gondolkozol. Hát csak eredj el a világra, menj, és népesítsd be az eget és földet. Neked van egy hurkád kifelé, a nőnek meg befelé, s te arra vigyázz, hogy a kint s a bent eszeérjen. Ezzel én most megdöglöm.

Azzal megdöglött. A fiú elindult világra, hogy benépesítse az eget és a földet. Amint ment, mendegélt, előtalált két szétvetett női láb között egy rengeteg erdőt, abba bement. Csak kódorgott, csak bódorgott, egyszer egy emberhez ért, ki a legerősebb faszokat is úgy nyútte ki, mint más ember a kendert.

– Jó napot adjon Isten! – mondja Fehérlófia.

– Adjon Isten, testvér! Eiszen mű székelyek mind rokonok vagyunk Ádámról, Éváról s a nagy fehér ló picsájáról.⁹ Hát hogy hínak?

– Én vagyok a Fehérlófia.

– Hallottam híredet, s tudom, hogy azt gondolod, a faszodat nem tudom kiszakítani!

– Pedig nem. Ha nem hiszed, másszál fel a hiszekegyfára, s menj a kutyalikába.¹⁰ Gyere no, próbáld meg!

Megbirkóztak. De alig csavarított egyet Fehérlófia Fanyúvőn, mindjárt a földhöz vágta.

– Már látom, hogy erősebb vagy, mint én – mondja Fanyúvő.

– Hanem tegyük össze a férfierőnket, végy be szolgálatodba. – Fehérlófia befogadta, már itt ketten voltak. Amint mentek, men-

⁹ Szemérmesebb változatairól lásd Gyallay, 1959, de azt is megjegyzi, hogy „Domokos Pál Péter néprajztudós közli szülőfalujából, Csíksomlyóról (ám Menaságon is hallotta): »A székelyek mindnyájan rokonok apáról, anyáról s a fejér kabala likáról.«” Ugyanakkor Gyallay elmondja, „Szülőfalumban (Udvarhely megye, Bencéd) a segítő szolgálat – kaláka – kikiáltásakor a fejér kancát is beleszövik a mondókába, de olyan vonatkozásban, ami nem alkalmas a közlésre.” „Ábrahám Ambrus szegedi egyetemi tanár leveléből veszem ki a következő részt: »Szülő-falumban, Tuszádon (Csík megye) az ősi mondásokban gyakran szerepel a fehér ló és Isten lova kifejezés, sokszor olyan formában, ami nem tűr nyomdafestéket.«”

Hogy ne maradjunk ködben, elmondom saját kútfőből, hogy a fehér ló picsájáról van szó. A moldvai Klézsén ugyanígy mondják (Duma-István András közlése).

¹⁰ Klézsén mondják így, a mesék állandó befejező szövege (Duma-István András közlése).

degéltek, előtalálnak egy embert, aki a heréket úgy morzsolta széjjel, mint más a kenyeret.

– Jó napot adjon Isten! – mondja Fehérlófia.

– Jó napot, te kutya! Hallottam hírét annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni, mert azt hiszi, a tökét nem tudom szétmorzsolni!

– Gyere no, én vagyok!

Megbirkóztak. De alig csavarított Fehérlófia Kőmorzsolón hármát-négyet, mindjárt a földhöz vágta.

– Már látom, hogy teellened nem csinálhatok semmit – mondja Kőmorzsoló. – Hanem tudod mit, tegyük össze a férfierőnket, hű szolgálád leszek halálig.

Fehérlófia befogadta; már itt hárman voltak. Amint mentek, mendegéltek, előtaláltak egy embert, aki még a felállt, kőkemény faszt is úgy tudta gyúrni, mint más a tésztát.

– Jó napot adjon Isten! – mondja Fehérlófia.

– Jó napot, te kutya! Hallottam hírét annak a Fehérlófiának, szeretnék vele megbirkózni, mert azt hiszi, a faszát nem tudom kisíriteni!

– Gyere no, én vagyok!

Sokáig birkóztak, de nem bírtak egymással. Utoljára Vasgyúró gáncsot vetett, földhöz vágta Fehérlófiát, erre ez is megharagudott, felugrott, s úgy vágta a földhöz Vasgyúró, hogy majd oda ragadt. Ezt is szolgálatába fogadta, a férfierejüket összetették; már itt négyen voltak.

Amint tovább mennek, mendegélnek, rájuk esteledett, ők is megtelepedtek, kunyhót csináltak. Másnap azt mondja Fehérlófia Fanyűvőnek:

– No, te maradj itt, csinálj kását, verd ki a faszod, amit akarsz, mink elmegyünk vadászni.

Elmentek. Alighogy odatette a bográcsot a tűzre s belé a kását, elkezdi a faszát verni, a kásája hamarosan erősen köpködni akart. Ekkor ott termett egy ördög; maga nagyon kicsi volt, csupán egy heregolyó, de az koponyányi, a fanszörzet-szakállal pedig a földet érte. Mindenki hallott róla, s tudta, hogy ő a

Hétszűnyű Kapanyányi Monyók, aki álnok erősen, hétszűnyű,¹¹ mint a szivárvány,¹² A fasza száraz, mint a kapanyél:¹³ abból egy csepp tőpéncset¹⁴ sem lehet kisajtolni. Na de hosszú es, mint a kapanyél, még ha a keménységével adódnak is bajok. Merthogy bizony a facikája egyáltalán nem kemény, hanem csak olyan puha, hasonlatos a kégyóhoz, azzal bújik bé az asszony bőre alá, megkésérti azt, mint tette Évával is.¹⁵ Nem es tud neki ellenállni asszonyfia, igaz, kárt sem tesz bennük, mert ő egy kappan.¹⁶ No

¹¹ Felhívó Duma András barátom Klézséről, Moldovából, s elkezdünk beszél-ni mindenfélét, többek közt a hétszűnyüről es. Mondja, hogy náluk a hétszűnyüt arra az emberre használják, aki könnyen bésiklik a másik ember bőre alá. András felesége, Vironka, mondja, hogy hétszűnyü például az olyan pap es, amelyik meggyőz valakit, hogy álljon át az ő vallására. Értelemben egy cseppet hasonlít a kétszűnyűre, de a hétszűnyü nem pocskondiázza a háta megett a másikat, ő csak elcsavarja a fejét.megett a másikat, ő csak elcsavarja a fejét.

¹² Hívják „hétszűnű” szakállúnak (Erős Jancsi), ami alatt a szivárványt kell értenünk, márpedig szivárvány az égisten attribútuma, Belső-Ázsiában pedig, ahol a Fehérlófia mesék eposzi formái ma is élnek, a „hétszűnű szivárványt a planéták járta ekliptika szellemképének” hitték. (Jankovics Marcell: *Ahol a madár se jár – Hét év tizenkét tanulmánya*. Pontifex, Budapest, 1996.)

¹³ Duma-István András szerint Klézsén kapanyélnak vagy kapanyélfaszúnak azt az embert nevezik, aki olyan helyre megy, ahol nem fogadják szívesen, ahol nem lenne helye, például egy besúgó vagy szekus megjelenik egy társaságban. Klézsén él az a mondás is, hogy: „bédugja az arrát, mint a kapa nyelit”, értsd: teljesen mindegy, hogy a kapanyélfaszú az orrát vagy a faszát dugja be a pinába, egyiknek sincs ott a helye.

A szintén klézsei Istók György szerint a mondás: „Ha Isten akarja, kapanyél is elsül” nem a puskaként elsülésre utal, hanem arra, hogy isten (vagy a szomszéd) segedelmével a száraz fasz is képes gyermeket nemzeni. A kapanyélfaszú ember száraz, nincs tőpéncse (ondója), azaz képtelen az utódnemzésre, képtelen teremteni (márpedig minden más fasz igen). Ez a Kapanyányi Monyók lényegi jellemzője.

¹⁴ Ondó. A tőpéncs szótározatlan moldvai tájszó, adatközlők: Duma-István András és Istók György Klézséről. A székelyben a szó töppencs formában él, és a kicsi, elcseszett embert szólítják így, ha meg akarják sérteni.

¹⁵ A Bibliában Éva és a kígyó történetében a kígyó egyfajta antifallikus jelkép: egyrészt hasonlít a péniszhez, másrészt viszont a racionalitásával, kérdéseivel, kétkedésszításával éppen a megtermékenyítésre való képtelenségét leplezi.

¹⁶ Róheim Géza fejti ki a monyók fallikus jelentését, a kapanyányit pedig „kappan anyányi” összevonásaként értelmezi (*The story of the lighth that disappeared*. In: Géza Róheim: *Fire in the Dragon*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 69–70.) Mint látható, szerves kapcsolat van a Biblia kígyója és a mi kappanunk között.

meg folyamatosan azon ügyködik, hogy másnak a töpéncsét lopja el, ha már neki nincsen. Ő a legrosszabfajta ember, mert baszni baszik, ahogy tud, olyan monyókul, azaz gyámoltalanul, ügyetlenül,¹⁷ vagy inkább a szemével, de sehol semmi eredménye, a nők ott száradnak el mellette, mert ő az Ármányos, az Ahrimán.¹⁸

Fanyűvő nem tudott hova lenni ijedtében, mikor meglátta, hát még mikor rákiáltott:

– Én vagyok Hétszűnyű Kapanyányimonyók, a kapanyélfaszú! Add ide azt a töpéncset egy pohárban, mert ha nem adod, én verem ki belőled, s a hátadon eszem meg, miközben seggbe cseszlek!

Fanyűvő mindjárt odaadta. Hétszűnyű Kapanyányimonyók megette, azzal visszaadta az üres poharat. Fel es állott azonnal a fasza, már csupán egy nagy mony volt a kicsi emberke, de lohadt es le azonnal, ezért elment újabb töpéncset szerezni. Mikor hazajöttek a cimborák, nem volt semmi ennivaló, megharagudtak, jól eldöngették Fanyűvőt, de az nem mondta meg, hogy mért nincs kása.

Másnap Kőmorzsoló maradt otthon. Amint elkezdte verni a faszát, odament őhöz is a Hétszűnyű Kapanyányimonyók, és kérte a töpéncset:

– Ha ide nem adod, én verem ki belőled, s a hátadon eszem meg, miközben seggbe baszlak! – De Kőmorzsoló nem adta, Hétszűnyű Kapanyányimonyók sem vette tréfára a dolgot, lenyomta a földre, jó seggbe baszta, hátulról kiverte Kőmorzsoló

¹⁷ A székely nyelvjárásban ez a monyók jelentése (Sántha Attila: *Bühhagy székely szótár*. Kárpát-medencei Tehetség gondozó Nonprofit Kft., Budapest, 2018.)

¹⁸ A zoroasztrizmusban egymással harcol Ahura Mazda (a Jóisten) és örök ellenfele, Ahrimán (akit alighanem mégis helyesen hoztak kapcsolatba a mi „ármányos” szavunkkal). Rudolf Steiner fogalmazza meg a leginkább lényegre törően ennek a rossz szellemnek a lényegét: Ahrimán az az erő, amely kiszáritja az embert, prózaivá, szüklátókörvé teszi, amely miatt megcsontosodik és a materializmus babonájához jut el. (*The Ahrimanic Deception*. A lecture by Rudolf Steiner. Translated by M. Cotterell. Revised by William Riggens. Zurich, October 27, 1919, <https://wn.rsarchive.org/Lectures/19191027p01.html>: „Ahriman is the power that makes man dry, prosaic, philistine — that ossifies him and brings him to the superstition of materialism.”)

faszát, felfogta a töpéncset egy pohárban, a hátára tette, s onnan ette meg.

Mikor a többi három hazafelé ment, Fanyűvő előre nevette a dolgot, mert tudta, hogy Kőmorzsolótól is elveszi a töpéncset Hétszűnyű Kapanyányimonyók.

Harmadnap Vasgyúró maradt otthon. De a másik kettő se neki, se Fehérlófiának nem kötötte az orrára, mért maradtak két nap kása nélkül.

Ahhoz is odament Hétszűnyű Kapanyányimonyók, kérte a töpéncset, s hágyászkodott, hogy seggbe bassza. Vasgyúró keményebb legény volt, mint Fanyűvő és Kőmorzsoló, így a megbaszásból nem lett semmi, de azért kiverte a faszát, fel sem fogta egy pohárba, hanem a meztelen hasáról nyalta fel. Amint a többi három hazajött, ezt is jól elpáholták.

Fehérlófia nem tudta, mért nem adja neki senki nap végén a férfierejét, pedig a szolgálai lennének. Negyednap maga maradt otthon.¹⁹ A többi három egész nap nevette Fehérlófiát, tudták, hogy annak is kiveri a faszát Hétszűnyű Kapanyányimonyók. Csakugyan oda is ment, de bezzeg megjárta, mert Fehérlófia olyan volt, mint Erős János. Harcolnak-harcolnak, a szakállas kicsiember pedig már futna es el, mikor Fehérlófia utána dob egy fejszét. Egy fában állott meg, s úgy szétfeszítette, hogy lett körülötte egy kicsi lik. Azon akart átszökni a szetemnyi-petemnyi emberke, de a szakálla a behasított fába szorult, mint picsába a hereszőr. Fehérlófiának sem kellett ennél több, egy minutumra kikapá a fejszét a fa hasítékából s ahajt a szakállánál fogva oda lett csiptetve, mint féreg az ütőbe.²⁰

¹⁹ A következő rész, Fehérlófia és Kapanyányi Monyók csatája a zoroasztrizmus két őszellemének állandó csatája. Két szellem van a világon: a jóra törekvő *spenta mainyu* (a teremtő szellem, erő) és a jó megbuktatásán ügyködő, teremtésre képtelen *angra mainyu* (Ahrimán szellemi ősképe). Az *angra* szó jelentése 'romboló', 'kaotikus', 'rendellenes', 'rákos' stb., például az angol *anger*, 'düh' szó erre a töre megy vissza. Duchesne-Guillemin, Jacques: „Ahriman”. In: *Encyclopaedia Iranica*, 1, Routledge & Kegan Paul, 1982, New York, 670–673.

²⁰ Ez a bekezdés Benedek Elek *Erős János* című meséje alapján. (In: *Magyar mese- és mondavilág*. Püldlo, Budapest, 2001.)

Amint a három cimbora hazaért, Fehérlófia mindjárt feltálatla nekik a töpéncset. Amint jóllaktak, megszólalt Fehérlófia:

– Gyertek csak, mutatok valamit.

Mennek ahhoz a fához, s hát hallják-e? ...ott vót az arasznyi emberkének, a törpének a hereszőr-szakálla, de ő suhutt se vót. S a fa sem volt ott, hanem elvitte azt is magával.²¹

Abban a pillanatban leszáll egy madár a levegőégből, olyan sebesen, mint egy nyílvevessző, aztán mintha intene nekik, s szép csendesen elkezd szárnyalni előttük, repül, repül elébb-elébb, Fehérlófia utána, s egyszerre csak eltűnik a madár a földön, egy nagy, fekete likban.²²

Tanakodtak, hogy merre mehetett, mondták, eisen lement a picsába Hétszűnyű Kapanyányimonyók, s utána a madár es. Na, én ezt a likat megbaszom, mert a faszom már lassacskán harmatos, gondolta Fehérlófia. Ezért arra határoztak, hogy lemennek a likba.

Fanyűvő indult le elsőnek egy korpakötélen, azon eresztette lefelé magát. De meghagyta, hogy húzzák fel, ha megrántja a kötelet. Alig ért le negyedrészére a mélységnek, a picca összeszorult, mert száraz volt erősen, s úgy lökte vissza a szegény embert, hogy kirepült.

– Majd lemegyek én – mondja Kőmorzsoló. De a harmadrészeről az útnak őt is kilökte a száraz picca, hogy csak úgy repült.

Azt mondja Vasgyúró:

– Ejnye, be gyávák vagytok! Eresszetek le engem!

Le is ment fele útjáig, de onnan őt is kirepítette a száraz picca.

Azt mondja Fehérlófia:

– Eresszetek le engem is, hadd próbáljak szerencsét!

Bezzeg nem ijedt meg! Egy kicsit bezgett erre, bezgett arra, ahogy kell, ésszel, nem erővel, s szép lassan ereszkedett lefelé, mert már nem próbálta a picca kilökní magából.

²¹ Ez a bekezdés Fábián Ágostonné Máríka Fadöntő című meséje alapján. (Sebestyén Ádám néprajzi gyűjtése. In: *Bukovinai székelv népmesék*. Tolna megyei Tanács V. B. Könyvtára, Szekszárd, 1979.)

²² Ez a bekezdés Benedek Elek *Fadöntő* című meséje alapján. (In: *Magyar mese- és mondavilág*. Püedlo, Budapest, 2001.)

Mehetett úgy hét mérföldnyit lefelé, ekkor tágas nagy térséghez ért.²³ Ez az a világ, ahová a Nap, a Hód meg a csillagok alászállanak, amikor nem látjuk őket az égen, s amíg újra nem születnek. csupa öröm és élvezet volt itt minden.

Ment ismét hét mérföldet lefelé, akkor ismét egy nagy térség vette körül. Ebben tartózkodnak az évszakok, Tél, Tavasz, Nyár, Ősz, még az Időjárás: a szelek, viharok, jégeső, villámlás-dörgés, hóesés meg még a szárazság is, egyszóval hisztéria, mikor milyen kedve volt a picsának, kivált havivérzésekor. De volt ott légy, bögöly, pőcsik, szúnyog, muslica és mindenféle féreg, ami az ember faszát megtámadja, hogy kúrálhatja magát utána élete végéig.

Újra ereszkedett hét mérföldet lefelé. Ott jobbkéz felől egy hatalmas ballang nyílt, abban lakik a Fene, a fogait fenő farkas,²⁴ amelyik az odatévedő ujjakat harapja le, balkéz felől egy ugyanolyan ballang, abban meg az Íz lakik, a szecskáló, aki miszlikbe aprítja a faszt.²⁵

Utána újabb félelmes hely következett. Jobbkézfelől egy óriási ballang volt, az egyik pefezészek: abban tartózkodik a Markaláb, ami mindenre, mindenkire veszedelmes, még a csillagokat is leveri az égről, de még a Napnak és Hódnak is neki-neki esik, hogy fölfalja. Csak úgy megmarokolja, esszevacskolja, s akkor annak a magzatnak már annyi. Balkézfelől, az ottani nagy ballangban a Rézfaszú Bagoly az úr; az minden élőlényt megreszel, s kivált az emberizinkeket, csecsemőket szereti eltenni láb alól.²⁶ Nehezen tudja magát ide egy egyszerű tőpéncs beverekedni!

²³ A következő részhez lásd: *Fejrlúfia* – Gyűjtötte és jegyzetekkel ellátta Keszi Kovács László, a tiszacsegei Salamon Mihály és a faluvégghalmi Nádasdi Péter meséi alapján. In: *Fehérlúfia*. Szerk. Hoppál Mihály. Európai Folklor Intézet – MTA Néprajzi Kutatóintézete – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007.

²⁴ Salamon Mihály Keszi Kovács Lászlóhoz: „– Mihály bátyám, miféle az a Fene? – Az olyan farkasféle, Fene-firég, csak jóval nagyobb: egye még a Fene...”

²⁵ *emberizink*: termete vagy tulajdonságai miatt hitvány, semmi ember (Sántha: *Bühnagy székely szótár*, lásd 17. jegyzet).

²⁶ Amúgy a Rézfaszú Bagoly a gyermekeltevő bábasszony, a Vasorrú Bába férfi párja. Keszi Kovács László így beszélget róla a mesemondó Salamon Mihállyal:

„– Mihály bátyám, azt nem hallotta, hogy „Jól fíjj te, elvisz a Rézfaszú bagoly!”? Ezt akkor mondták, ha este a sötétben féltünk kimenni a házból. – Hallottam bizony eleget. De hozzátéve azt is: elvisz oszt megbassza sallangra a picsádat. Még azt is: bú virú az, még a rézfaszú bagoly se győzné szerszám-

Ekkor egy földalatti özvíz következett, a húgyhólyagot előntötte a húgy, mint a húgyok²⁷ öntik el az eget. De alighogy azon áthaladt, hét mérföld út után elérkezett a Földalatti tűz, a tűzhányók birodalmához. Onnan egyenesen vér tört ki a láva helyett minden holdhónapban egyszer.

Amint ment, menegetett, reajött, ez nem egy rendes picsa, hanem egy nagyon mély és nagyon magas picsa, mivel egy idő után érezte, ahogy megy lefelé, úgy jut felfelé az égbe.²⁸ Na, odaér, le vagy fel, mindegy, s hát uramisten annak alján vagy tetején ott a másvilág. Azért pont a másvilág, mert aki elmerül a piczába, eiszén nincs es ezen a világon.²⁹

Na, elindult széjjelnézni. Amint így kódorog előre-hátra, észrevesz egy kis házat, bemegy bele, hát kit lát? Nem mást, mint a száraz kapanyélfaszú, kappan Hétszűnyű Kapanyányimonyókat. Ott ült a kuckóban, kenegette a szakállát meg az állát valami zsírral.

– Jaj, Fehérlófia – azt mondja –, csúfot csináltál belőlem! Fenn maradt a fanszörzet-szakállom a másvilágon! S a szakállomba ott maradt az erőm es.³⁰ Csóré pettel olyan vagyok, mint a hétéves gyermek: monyók. Most mi lesz velem?

mal. Fehércselédre monták.” Azaz a Rézfaszú Bagoly sallangra, rojtosra bassza a picját, és az tönkremegy a beavatkozás következtében. A bővérű, folyamatosan teherbe eső fehérnépet még a Rézfaszú Bagoly sem győzi szerszámmal: a beavatkozást végző eszközei is elkopnak.

²⁷ A magyar nyelvben a *csillag* szó a 18. század végétől vált általánossá az eredeti *húgy* szó helyett. Nyelvi emlékeink őrzik a mai napig a csillagokba néző ember esetében a „húgybanező” kifejezést, ugyanúgy, mint a kaszáscsillag esetében a „Kaszáshúgy”, a Göncölszekér esetében pedig a „Szekérhúgy” szavakat. A legismertebb forrás a Károli-biblia 1590-ben megjelent bibliakiadása, melyben a „húgy” szó még egyértelműen csillag jelentéssel szerepel.

²⁸ „A társak (fivérek) elérkeznek egy száraz kúthoz (kürtőhöz, barlanghoz) és a hős az aljára ereszkedik, vagy néhány változatban a levegőben függő kastélyba száll fel az elrabolt lányok után.” (Benedek Katalin: *A Fehérlófia meséje és párhuzamai*. In. *Fehérlófia*, szerk. Hoppál Mihály. Európai Folklór Intézet – MTA Néprajzi Kutatóintézete – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007, 119.)

²⁹ Balázs Lajos: *Amikor az ember nincs es ezen a világon. Paraszti nemi kultúra és nemi erkölcs Csíkszentdomokoson*. Pallas Akadémia, Csíkszereda, 2016.

³⁰ Ez a bekezdés Fábián Ágostonné Márka *Fadóntó* című meséje alapján (Sebestyén Ádám néprajzi gyűjtése. *Bukovinai székelv népmesék*, lásd 21. jegyzet.)

– Mi lesz? Többet nem eszel senki hátáról töpéncset! A' lesz veled! – mondja neki Fehérlófia. – Másszor te akartad az én töpéncsemet megenni a hasamról, most megeszem én a tiedet a te hasadról.

Azzal megfogta Hétszűnyű Kapanyányimonyókot, a földhöz vágta, hasára verte ki a híg töpéncskéjét, úgy ette meg, azután kivitte a házból, agyonütötte, s odább ment.

Amint megy, mendegél, előtalál egy várat magzatburkokkal: rézmezővel, rézerdővel körülvéve. No, gondolta, jó helyen járok, itt bizonyára lány lakik, mert őket szokták rézzel, ezüsttel, arannyal, mindenféle csillogó-villogó csecsebecsével elbolondítani.³¹ Amint meglátta a magzatburkot, mindjárt bement bele; odabent egy gyönyörű királykisasszonyt talált, aki nagyon megijedt, amint meglátta a felvilági embert.

– Mit keresel itt, felvilági ember, ahol még a madár se jár, csak a töpéncs?

– Hát biz én – felelt Fehérlófia – egy ördögöt kergettem.

– No, hát most jaj neked! Az én uram a háromfejű sárkány ott az égen. Mert itt a kint van bent, a lenn van fenn, s minden eszeér.³² Ő őrzi a lelkemet, nehogy átmelessen a másvilágból a földvilágba, ha hazajön, agyonvág. Bújj el hamar!

– Nem búvok biz én, megbirkózom én vele.

Arra a szóra ott termett a sárkány.

– No, kutya – mondja Fehérlófiának –, most meg kell halnod! Hanem viaskodjunk meg a rézsűrűmön, a csillagszerűn, ahova a rezet gyűjtöm.

Meg is viaskodtak. De Fehérlófia mindjárt a földhöz vágta a sárkányt, s levágta mind a három fejét, pedig az úgy vette körbe a magzatburkot, mint egy daganat, s mindent elborított. Azzal visszament a királykisasszonyhoz, Csillaghoz. Azt mondja neki:

³¹ „Ha a férfiak arannyal, ezüsttel, drágakővel hatalmukba kerítik az asszonyokat, sokakat becstelenségre készítenek, megvesztegetik a bírakat, és számtalan erkölcstelenséget követnek el, nem a fémekeket kell okolni, hanem a férfiak lángra gyújtott, gonosz szenvedélyét” (Georgius Agricola, 1494–1555).

³² Hamvas Béla: *Tabula smaragdina*, Hermész Trismegiszoszt idézve: „Íme, ami fent van, alulról jön, ami lent van felülről. Az Egy műve a varázslat.”

– No, most már megszabadítottalak, királykisasszony, jere velem a földvilágra!

– Jaj, kedves szabadítóm – felel Csillag királykisasszony – van nekem idelent két testvérem, azokat is egy-egy sárkány rabolta el; szabadítsd meg őket, neked adja az édesatyám a legszebb lányát meg fele királtságát.

– Nem bánom, hát keressük meg.

Elindultak megkeresni. Amint mennek, találnak egy várat ezüstmezővel, ezüsterdővel körülvéve.

– No, itt bújj el az erdőben – mondja Fehérlófia –, én majd bemegyek.

A királykisasszony elbújt, Fehérlófia meg elindult befelé. Oda-bent egy még szebb királykisasszonyt talált, mint az első. Az nagyon megijedt, ahogy meglátta, s rákiáltott:

– Hol jársz itt, felvilági ember, hol még a madár se jár, csak a töpéncs?

– Téged jöttelek megszabadítani.

– No, akkor ugyan hiába jöttél, mert az én uram a hétfejű sárkány ott az égen, ha hazajön, összemorzsol.

Arra a szóra ott termett a hétfejű sárkány. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

– Hej, kutya – mondja neki –, te ölted meg az öcsémet, ezért meg kell halnod! Hanem gyere az ezüstsűrűmre, a holdszűrűmre, ahova az ezüstöt gyűjtöm, viaskodjunk meg!

Azzal kimentek, soká viaskodtak, utoljára is Fehérlófia győzött, földhöz vágta a sárkányt, levágta mind a hét fejét, pedig az úgy vette körbe a magzatburkot, mint egy daganat, s mindent elborított. Azután magához vette mind a két királykisasszonyt: Csillagot és Holdat, s így hárman útnak indultak, hogy a legfiatalabbat is megszabadítsák.

Amint mennek, mendegélnek, találnak egy magzatburkot aranymezővel, aranyerdővel körülvéve. Itt Fehérlófia elbújtatta a két királykisasszonyt, maga meg bement a burokba. De a bent az kint volt, mert egy évig érő fának az egyik lapiján terült el a

kilencfejű sárkány vára.³³ A királykisasszony majd meghalt csodálkozásában, amint meglátta.

– Mit keresel itt, ahol még a fasz se jár, csak a töpéncs? – kérdi tőle.

– Téged jöttelek megszabadítani – felelt Fehérlófia.

– No, akkor hiába fáradtál, mert az én uram a kilencfejű sárkány ott az égen, aki ha hazajön, összevissza tör.

Alig mondta ezt ki, rettenetes nagyot mennydörgött a kapu.

– Az én uram vágta a villám-buzogányát a kapuba – mondja a királykisasszony –, mégpedig kilenc mérföldről.³⁴ De azért ebbe a nyomba itt lesz. Bújj el hamar!

De már akkor ha akart volna, se tudott volna elbújni Fehérlófia, mert a sárkány betoppant. Amint meglátta Fehérlófiát, mindjárt megismerte.

– No, kutya, csakhogya itt vagy! Megölted két öcsémet, ezért, ha ezer lelked volna is, meg kellene halnod! Hanem gyere aranyszűrűmre, a napszűrűmre, ahova az aranyat gyűjtöm, birkózzunk meg!

Nagyon soká viaskodtak, de nem tudtak semmire se menni. Utoljára a sárkány belevágta Fehérlófiát térdig a földbe; ez is kiugrik, belevágja a sárkányt derékig; a sárkány kiugrik, belevágja Fehérlófiát hónaljig; már itt Fehérlófia nagyon megharagudott, kiugrott, s belevágta a sárkányt, hogy csak a feje látszott ki, erre kikapta a kardját, levágta a sárkánynak mind a kilenc fejét, pedig az úgy vette körbe a magzatburkot, mint egy daganat, s mindent elborított.

Azután visszament a várba, elvitte magával mind a három királykisasszonyt: Csillagot, Holdat és Napot. Elérkeztek ahhoz a kosárhoz, amelyiken Fehérlófia leereszkedett, próbálgatták minden módon, hogy férhetnének belé mind a négyen, de sehogy se boldogultak. Így hát Fehérlófia egyenként felhúzatta a három királykisasszonyt, ő maga meg várta, hogy őerte is eresszék le

³³ Benedek Elek: *Az égig érő fa*. In: *Magyar mese- és mondavilág*. Püldo, Budapest, 2001.

³⁴ A sas a görög mitológiában Zeusz háziállata volt, amely a főisten villámait cipelte.

a kosarat. Csak várt, csak várt, három nap, három éjjel mindig várt. Várhatott volna szegény akár ítéletnapig is. Mert amint a három szolgál felhúzta a három királykisasszonyt, arra határozták, hogy ők magok veszik el a három királykisasszonyt, s nem eresztik megint a kosarat Fehérlófiáért, hanem otthagyják őt a másvilágon. Mikor Fehérlófia már nagyon megunta a várakozást, kapta magát, elment onnan nagy búslakodva. Alig ment egy kicsit, előfogta egy nagy záporosó, ő is hát behúzta magát a szűrébe, de hogy úgy is ázott, elindult valami fedelet keresni, ami alá behúzódjék. Amint így vizsgálódik, meglát egy turul-griffmadárfészket³⁵ három fiókgriffmadárral; ezt nemcsak hogy el nem szedte, de még betakarta szűrével, maga meg bebújt egy bokorba. Egyszer csak jött haza az öreg griffmadár.

– Hát ki takart be benneteket? – kérdi a fiaitól.

– Nem mondjuk meg, mert megölnöd.

– Dehogy bántom! Nem bántom én, inkább meg akarom neki hálálni.

– No, hát ott fekszik a bokor mellett, azt várja, hogy elálljon az eső, hogy levehesse a szűrét rólunk.

Odamegy a griffmadár a bokorhoz, kérdezi Fehérlófiától:

– Mivel háláljam meg, hogy megmentetted a fiaimat?

– Nem kell nekem semmi – felel Fehérlófia.

– De csak kívánj valamit; nem mehetsz úgy el, hogy meg ne háláljam.

– No, hát vigy fel a felvilágra! Légy újra lélekmadár, törd át a világok falát,³⁶ mint amikor Emesének vitted a világharmatot, hogy fia, Álmos megszülessen.

³⁵ Szentmártoni Szabó Géza László Gyula nyomán a turult a griffel azonosítja. Szentmártoni Szabó Géza: „Álmomban azt látám”: Püünkösd hava és a szerelmi álmok. Universitas, Budapest, 2002, 402–403.

³⁶ A perzsa mitológiában a griff (perzsa nevéen szimurg) – ugyanúgy, mint a magyar turul – mintegy mediátorként működik a föld és az ég között. A túlvilágon járó (az Alburz hegyén levő) Zálnak a szimurg ad egy tollat, hogy majd hívja, ha baja van a földi világban: „*e toll most utad társa légyen tovább, / dicsőségem árnyéka védjen tovább. / S ha arcodra bajt hozna majd bárki is, / ha károdra majd verne zajt bárki is, / te lángokba dobván a tollam hamar, / meg is láthatod majd hatalmam hamar.*” Abulkászim Manszúr Firdauszi: *Királyok könyve (Sáhnáme)*. Ford. Devecseri Gábor. Magyar Helikon, Budapest, 1979, 54.

Azt mondja rá a griffmadár:

– Hej, ha ezt más merte volna kívánni, tudom, nem élt volna egy óráig; de neked megteszem; mert én vagyok az őrszellemed.³⁷ Hanem eredj, végy három kenyeret meg három oldal szalonnát; kösd a kenyeret jobbról, a szalonnát balról a hátadra, s ha jobbra hajlok, egy kenyeret, ha balra, egy oldal szalonnát tégy számba. Ha nem teszel, levetlek. Merthogy az őrszellemet, amely felvisz téged a felső világba, etetned kell.³⁸

Fehérlófia éppen úgy tett mindent, ahogy a griffmadár mondta. Elindultak azután a felvilágra, ki a nő hasából, mert már beindult a szülés. Mentek jó darabig, egyszer fordul a griffmadár jobbra, akkor beletett a szájába Fehérlófia egy kenyeret, aztán balra, akkor meg egy oldal szalonnát. Nemsokára megint fordítja a griffmadár balra a fejét, fordítja a gyermeket is, de látja, rossz a fekvése, pedig valahogy ki kell hoznia a napvilágra.³⁹ Fehérlófia kapta a bicskáját, levágta a bal karját, azt tette a griffmadár szájába. Azután megint fordult jobbra a madár, akkor a jobb lábszárát adta neki. Még így sem sikerült kijönniük, ezért végül bicskájával felvágta a nő hasát, így ért fel a napvilágra.⁴⁰

De Fehérlófia nem tudott se té, se tova menni, hanem ott feküdt a földön, mert végtagjait a császármetszés után vér borította.⁴¹

³⁷ A perzsa mitológia szimurgja egyben őrszellemként is működik, mint a fenti lábjegyzetben láthattuk.

³⁸ Kay Kavusz, a perzsa mitológia egyik kiemelkedő, ám kaotikus uralkodója készített egy repülő szerkezetet úgy, hogy szimurgokat fog be, akik felé húsdarabokat tesz, a madarak pedig, hogy elérjék, repkednek. (Firdawsi: *The Shahnama*. Transl. by Arthur George Warner, Edmond Warner. London, 1906, 102–104.)

³⁹ A szimurg/griff általában felelősséget érez a gyermekért, ő az, aki a *Sáhnámé* szerint neveli a kisded Zált, aki albinóként született, és szülei kiveték az Alburz hegységbe (*Sáhnámé*, 1979, 45–50.).

⁴⁰ A szimurg/griff tanítja meg az emberiséget arra, hogyan kell császármetszést végezni: „*A szép ciprus testét felmetszi majd, / mert kín-érzetét úgyis elveszti majd. / Az apró oroszánt eképp hozza ki, / s a szép holdat ámbár vér lepi el, / begyógyítottad majd a metszett sebet*” (*Sáhnámé*, 1979, 85–90.).

⁴¹ Az első császármetszéses születés után Rusztemről elmondják, hogy senki nem látott még ennyire véres csecsemőt. „Nobody remembered any child to have been born with hands covered with blood like this” (*The Shahnama*, 1979.).

Itt benyúlt a griffmadár a szárnya alá, kihúz egy üveget tele borral-kancatejjel.⁴² Odaadja Fehérlófiának.

– No – mondja neki –, amiért olyan jószívű voltál, hogy kezded-lábad a számba tetted, itt van ez az üveg kancatej, idd meg.⁴³

Fehérlófia megitta. Hát lelkem teremtette – tán nem is hinnétek, ha nem mondanám –, egyszerre kinőtt keze-lába!⁴⁴ Azaz kinőtt volna, de csak annyi történt, hogy megmosták kancatejben, és kiderült, semmi baja a végtagjainak. De még azonfelül hétszer erősebb lett, mint azelőtt volt.

A griffmadár visszarepült a másvilágba. Fehérlófia meg útnak indult megkeresni három szolgáját. Amint megy, mendegél, előtalál egy nagy gulyát. Megszólítja a gulyást:

– Kié ez a szép gulya, hé?

– Három úré: Vasgyúró, Kőmorzsoló és Fanyűvő uraké.

A gulyás útba igazította, el is ért nemsokára a Vasgyúró kastélyához, bement belé, hát majd elvetette a szeme fényét a nagy ragyogás, de ő csak ment beljebb. Egyszer megtalálta Vasgyúrót, aki, mikor meglátta Fehérlófiát, úgy megjijedt, hogy azt sem tud-

⁴² „Őseink legkedvesebb állata a ló volt, lovat, mégpedig fehér lovat áldoztak isteneiknek. A kanca tejének is csodálatos erőt tulajdonítottak: oltalmaz, véd a gonosztól. Keleti rokon népeinknél a halottat a rontások ellen még ma is kancatejjel hintik be. Ha ezt figyelembe vesszük, akkor egy, az istenítélethez hasonló elképzelés emlékének tarthatjuk a kancatejben való megfürdést. A kancatej az igazságos úton járó hőst nemcsak hogy nem égeti meg, de még meg is szépíti, a gonoszt pedig elpusztítja.” (*Magyar néprajz. V. Magyar népköltészet. Népmese. A magyar népmesekincs történeti rétegződése és nemzetközi kapcsolatai.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.)

⁴³ Az első császármetszést levezényelő szimurg (griffmadár) így tanítja Zált, Rudabé férjét, hogy mit kell csinálnia a császármetszés után: „*Füvet mondok, azt vedd s mosuszt meg tejet, / és zúzd egybe, szárítsad árnyékba meg, / a friss sebre dörzsöld, s ha így megkened, / a sebről hamar látod: immár heged.*” (*Sáhnáme*, 1979, 89.)

⁴⁴ A zoroasztrizmusban Zoroaszter (Zarathusztra) egy különleges tejet itat meg Peshotanuval, amitől az „elfelejti a halált” (*Zartusht-Namah*: „He gave Bashutan the milk for his share; he ate and forgot death”, John Wilson: *The Pársi religion as contained in the Zand-Avastá, and propounded and defended by the Zoroastrians of India and Persia, unfolded, refuted, and contrasted with Christianity.* American Mission Press, Bombay, 1843, 511.), és a hét haláltalan egyike lesz (*Bundahis*, XXIX, 5. F. Max Muller [ed.]: *The Sacred Books of the East.* Vol. V, Clarendon Press, 1880, 117.)

ta, leány-e vagy fiú. Fehérlófia megfogta, kihajította az ablakon, hogy mindjárt szörnyethalt. Azután fogta a királykisasszonyt, vezette Kőmorzsolóhoz, hogy majd azt is megöli, de az is meg Fanyűvő is meghalt ijedtében, mikor megtudta, hogy Fehérlófia feljött a másvilágról. Fehérlófia a három királykisasszonyt: Csilagot, Holdat, Napot elvezette az apjokhoz.

Az öreg király rettenetesen megörült, amint a leányait meglátta. S hogy megtudta az egész esetet, a Napot Fehérlófiának adta fele királyságával együtt. Így lett az Istené a Nap.

Nagy lakodalmat csaptak, s azt énekeltek, hogy

„Hortobágyi híd alatt
Nyergelik a lovamat,
Én ülök a nyeregbe,
Rózsám meg az ölembe.”⁴⁵

Nemzetek sok-sok lófit, akikből lettek a lófők,⁴⁶ a mű népünk, s még máig is élnek, ha meg nem haltak. Azóta imádják a magyarok s a székelyek az Isten fehér téntás tollát, másképpen az Isten faszát, amellyel őünket annak idején megírták.⁴⁷

⁴⁵ Hortobágy – Ecsedi István gyűjtése. Lükő Gábor szerint a híd alatt, a ló és a nyereg szerelmi jelképek (Lükő: *A magyar lélek formái*. Budapest, Exodus, 1942, 45–46.)

⁴⁶ Gyallay bizonyítja, hogy a székely lófő, 'előljáró' szó nem abból ered, hogy viselőjének lóval kellett hadba mennie, hanem a lófiból (fehér ló fia), amely csak a kereszténység felvétele után változott át a nem totemisztikus jellegű lófővé (Gyallay, 1959).

⁴⁷ Ez mára csak káromkodásokban maradt meg, melyekben gyakran szerepel az „Isten fasza” kifejezés. Jákút mondja el a Konstantinápoly és Bulgár között fekvő Bășgird ország lakóiról a 921-ben ott járt ibn Fadlan nyomán: „Közülük mindegyik egy fadarabot penis formára farag, s azután nyakába akasztja; ha utazni, vagy pedig ellenséggel szembeszállni kíván, megcsókolja s előtte leborulva azt mondja »Úristen, tégy velem így meg így!« Erre azt mondtam a tolmácsnak »Kérdezd meg valamelyiket, miféle érve van erre nézve, és miért tekinti istenének!« Felelte, »Azért, mert én is ehhez hasonlóból jöttem a világra, és nem ismerek kivülről mást, ami létrehozott volna.«” (Kmoskó Mihály: *Mohamedán írók a steppe népeiről. Földrajzi irodalom 1/3*. Balassi Kiadó, Budapest, 2007, 17.) Kérdezősködéseimből az derült ki, az „Isten fasza” kifejezés egyetlen más kelet-európai nép káromkodáskészletében sem szerepel.

MEMENTÓ

Laik Eszter

„Irodalomszeretet, bátorság és nagyvonalúság”

2021. szeptember 21-e: jeles dátum, és könnyű megjegyezni. Húszéves az Irodalmi Jelen, amely immár két évtizede juttatja el a magyar nyelvű irodalmat akár a végekre is. Az élő közvetítésnek köszönhetően a Petőfi Irodalmi Múzeumban rendezett születésnap gálaműsort is bármilyen távolságból figyelemmel követhették az olvasók, az érdeklődők. Akik pedig a helyszínen ünnepeltek a folyóirat munkatársaival, egy fogadáson is élvezhették az Irodalmi Jelen vendégszeretétét.

„Svájci óra szerinti pontossággal” kezdődött az Irodalmi Jelen ünnepi estje, ahogy ennek Böszörményi Zoltán is hangot adott a

közönséget köszöntve. Akik már többször is részt vettek a folyóirat bemutatóin, felolvasásain, sőt születésnapjain, tudják: valóban a pontosság jellemzi a lapot, és ez a fajta lelkiismeretesség nemcsak a rendezvényekre igaz, de az Irodalmi Jelen működésének sok más területére. Már annak idején is egyfajta lelkiismeret hívta életre a periodikát: a magyarság kultúrájáért, megmaradásáért érzett felelősség – határokon túl és innen –, lelkiismeretesség abban a törekvésben, hogy a magyar nyelvű irodalom és magyar nyelvű alkotók megjelenési lehetőséghez jussanak, az olvasók pedig igényes szépirodalomhoz, éljenek a szórvány bármely zugában is.

Ez a gondolatmenet köszönt vissza Demeter Szilárd, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója szavaiból is az est megnyitásakor. *„Van egy kérdés – fogalmazott az író –: mi visz rá bárkit arra, hogy az ezredforduló után alapítson egy irodalmi folyóiratot, ráadásul egy többszörösen*

hátrányos helyzetű régióban, olyan helyen, ami most sincs mentális térképünk közepén?” Demeter Szilárd saját tapasztalataival is alátámasztotta a vállalás nagyságát: akkoriban, amikor az Irodalmi Jelen Böszörményi Zoltán jóvoltából elindult, ő a Korunk szerkesztőjeként tevékenykedett, és így átélte, mekkora vesződés egy folyóirat működtetése. Erre jön valaki – folytatta félig tréfásan az író –, és az isten háta mögött kétlépésnyire a szórványban alapít egy magyar irodalmi lapot. Magyarázat ilyesmire nincs, csupán mentség: a szenvedély – mutatott rá Demeter.

Böszörményi Zoltán mentsége e tettére a magyar nyelvű irodalom szenvedélyes szeretete. Ez tartotta meg húsz éven át az Irodalmi Jelent, és „*ezt szeretném megköszönni* – fogalmazott Demeter

Szilárd. – *Úgy is, mint a PIM főigazgatója, és úgy is, mint író, aki-
nek két legszeretettebb könyvét az Irodalmi Jelen gondozta.*” Mint a
főigazgató elmondta, Böszörményi Zoltán akkor vállalta fel köte-
teinek kiadását, amikor még kezdőnek sem számított az irodalom-
ban, ráadásul *Kéket kékért* című prózakötetének kiadásától politi-
kai okból egy másik kiadónál visszaléptek. Böszörményi mindkét
döntése bátorságra vall – emlékeztetett Demeter Szilárd. Melles-
leg érdek nélkül fektetett be egy ismeretlen íróba, hiszen akkor az
akkori ifjú szerző kinevezése még messze volt. *„Sokan vagyunk
ilyenek”* – hangsúlyozta a főigazgató, azokra utalva, akiket Bö-
szörményi felkarolt. *„Irodalomszeretet, bátorság és nagyvonalúság
ritka elegy. Személyes köszönetem mellett főigazgatóként is csak azt
tudom kívánni, hogy ötven év múlva a PIM majdani főigazgatója
példaként mutathassa fel az Irodalmi Jelent. 2021. szeptember 21-
én leginkább ezt kell remélnie a 21. század magyarságának, hogy
lesz erőnk, akaratumk saját kultúránkban élni”* – zárta szavait De-
meter Szilárd ezen a valóban különleges napon.

A szívhez szóló köszöntő után maga Böszörményi Zoltán, az
Irodalmi Jelen alapítója és főszerkesztője szólt a múzeum díszes
termeiben összegyűlt közönséghez, és persze azokhoz is, akik a

távolból követték az est élő közvetítését. *„A mindenkori magyar író nem a politikai hovatartozása határozza meg”* – kezdte beszédét a költő. A lírai, intenzív ritmikájú felvezetés a magyar író jellemzésében kitért többek között arra, hogy *„a mindenkori magyar író azért ír, hogy ne ossza meg, ne húzza szét, hanem mozgósítsa, összetartsa nemzetét”*; hogy *„szavaival teremtsen, építsen, gazdagítsa a nemzet szellemi vagyonát”*, amiképp arra is, hogy az alkotó feladata az, hogy *„buzdítson, szenvedéllyel, tüsszel, akarattal új világot teremtsen, ahol a harmónia és a béke, az egyetértés, a tisztelet és a szeretet uralkodik”*. Mint a főszerkesztő megvallotta, barátja, szerkesztő- és költőtársa, Szócs Géza tavalyi, tragikus halála után fogantak meg benne ezek a gondolatok; no meg persze annak kapcsán, hogy húszéves lett az Irodalmi Jelen.

Márpedig húsz évnel már érdemes megtorpanni egy kicsit. Böszörményi Zoltán is áttekintette a már-már történelmi távlat legfontosabb eseményeit, a folyóirat idővonalának mérföldköveit, legyenek azok az Irodalmi Jelen Kárpát-medencei pályázatai, amelyekre rengeteg pályamunka érkezett, és számos fiatal pályázó vált azóta elismert szerzőjévé a kortárs irodalomnak; vagy az antológiák, amelyek mind elérhetőek, ingyen letölthetőek az Irodalmi Jelen honlapjáról; essék szó akár a részletes, képes-hangos beszámolókról a nyári irodalmi táborokról, amelybe szintén számos fiatalt vont be a szerkesztőség; a Varga Melinda vezette, kolozsvári íróműhelyről, amely 2014-ben és 2015-ben kétheti rendszerességgel működött, és ezzel nemcsak a szépirodalom, de a társművészetek felé is nyitott a lap.

A főszerkesztő külön kiemelte a folyóirat legolvasottabb rovatát, A hónap alkotóját, amelyben hónapra hónapra más-más költőre, íróra irányul a reflektorfény, és ismerhetik meg közelebről az olvasók nemcsak a meghívott vendég addigi életművét, de személyét is. Az utóbbi években több évfordulós lapszám is napvilágot látott – hívta fel a figyelmet Böszörményi Zoltán a különösen emlékezetes folyóiratszámokra. Ilyen volt az Arany- és Ady-, tavaly decemberben és idén januárban a Szócs Géza-szám. Tavaly, a párizsi békediktátum százéves évfordulójára jelent meg a Trianon-émlékszám.

Zárásképp a főszerkesztő felidézte, amikor tizenkét évvel ezelőtt Faludy György portréjával buzdított az Irodalmi Jelen: olvasás a lapot! *„Azt hirdettük, hogy mi vagyunk a világ legnagyobb példányszámban magyar nyelven megjelenő havi irodalmi lapja – folytatta a főszerkesztő –, ma azt is hozzátehetjük, hogy mi vagyunk a világ legolvasottabb naponta frissülő magyar irodalmi online lapja. Húsz év után úgy érzem, nem váltottuk meg a világot – bár nem is ez volt kitűzött célunk –, de állítom, mi is beillesztettünk néhány értékes téglát a Kárpát-medencei magyar irodalom épületébe”* – fogalmazott méltán büszkén Böszörményi Zoltán. Búcsúzóul megköszönte valamennyi kolléga munkáját, és az olvasóknak, hogy immár húsz éve viszik hírért az Irodalmi Jelennek a nagyvilágban. S nagy szükség lévén manapság a derűlátásra, a főszerkesztő így búcsúzott: Találkozunk öt év múlva ugyanitt!

A verses-zenés gálaműsor kezdete előtt Varga Melinda, az Irodalmi Jelen szerkesztője, versrovatának vezetője is üdvözölte a hallgatóságot, felidézve az ünnepi est címét: *„Ne nyugtalankodj, lábujjhegyen jár a fény”*. Az idézet Böszörményi Zoltán verséből származik, amelyet Szöcs Géza emlékére írt – fedte fel a sor hát-

terét Varga Melinda. Az ünnepi műsor – akár e költemény – a múltból táplálkozik, és a jövőbe tekint: azon alkotók műveiből hangzanak el részletek, akik ma már csak szellemükben lehetnek velünk. A műsor összeállításához az a kétkötetes antológia adta az ötletet, amely az Irodalmi Jelen fennállásának huszadik születésnapjára jelent meg idén szeptemberben. A gyűjteményt négy-négy fejezetre tagolják az Irodalmi Jelen egykori főmunkatársainak – Faludy Györgynek, Makkai Ádámnak, Méhes Györgynek és Szócs Gézának – az alkotásai. Az egyes ciklusokat mottók vezetik be, amelyek a lap legelesebb szerzőitől származó idézetek. Az összeállításban számos műfaj képviselteti magát, és a folyóirat közismert szerzői mellett a legfiatalabb, illetve a pályakezdés előtt álló alkotók is helyet kapnak, többek között a középiskolásoknak meghirdetett, A költészet trendi című pályázat győztes alkotói is. Varga Melinda azzal adta át a pódiumot a gálaműsor két művészenek: Ahogy számára meghatározó volt az első publikációjánál a figyelem és odaadás, amit az Irodalmi Jelentől kapott, azzal az alázattal igyekszik odafordulni most ő a reá bízott fiatal alkotókhoz.

A színpadot innentől betöltötték a versek és a prózarészletek: Tallián Mariann és Lázár Balázs előadásában szólaltak meg Faludy György, Makkai Ádám, Szócs Géza, Méhes György, Oláh János, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Csaba, Kányádi Sándor, Farkas Árpád, Bogdán László, Ferencz Zsuzsanna, Tandori Dezső, François Bréda, Dobozi Eszter, Kinde Annamária, Térey János és Zudor János művei. A felolvasásokat hegedűszó választotta el, a hangszeren Tallián Mariann játszott. Nem csoda, hogy a születésnap kapcsán az idő volt a művek visszatérő főszereplője: ez az észrevétlenül tovasikló fenomén. Aki szeretne ízelítőt kapni a művek hangulatából, és felidézni hozzá az arcokat, amelyeknek már csak fotók őrzik a vonásait, megteheti az Irodalmi Jelen oldalán (<https://irodalmijelen.hu/2021-szep-15-1357/ne-nyugtalankodj-labujjhegyen-jar-feny>). A műsor szívszorító lezárása volt, amikor elhangzott Zudor János *Az átkok foglya* című versének utolsó sora: „*Játsszál hát, kisfiam*”, Lázár Balázs

és Tallián Mariann együtt szólaltattak meg egy apró, kézzel tekerhető kis zenedobozt, aminek a muzsikájára a háttérben pergő régi képeken a Szócs Gézáról készült ifjúkori fotókat láthatta a közönség. A csöpp verkli egy pillanatra elakadt – aztán játszott tovább a muzsikát a rá szabott feladat szerint.

Demeter Szilárd, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója köszöntője:

„Köszöntő az Irodalmi Jelen 20. születésnapján

Petőfi Irodalmi Múzeum, 2021. szeptember 21.

Tisztelt hölgyeim és uraim,

Isten hozta Önöket a magyar irodalom házában, érezzék magukat otthon.

Van egy kérdés, ami ma és itt kiváltképpen fontos lehet. És ez a kérdés így hangzik: mi visz rá bárkit arra, hogy az ezredforduló után alapítson egy irodalmi folyóiratot? Ráadásul egy olyan régióban, a Kelet-Bánságban, Aradon, ami többszörösen is hátrányosan helyzetű volt akkoriban, és most sincs a mentális térképünk közepén – sem a magyaron, sem a románon.

És hát tudom, hogy miről beszélek: 2001-ben, amikor az Irodalmi Jelent alapították, akkor egyebek mellett a kolozsvári Korunk kulturális folyóirat szépreményű filozófiai szerkesztője voltam, testközelből tapasztaltam, mekkora vesződség egy folyóirat fenntartása, olvasókhöz való eljuttatása, egyáltalán, az élő, szellemi műhely működtetése.

Erre fel jön egy üzletember (tudom, hogy költő, de ez akkor még nem látszott), és – Kolozsvárról vagy Budapestről nézve –

Isten háta mögött kétlépésnyire, szórványban alapít egy magyar nyelvű irodalmi lapot.

Erre nincs észszerű magyarázat. Mentség viszont volna: és ez a szenvedély.

Szenvedély alapvetően kétféle van. Valami ellen (ilyen a düh, vagy a gyűlölet), illetve a valamiért való, mint a szeretet.

Azt hiszem, hogy Böszörményi Zoltánnak ez az egy mentsége van: az irodalom, és ezen belül is a magyar nyelvű irodalom szenvedélyes szeretete. Ez a szenvedély tartotta meg két évtizeden át az Irodalmi Jelent, és az irodalom szeretete miatt vagyunk ma itt mindannyian.

Ezt szeretném neki, valamint volt és jelenlegi munkatársainak megköszönni. Úgy is, mint a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója, és úgy is, mint író, akinek a két leginkább szeretett könyvét az Irodalmi Jelen Kiadó gondozta.

Azért fontos ezt így egyben említenem, mert Zoltán akkor vállalta be a vékonyka kis novelláskötetemet, amikor még kezdő írónak sem számítottam a szakma szemében, és akkor adta ki a *Kéket kékért* című regényemet, amikor egy nagyobb nevű kiadó a szerződés aláírása előtt politikai okokból visszalépett. Mindkét döntése bátorságra vall, ráadásul – ezt is tegyük hozzá – még kanyarban sem volt a főigazgatói kinevezésem, tehát érdek nélkül fektetett be egy ismeretlen íróba. Ami a nagyvonalúság jele. Az elmúlt évtizedek termését látva elég sokan vagyunk ilyenek. Az irodalom szeretete, bátorság és nagyvonalúság – ritka elegy. Van benne még pár évtized.

A személyes köszönet mellett tehát főigazgatóként is csak azt tudom kívánni, hogy az ötvenedik születésnapon a PIM majdani főigazgatója példaként tudja felmutatni az Irodalmi Jelent, mint az irodalom szeretetében fogant egyik legjelentősebb fórumát a magyar világ kultúrájának. Merthogy – előre is elnézést kérek a dillettáns számjátékért – 2021. szeptember 21-én leginkább ezt kell remélnünk a XXI. század magyarságának: hogy lesz erőnk, akaratunk, szenvedélyünk a lelegehetlenebb körülmények között is saját világunkban, kultúránkban élni. Ez az Irodalmi Jelen üzenete.”

DEBÜT

KIRÁLY CSENGE KATICA

Metró

*Ne legyek olyan sirály, amelyik maga alá vizes,
akkor már reccsenjenek a szárnyaim,
akár a metróban odacsukott angyalok,
karom a piszkozatok tisztázata.
A sirályokban túlteng az agresszió,
kenyérmorzskákat lopnak az emberarcúaktól,
és rendőrszerű a tekintetük. Egyesek szerint
Krisztus is sirály volt. Előző életében,
és berepülte a Jordán torkolatában
a bíborszínű eget. A távlat nem tagad,
amikor a magasság az mélység,
Jézusnak hívod a lábadat,
de csak a vízre szállva veheted el mások életét.*

Hermafrodité

*Fordított határvédelem. Mi járatban a helyköz?
Mimikánk üvegpör, befele fedezett törés.
A sértődés templománál állva, a sértődés szent folyójánál mosva lábaim.
Rózsabra. A sértődés kertje fehér. Hungarocell szital.
Fordított játszótér. A kapuig nyugtatott csúszdatörés,
a sérülés dombjain. Állattalan tájak. Tengertelen fény.
Kagylóbarna utakon vörös kamionok. Gyöngyöket nyomunk egymáson át,
mint buborékfóliát.*

KIRÁLY CSENGE KATICA 2001-ben született Budapesten, Kelenföldön. Jelenleg az ELTE-n tanul szabadbölcsetet. Írásait eddig a *KULTer*, a *Vöröspostakocsi*, a *nincs-online*, a *Napút* és a *Pannon Tükör* közölte.

AJLIK CSENGE

Felhőcsókok kék csikóhalaktól

*Unni vágyom magamat.
Hogy álomra ébredjek, és frissen elszenderüljek.
Hogy életelig csak lombflittereket nézzek,
és azt, ahogy rólam visszatükröződnek.
Hideg selyemruhában lélegezzen a reggeli égbolt,
hogy legyen csendem elkapni
felhőcsókokat kék csikóhalaktól.*

Felirat a fénytemplomból

*Egyik nap Istennel hálsz,
másik éjjel álmodban ordibálsz.
Sírsz, ha meglátod Máriát,
vagy piros muskátlikat
fehér falra kenődni.
Ha nem hallgatnak meg,
kifordulsz magadból,
és feliratokat olvasol
a fénytemplomokból.*

Belém dogmált hamis akaratok

*Úgy érzem, írnom kellene róla,
vagy szelencébe zárjam?
Igazából én csak azt akartam, hogy vége legyen,
mint amikor először veszítettem el az ágyban.
Mint a macskának, csak nekem szüzességből legyen kilenc,
életből bőven sok az egy.
Ami biztos, ez volt az utolsó és a legelső,
amikor zavarba jöttem és eltörpültem,*

*amikor nem ismertem a módot,
amibe létezni kényszerültem.
Nem tudtam cselekedni...
Annyit remélek szívből,
hogy majd emlékszem holnap is:
ezért nem kell vezekelnem.
Háton fekvve mindig zsibbadok,
mert nem állnak meg, és nem pihennek,
szaladgálnak rajtam
a belém dogmált hamis akaratok.*

Kulcslyuk az égen

*Az a csillag ott, bárhonnán is nézem,
mintha egy kulcslyuk lenne.
Kulcslyuk az égen.
Beszűrődik valami kellemetlen érzés.
Valaki néz, én meg dacosan visszanezém.
Istenrágta tündöklés a dohos égboltra akasztva,
mindenhol tarka harapásnyomok,
az egész olyan fojtogató,
én meg mintha búcsúzkodnék,
anélkül, hogy szóltak volna,
mennem kell, de nem is harangoznak.*

AJLIK CSENGE 1999-ben született Egerben, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tanul Keleti nyelvek és kultúrák karon, kínai szakirányon. Az *Előretolt Helyőrségben* és a *Napútnban* jelentek meg versei.

- 3 **Böszörményi Zoltán:** Tűz (vers)
- 4 **Sztaskó Richard:** A semmibe billenek (próza)
- 8 **Benyhe István:** Janus Pannonius utolsó verse (vers)
- 9 **Szedes Réka:** A határok őrzői (próza)
- 11 **F. Tóth Gergely:** Csak voltunk; Fehér anyám; A piros sál; Elaludt frizura; kezembe (versek)
- 15 **Szilágyi-Nagy Ildikó:** Zsír és arany (próza)
- 21 **Lencsés Károly:** a lyuk; Mama háza; Szőnyeg, majom, óralánc (versek)
- 24 **Herczeg András:** Egy arc, akiről az ismerőseim azt mondták, jó fej, de végül csak magáról beszélt (próza)
- 28 **Miskolczi Zoltán:** Ismerős angyal (próza)
- 35 **Demeter Arnold:** Tengerszintről merülésig; Haladás; Temetik a Holdat; Albumot lapozva (versek)
- 37 **Nagy Zopán:** Átjárások / Szimultánok... (próza)
- 40 **Szabó Fanni:** Fölöttünk vadászgépek (vers)
- 41 **Molnár Imre:** Költők baja (próza)
- 49 A hónap alkotója: **Szöllősi Mátyás** – Válság-triptichon; Nyolc után; Nietzsche; Fóbia
- 63 **Laik Eszter:** Titkos járatok – Kapcsolódási pontok Szöllősi Mátyás verses- és prózakötetei között
- 70 Tágasság, ami előrevisz – **Laik Eszter** beszélgetése **Szöllősi Mátyással**
- 99 **Oláh András:** „Szeretem bizony én szabadságát a szónak” (Farkas Árpád: Nem ilyen lovat akartam. Esszék, glosszák, tárcák, interjúk, riportok)
- 104 **Pusztai Ilona:** Korona Expressz (A Teremtés koronája: Karanténantológia)
- 108 **Tinkó Máté:** Szűrős mondatok regénye (Tamás Zsuzsa: Tövismozaik)
- 115 **Muth Ágota Gizella:** „Ne remélj, és ne szomorkodj!” (Mara Zalite: Öt ujj)
- 119 **Farkas Nikolett:** A „kibírhatalan pillességű létezés” (Buvári Tamás: Nekem te vagy)
- 123 **Karácsony Szilvia:** Identitásformáló traumák (Gurubi Ágnes: Szív utca)
- 126 **Sántha Attila:** Fehérlófia, az Isten lova – iniciatikus utazás a világmindenség születéséhez, átírva arra, amit jelent (esszé)
- 143 Memento – **Laik Eszter:** „Irodalomszeretet, bátorság és nagyvonalúság”
- 152 Debüt – **Király Csenge Katica:** Metró; Hermafrodité
- 153 **Ajlik Csenge:** Felhőcsókok kék csikóhalaktól; Felirat a fénytemplomból; Belém dogmált hamis akaratok; Kulcslyuk az égen

- **Böszörményi Zoltán**
Tűz
- **Benyhe István**
Janus Pannonius utolsó verse
- **F. Tóth Gergely**
Fehér anyám
- **Lencsés Károly**
Szőnyeg, majom, óralánc
- **Demeter Arnold**
Tengerszintről merülésig
- **Szabó Fanni**
Fölöttünk vadászgépek
- **Herczeg András**
Egy arc, akiről az ismerőseim azt mondták, jó fej, de végül csak magáról beszélt
- **Sztaskó Richard**
A semmibe billenek
- **Szedes Réka**
A határok őrzői
- **Szilágyi-Nagy Ildikó**
Zsír és arany
- **Miskolczi Zoltán**
Ismerős angyal
- **Nagy Zopán**
Átjárások / Szimultánok...
- **Molnár Imre**
Költők baja

A hónap alkotója: **Szöllősi Máttyás**

Válság-triptichon; Nyolc után; Nietzsche; Fóbia

Laik Eszter: Titkos járatok –
Kapcsolódási pontok Szöllősi Máttyás
verses- és prózakötetei között

Tágasság, ami előrevisz –
Laik Eszter beszélgetése **Szöllősi Máttyással**

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

nka

Nemzeti Kulturális Alap